

Cine este cine?

...Într-o după amiază de august a anului trecut, într-un mic birou de pe Sunset Boulevard (Los Angeles), se strinseseră cu toții: Henry Kissinger, Barbra Streisand, Meryl Strup, Robert Redford, Woody Allen... Nu pentru a organiza un «show» electoral, ci fiindcă fuseseră convocați de șeful lor, Ron Smith, 32 de ani, ce seamănă perfect cu Ryan O'Neal. Este fondatorul primei «Agenții de sosii» din Statele Unite. Iar personalul este în continuă creștere.

Paula Lane, de pildă, cînta într-un cabaret. I se spunea atît de des că seamănă cu Marilyn Monroe, încît, într-o bună zi, a bătut la ușa agenției. Margaret Salés este infirmieră. La spital,

bolnavii credeau că au de-a face cu Raquel Welch. Nick Nae Nichols, institutor, era strigat de elevii săi cu numele lui Charles Bronson. Între «angajații» agenției lui Ron Smith se află azi psihologi, fermieri, profesori, secretare, agenți de poliție, gospodine, cîntărețe, telefoniste care în afara orelor de program, «joacă» rdlul lui Henry Kissinger și Jackie Onasis, Cassius Clay, Bianca și Mick Jagger. Smith

și-a făcut, astfel, un catalog de 800 personalități în viață sau demult dispărute (cazul «miliardarului invizibil», Howard Hughes). Are și probleme privind securitatea personajelor sale: a angajat polițiști pentru protejarea lor.

Sosiile au un program extrem de încărcat. Membrii agenției

participă la emisiuni T.V., la expoziții de prezentare a noi tipuri de automobile, la banchetul anual al asociației dentiștilor din Portland (Oregon) sau la Tennis Club-ul din Chicago. Turnează filme publicitare: Henry Kissinger laudă meritele unui complex imobiliar din San Francisco, iar Napoleon bea, cu extaz, faimosul coniac ce-i poartă numele. Ron Smith explică: «Nici o clipă nu dorim să înșelăm spectatorii. Dăm tuturor numele soției: spectatorul este cel care trebuie să recunoască cu cine seamănă». Zilnic, agenția sa primește sute de telefoane ale diverșilor candidați la glorie prin procură.

La umbra Olimpului, ratații reușitei trăiesc fericiti în oglindile unui «show-business» care le lasă firimiturile gloriei. Acceptînd ca hazardul celulelor și al geneticii să le asigure subzistența, ei nu rezistă tentației unei societăți aflată într-o permanență căutare a celui «the sweet smell of success». Dulcele miros al succesului... (În fotografia, personajul autentic este cel din stînga, Raquel Welch).

Lume ca lumea, lume ca nelumea...

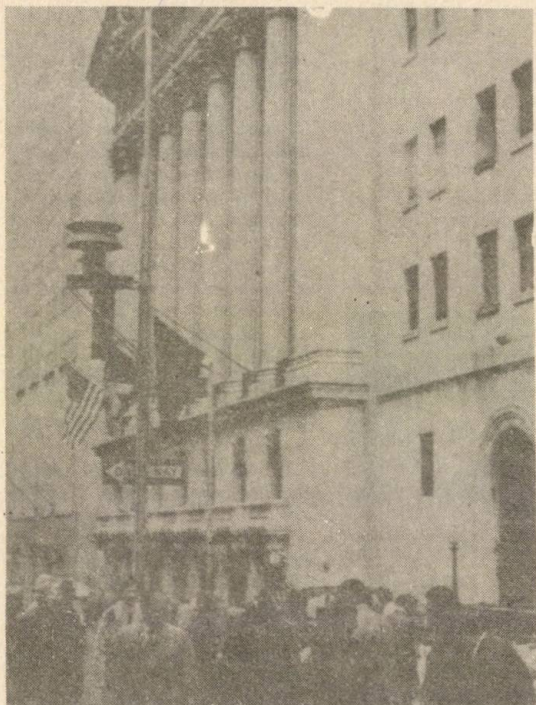
Oile

Împăratul roman Tiberiu avea obiceiul să-și mențină, ani îndelungați, în post guvernatorii provinciilor numiți de el, cu condiția ca aceștia să nu-i creeze «probleme», și să se achite corect și punctual de obligațiile lor, îndeosebi în privința strîngerii și a livrării la curte a impozitelor. Cînd unul dintre guvernatorii săi, din exces de zel, a trimis vistieriei imperiale o sumă mai mare decît cea cuvenită, împăratul l-a admonestat cu rigurozitate, amenințîndu-l cu destituirea: «Am cerut ca oile mele să fie tunse, nu rase!» — și-a argumentat el poziția, adăugînd: «Vreau să am lînă și la anul, nu oi moarte de frig!»

Bărbi

La curtea spaniolă, în veacul al XV-lea, erau la modă bărbile false, barba naturală fiind considerată un semn plebeic. Înainte de a merge la curte, aristocrații se rădeau cu osîrdie, apoi își lipeau pe obraz bărbile false, în cele mai fanteziste culori. Ultimul strigăt al «modei» consta în armonizarea culorii bărbii cu cea a... pantalonilor. Obiceiul s-a păstrat pînă după descoperirea Americii de către Cristofor Columb, întors din lungă sa călătorie aureolat nu numai de slavă, ci și de o superbă barbă care s-a dovedit... naturală!

BURSA

DIN

WALL STREET

«900» este numele noii instalații informatice, funcționând pe bază de impulsuri pneumatice și electronice, care centralizează, prelucurează și afișează, potrivit unui cod numeric și literal, datele privind tranzacțiile negociate și cursurile acțiunilor la «New York Stock Exchange» (NYSE) — cea mai mare bursă de valori din lume — aflată pe Wall Street, stradă modestă în extremitatea sudică a insulei Manhattan, dar celebră tocmai datorită bursei cu care a ajuns să se identifice. Înimă a districtului financiar new-yorkez, unde se găsesc concentrate sediile principalelor instituții bancare și de credit americane, Wall Street a încetat de mult să mai constituie doar denumirea unei străzi, devenind termenul-simbol pentru desemnarea celei mai vaste și importante piețe financiare pe care o reprezintă complexul angrenaj al instituțiilor respective.

Doar „navele albastre“

Si, cel mai adesea, referirea la Wall Street vizează direct principala verigă a acestei piețe: NYSE, bursa la care au câpătat dreptul de a-și cota acțiunile doar giganții industriali, și numai ei. Condițiile pentru a dobîndi un asemenea drept sînt prohibitive: companiile trebuie să aibă fiecare capitaluri masive, diseminate într-un număr de cel puțin 1 milion de acțiuni în circulație, din care cel puțin 700 000 repartizate între cel puțin 2 000 de actionari, iar cuantumul dividendelor ce urmează a fi distribuite anual deținătorilor de acțiuni trebuie, în cazul fiecărei companii, să fie de cel puțin 2 milioane dolari. Numai circa 1 500 societăți îndeplinesc aceste condiții; sînt, în principal, cele numite «blue ships» («navele albastre»), respectiv companiile care oferă afaceri sigure și de anvergură, iar, printre ele, la loc de frunte tentacularele societăți petroliere (Exxon, Mobil Oil, Texaco), precum și alți mamuți industriali ca U.S. Steel, General Motors, Ford, General Electric, IT&T, American Telephone and Telegraph etc. Companiile mai mici, cu acțiuni mai puțin sigure, ale căror cursuri cunosc puternice oscilații, trebuie să se multumească cu cota la celelalte burse new-yorkeze: American Stock Exchange și National Stock Exchange.

Noua instalație informatică este o inserție suplimentară de tehnică modernă la marea bursă din Wall Street, venind să se adauge sistemului electronic de contabilizare a rezultatelor negocierilor și complicatei rețele telex și telefonice, dirijate cu ajutorul unui computer IBM, care permite comunicarea cvasiinstantanee atît a comenzilor de vânzare-cumpărare de acțiuni, cît și a tranzacțiilor efectuate pe baza acestora; dar ea nu schimbă cu nimic, ca și celelalte perfecționări tehnice, modalitatea tradițională de desfășurare a negocierilor bursiere propriu-zise, care rămîne strict aceeași: licitația directă, prin strigări. Spectacolul negocierii, nemodificat de la înființarea bursei, poate fi urmărit din galeria vizitatorilor, situată pe un palier mai sus, față de sala de ședințe unde acest spectacol are loc. Ca la orice bursă, accesul în sala de ședințe (de negocieri) este interzis vizitatorilor, precum, de altfel, și deținătorilor potențiali sau efectivi de acțiuni. Accesul este permis doar membrilor bursei — la NYSE în număr fix de 1 366. Membrii bursei sînt agenții de schimb, singurii îndrituiți să negocieze acțiuni și alte titluri bursiere (obligațiuni, bonuri de stat, diferite certificate de investiții etc.) și care, contra unui comision (în general de 1 la sută), execută tranzacțiile în contul clienților lor (cumpărători sau vânzători de acțiuni). De fapt, ei reprezintă, în general, interesele unor companii de curtaș care, prin intermediul birourilor lor situate în 850 orașe din S.U.A. și alte 27 țări ale lumii, preiau și efectuează comenzile clienților. Dar, ei (unul sau mai mulți din partea fiecărei companii) sînt, totuși, cei care, în bursă, negociază tranzacțiile în sine, tocmai în calitatea lor de membri ai bursei; această calitate este netrans-

misibilă, membrii prezentându-se în bursă cu titlu nominal și personal, astfel încât, în cazul unei indisponibilități, ei nu pot delega o altă persoană sau, în cazul în care cineva dorește să devină membru al bursei, precondiția este aceea de a găsi un membru dispus să-i cedeze locul.

„Broker“-i și „Dealer“-i

În propriul lor cont (constituind, astfel, mecanismul ca atare al pieței, pe care o reprezintă bursa). La NYSE, «broker»-ii îndeplinesc exact aceleași funcții, dar instituția «jobber»-ilor nu există, tranzacțiile bursiere efectuându-se direct între «broker»-i. În schimb, o altă categorie de agenți bursieri — «dealer»-ii — cumpără sau vând acțiuni, în propriul lor cont, dar numai cu caracter temporar, pentru a asigura continuitatea tranzacțiilor, respectiv intervenind pe piață doar atunci când, între prețurile cerute la vânzare și cele oferite la cumpărare de către «broker»-i, există discrepanțe nete care ar opri negocierile.

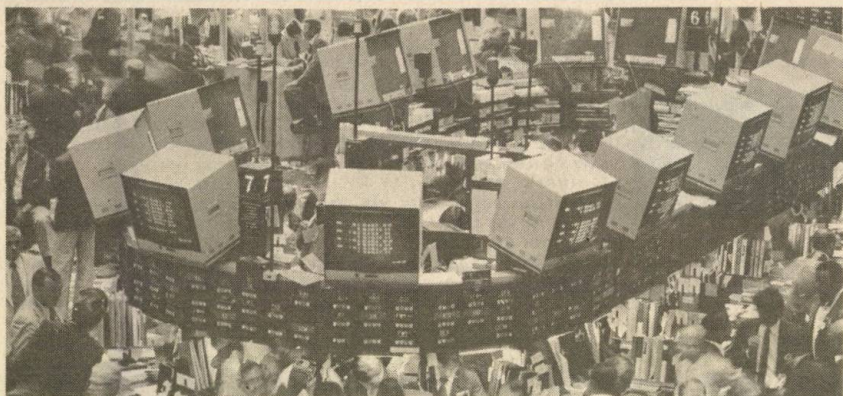
Pe lângă membrii bursei — «broker»-i și «dealer»-i —, în sala de negocieri se află, în timpul ședinței bursiere, un număr de angajați ai acestora pentru diversele activități tehnice și administrative, mai mulți funcționari ai instituției bursiere, precum și personalul operator al posturilor telefonice, situate în incintă și aparținând firmelor de curtaș, prin care se întretine legătura permanentă între membrii negociatori și sediile firmelor respective (unde se centralizează datele privind comenziile deținătorilor de acțiuni și tranzacțiile efectuate). În total — circa 2.000 de oameni, care, într-un du-te-vino neîntrerupt, oferă, la prima privire, impresia unei agitații parcă dezliniate, dezarticulate, lipsite de coerență. Cu atât mai mult cu cât, fără ca, aparent, ceva deosebit să intervină, masa de oameni se «încheagă» și se «destramă» permanent în jurul celor câteva ghișee care punctează, din loc în loc, sala de negocieri.

Strigările „vîndut“ - „cumpărat“ pecetluiesc tranzacțiile

Să urmărim, însă, din galeria vizitatorilor un purtător de insignă albă. El este un «broker». Pare liniștit, dar ochii săi bat mereu spre un panou. Deodată, pornește în goana. E semn că și-a văzut numărul de identificare înscris pe panou. Aceasta înseamnă că firma de curtaș a căreia îi aparține a primit o comandă de vânzare sau cumpărare a unui anumit număr de acțiuni, de pildă, ale companiei General Motors (GM). Comanda a fost făcută cu numai câteva se-

cunde mai înainte la Miami, San Francisco, Frankfurt sau Sidney. Ea a fost transmisă imediat pe telex sediului central din New York al firmei respective de curtaș, care o comunică grabnic prin telefonul din incinta bursei. Operatorul apasă pe un buton și reclamă prezența agentului negociator prin înscrisirea pe panou a numărului său de identificare, în timp ce transmite angajatului acestuia conținutul propriu-zis al comenzii. Angajatul ia o poziție cât mai la vedere, în fața postului telefonic, pentru a fi reperat, cât de rapid, de agentul negociator, deplasat de urgență spre locul respectiv. Cel din urmă preia comanda și, în același ritm alert, se îndreaptă spre ghișeu, să zicem nr. 9, unde sint negociate acțiunile companiei GM, alături de acțiunile altor 75-80 dintre cele 1.500 societăți cotate la NYSE. Acolo întâlnește alți «broker»-i, ajunși într-un mod similar în fața ghișeului respectiv, precum și «dealer»-ii îndrituiți să intervină pe piața acțiunilor tranzacționate la acest ghișeu (de aceea, «dealer»-ii sint, de fapt, singurii care nu se deplasează în cursul unei ședințe bursiere). Dacă, în momentul sosirii, se negociază chiar acțiunile companiei GM, agentul de schimb va intra în licitație; dacă nu, va deschide licitația: «vînd (sau «cumpăr») 1.200 acțiuni GM!», indicînd și prețul, care, în primul caz, este în funcție de cel găsit pe rol, iar, în al doilea caz, este în raport cu cel orientativ de la închiderea ședinței bursiere din ziua precedentă. Este format, deci, un mic grup de negocieri, în cadrul căruia sint licitate, prin strigări, vînzările și cumpărările de acțiuni ale companiei GM, grupul devenind mai numeros doar în situația în care ceva deosebit survine în legătură cu compania respectivă (de pildă, apariția unor perspective promițătoare sau, dimpotrivă, a unor dificultăți economico-financiare), ceea ce este de natură a spori anvergura cererii sau, dimpotrivă, a ofertei de acțiuni ale acesteia. «Broker»-ii prezenți sint în concurență: cei ce vînd — pentru obținerea prețului cel mai ridicat posibil; cei ce cumpără — pentru obținerea prețului cel mai scăzut posibil. «Dealer»-ii supraveghează licitația, intervenind dacă între prețurile pretinse și cele reclamate există diferențieri de mare amplitudine. În general, însă, datorită concurenței menționate, prețurile tind spre niveluri de contact în diferitele momente ale licitației, astfel încît, rînd pe rînd, tranzacțiile bursiere se adjucează, doi cite doi «broker»-ii convenind asupra vînzării-cumpărării comandate de clienții lor. Strigările «vîndut!», respectiv, «cumpărat!» pecetluiesc tranzacția, prin care pachetul de acțiuni care a făcut obiectul acesteia își schimbă posesorul. «Broker»-ii care au încheiat-o se desprind de grupul de negocieri și transmit conținutul tranzacției (numărul acțiunilor cumpărate sau vîndute, precum și prețul convenit), atît angajaților lor, cît și funcționarilor instituției bursiere. Prin intermediul primilor, informațiile respective sint comunicate companiei de curtaș și, de aici, imediat clienților din Miami, San Francisco, Frankfurt sau Sidney, spre confirmarea executării comenzilor lor. Prin intermediul celor din urmă, informațiile, înscrise sub forma unui relevu electronic, sint introduse în computerul IBM al bursei, unde sint contabilizate și, după numai câteva secunde, apar, pe de o parte, pe afișajul instalatelor pneumatico-electronice «900», iar, pe de altă parte, pe benzile telex care le fac cunoscute tuturor celor interesați. De asemenea, companiile de curtaș întocmesc actele oficiale ale tranzacției, comunică societăților, ale căror acțiuni au fost negociate, schimbarea de nume a deținătorilor de acțiuni, și, la confirmarea din partea societăților respective a înscriserii noilor nume în registrele lor, trimit clienților actele oficiale. Prin ele, se încasează (de la cei care au cumpărat) și se plătește (celor care au vîndut) contravaloarea acțiunilor.

«Scenariul» se repetă pentru fiecare tranzacție. Cu singura deosebire în cazul în care comanda inițială a unui client este inferioară «unității de negociere». «New York Stock Exchange se respectă»: la dimensiunile ei, consideră «unitatea de negociere» o comandă de cel puțin 100 acțiuni (ale cutărei sau cutărei companii). În situația în care ordinul de vânzare sau cumpărare se referă la un număr mai mic de acțiuni (10, 20 sau chiar 90), «broker»-ul nu va mai fi reclamat pentru efectuarea comenzii; aceasta

va fi transmisă, printr-un tub pneumatic, direct la ghișeu unde sînt negociate acțiunile companiei indicate și, acolo, un «dealer» («odd lot dealer»), specializat în asemenea operațiuni «minore», o va executa, în propriul său cont, la un preț apropiat de cel la care a ajuns licitația, în momentul respectiv, pentru operațiunile «majore», dar mai defavorabil clientului (în vederea «compensării» menționatului «dealer»).

Capital efectiv- capital fictiv

avut în vedere că, în esență, companiile, ca instituții, nu resimt, în mod direct, efectele financiare ale tranzacțiilor respective. Capitalul efectiv de care dispune o companie este cel reprezentat de contravaloarea acțiunilor emise de aceasta și achiziționate de diverși acționari la valoarea lor inițială (valoarea nominală). El nu se află decît într-o mică măsură sub formă bănească — cum fusese integral la început (în momentul încasării sumelor pentru acțiunile emise) —, ci sub formă de clădiri, mașini, produse etc. Capitalul existent în acțiuni este un capital aparte, fictiv.

Deși strîns legate, cele două capitaluri au mișcări și dinamici separate. Valorificarea capitalului efectiv are loc în procesul de producție, prin exploatarea forței de muncă salariate. Modificarea valorii capitalului fictiv are loc în bursă, în urma evoluției prețurilor tranzacțiilor efectuate. Această modificare este, în ultimă instanță, o reflectare a situației economice reale a companiei, dar ea nu antrenează și nu se regăsește, în mod nemijlocit, într-o modificare a capitalului efectiv. În mod curent, în urma tranzacțiilor din bursă, acțiunile unei companii își schimbă, într-o măsură sau alta, posesorii — cu alte cuvinte, are loc o redistribuire a portofoliului de acțiuni — iar, în raport cu starea cererii și ofertei de acțiuni ale companiei, prețurile vânzărilor și cumpărărilor diferă și, ca atare, se produc și modificări în valoarea portofoliului de acțiuni. Dar, acestea sînt resimțite la nivelul deținătorilor de acțiuni și nu la nivelul companiei, ca instituție. În funcție de prețurile la care se efectuează tranzacțiile, unii acționari încasează câștiguri, iar alții înregistrează pierderi. Dar capitalul companiilor (cel efectiv) — exprimat prin contravaloarea totalului acțiunilor la valoarea lor nominală (și nu la cea la care se execută tranzacțiile) — rămîne neschimbat în urma acestor operațiuni bursiere.

Spre deosebire de situațiile curente, în momentele extreme legătura capitalului fictiv cu cel efectiv apare mai strînsă și mai pregnantă. Astfel, în cazul în care capitalul fictiv al unei companii scade în mod pronunțat, datorită coborîrii cursului acțiunilor mult sub valoarea lor nominală — fapt constituind, el însuși, un reflex al dificultăților reale ale companiei —, atunci societatea respectivă este pasibilă de a fi declarată în stare de faliment; în această împrejurare, ea este nevoită să pună capitalul efectiv la dispoziție pentru a acoperi capitalul fictiv, adică pentru a compensa valoarea acțiunilor deținute de diverși acționari. În schimb, în situația în care valoarea capitalului fictiv crește sensibil, ca urmare a ridicării cursului acțiunilor mult peste valoarea nominală, compania are posibilitatea de a-și spori capitalul efectiv.

Creșterea acestuia din urmă nu are loc, însă, direct, ci prin intermediul unei noi emisiuni de acțiuni. Doar pe calea unei asemenea noi emisiuni de acțiuni, se obțin fonduri care permit companiei să-și sporească valoarea capitalului efectiv. Acesta constituie obiectivul urmărit de companii prin cotarea lor în bursă, scopul însuși al existenței și organizării pieței bursiere. Noul plasament bursier — în cazul găsirii unor cumpărători (situație care se creează numai atunci cînd cursul acțiunilor este în creștere, ceea ce stimulează interesul pentru deținerea acestora) — dă posibilitate companiilor să atragă fonduri disponibile (inclusiv ale unor mici deținători) și, deci, să-și amplifice capitalul pe care îl au la dispoziție pentru investiții și expansiune.

Noua concurență prin încălcarea „teritoriilor“ financiare

în bursă și, ca atare, avînd o doză mai mare de certitudine. Tendința americanilor de a achiziționa acți-

Ceea ce îl determină, însă, pe deținătorul de fonduri să le plaseze în acțiuni este dividendul. Dacă acțiunea este o părțică a unei afaceri, dividendul este părțica pe acțiune din profiturile obținute de pe urma acestei afaceri și distribuite de companiile emittente ale titlurilor bursiere — profituri care provin din valorificarea capitalului efectiv. Dividendul este plătit la valoarea nominală a acțiunii, nefiind deci în raport cu oscilațiile de curs ale acesteia

uni (cu alte cuvinte de a face plasamente «financiare», adică pe termen lung) este legată, în mod direct, de nevoia pe care o resimt de a economisi «bani albi pentru zile negre», în condițiile insuficiențelor sistemului de securitate socială publică (de stat), chiar față de alte țări capitaliste, și ale costului prohibitiv al asigurărilor pentru pensii și ocrotirea sănătății. Faptul că un american din cinci a ajuns să fie deținător de acțiuni a fost, adesea, interpretat, de către unii economiști occidentali, ca o expresie a «capitalismului popular». În realitate, însă, covârșitoarea majoritate a acționarilor posedă, fiecare în parte, un număr limitat de acțiuni, neavând, individual sau chiar împreună (în cazul puțin probabil că s-ar putea concentra), posibilitatea de a influența «cursul afacerilor», în timp ce această capacitate continuă să se afle la dispoziția unui grup restrâns care manevrează pachetele de control, și care încasează, deci, și grosul dividendelor. Creșterea capitalului în acțiuni, pe seama micilor dar numeroaselor contribuții, a amplificat considerabil posibilitățile marilor acționari de a-și promova atât interesele în general, cât și speculațiile bursiere în beneficiul propriu. În noul context, însă, între interesele lor generale și speculațiile bursiere, pe care le pot organiza pentru a-și spori profiturile, apar nu numai convergente. Nevoia de a se dispune de micile dar numeroasele contribuții se arată a fi, pe termen lung, mai puternică decât tentația de a se înscauna speculații care să ducă la întărirea controlului prin eliminarea acționarilor «de rînd». Cu alte cuvinte, se procedează mult mai rafinat față de aceștia, încercându-se a nu-i descuraja, a nu le submina încrederea sau spulbera iluziile, tocmai pentru a le putea folosi disponibilitățile financiare, deci nu atât păcălindu-i prin speculații bursiere ca în trecut, ci mai ales subordonându-i în mod «organizat», prin respectarea regulilor jocului. Cu atât mai mult cu cât aceste disponibilități financiare pot fi, oricînd, îndreptate spre bănci, care «pîdesc la cotitură», oferind, în goana lor similară după capitaluri, o serie de «facilități» (pe lîngă dobinzile aferente) în vederea atragerii de fonduri. Pentru societățile industriale, micile dar numeroasele participații bursiere înseamnă creșterea capacității lor de autofinanțare și, deci, reducerea dependenței lor de bănci, în vreme ce, dimpotrivă, pentru cele din urmă, răpirea fondurilor afectate participațiilor respective semnifică extinderea posibilităților de a controla activitatea societăților industriale prin împrumuturile sporite pe care acestea ar fi obligate să le reclame. Un nou gen de concurență, de fapt mult mai acerbă, a apărut în asemenea condiții — rupîndu-se o serie de bariere «traditionale» care delimitau atribuțiile și activitățile diferitelor categorii de instituții financiare. Așa numitele bănci de investiții, specializate odată numai în operațiuni de plasamente bursiere și de finanțare pe termen lung, au ieșit din matca atribuțiilor lor, trecînd la organizarea de operațiuni propriu-zise de curtaj și intrînd, astfel, în perimetrul de acțiune rezervat pînă nu de mult doar companiilor de agenți bursieri. Mai de curînd, băncile de depozit — care, spre deosebire de cele de investiții, sînt singurele îndrituite să colecteze fonduri de la populație și care constituie, de altminteri, mamutul scenei bancare americane, precum Citicorp sau Chase Manhattan) — au început să încalce teritoriul de activitate nu numai al băncilor de investiții, mijlocînd sau achiziționînd, ele însele, participații bursiere, dar și al companiilor de agenți bursieri, efectuînd operațiuni de curtaj, pe care, avînd în vedere posibilitățile lor financiare, le execută cu comisioane mai reduse. Concurente în acest mod, companiile de curtaj n-au avut — pentru a evita falimentul pe care, de altfel, unele, mai încăpățînate, l-au cunoscut — decât opțiunea de a fuziona între ele, lansîndu-se, la rîndul lor, totodată, în preluări de participații bursiere, operațiuni pe care altădată doar le mijloceau. Diverse alte instituții financiare — societăți de asigurări, fonduri de pensii, societăți nelucrative — care dispun de imense capitaluri, au început să și le investească, într-o măsură mereu crescîndă, în acțiuni ale companiilor industriale, ajungînd să dețină o pondere considerabilă în totalul participațiilor bursiere. Au apărut societăți financiare noi — așa-numitele «fonduri de investiții» — care joacă rolul unui mijlocilor de factură deosebită, colectînd micile dar numeroasele disponibilități financiare și plasîndu-le, apoi, în bloc, în portofolii de acțiuni distincte; ele mizează pe faptul că eventualele pierderi, datorate scăderii cursului unor acțiuni, sînt compensate de cîștigurile, datorate creșterii cursului altor acțiuni, atribuindu-și astfel «virtuți» pe linia asigurării unei gestiuni judicioase și fără riscuri a disponibilităților financiare ale acționarilor mărunti.

Efect al tuturor acestor schimbări este faptul că, astăzi, nici măcar în proporție de jumătate, comenzile de vînzare-cumpărare de acțiuni la bursa din Wall Street nu mai provin de la «particulari». Din valoarea totală a acestor comenzi, 20 la sută reprezintă tranzacții de portofoliu diseminat de acțiuni, adică cele executate prin intermediul «fondurilor de investiții» și altor instituții financiare (cota era de numai 3 la sută în 1965). În ansamblul lor, diversele instituții financiare intervin pe piață în proporție de peste o treime, față de 22 la sută în 1965 și doar 15 la sută în 1950, la o creștere a capitalizării bursiere (totalul valoric al acțiunilor cotate în bursă) de aproximativ 14 ori (în dolari curenți) în perioada ultimelor trei decenii.

Capitalizarea bursieră și valoarea afacerilor negociate (într-o anumită perioadă de timp) sînt principalele criterii ale ierarhizărilor bursiere. «New York Stock Exchange» deține recordurile absolute în materie. Abia la o mare distanță în urmă se găsesc bursele din Tokio și Londra. De pildă, valoarea tranzacțiilor negociate în medie zilnic este, comparativ cu aceste două burse, de 3 și, respectiv, 13 ori mai ridicată, iar capitalizarea bursieră de 5 și, respectiv, 9 ori mai mare.

Iar, pe potriva acestor dimensiuni, «Dow Jones» este cel mai cunoscut și important indice bursier. El măsoară «pulsul» bursei din Wall Street, așa cum «FT» («Financial Times») face acest lucru la bursa din «City»-ul londonez, «Commerzbank index» la bursa din Frankfurt sau «Il sole» la cea din Roma. Din ansamblul acțiunilor cotate la NYSE au fost alese cîteva, considerate reprezentative (respectiv cele aparținînd principalelor 30 societăți industriale); cursurile lor, codificate potrivit unui sistem cifric care să le facă comparabile, dau valoarea, dintr-un anumit moment, a indicelui «Dow Jones». În timp, valorile descriu o curbă sinuoasă. Ca și în cazul celorlalți indici bursieri, «Dow Jones» înregistrează, de regulă, creșteri în perioadele de relansare economică și, dimpotrivă, puternice scăderi în perioadele de recesiune. «Pulsul» bursier nu bate uniform, ci inegal, reflectînd pulsul inegal al economiei capitaliste.

dr. Ilie Șerbănescu

Elisabeth, 18 ani, și Francis, 21 de ani, și-au unit precaritatea tinereii lor existențe, în urmă cu doi ani, pentru a încerca să iasă din tunelul social, care îi conduce pe cei aflați în «lumea a patra», de la leagăn la mormânt, în obscuritatea sărăciei. S-au întâlnit la Epinal, unde Francis își efectua serviciul militar într-un regiment de infanterie. Era aproape fatal să se întâlnească. Ea, născută într-o familie cu 13 copii, dintre care cei mai mici au fost plasați sub tutela ajutorului social. A încercat să obțină o slujbă de stenodactilografă sau de vânzătoare, dar n-a reușit. În prezent, asigură curățenia unor birouri, două ore în fiecare seară, fiind plătită cu 15 franci pe oră. El, născut într-o familie cu 8 copii, a lucrat, înainte de a fi înrolat, un an ca ucenic dulgher și doi ca muncitor în construcții, plătit la cele mai scăzute tarife. Ca și Elisabeth, Francis are o slujbă temporară: împarte, în cutiile de scrisori ale orașului, prospecte publicitare. 5 ore de muncă pe săptămână, plătite cu 15 franci ora. N-au primit niciodată alocații de somaj, deși n-au lucrat în ultimii doi ani mai mult de trei luni consecutive. Ar dori să aibă propriul lor cămin. Majori — nu se mai află în atenția serviciilor sociale pentru copii. Tineri fără calificare — nu pot obține decât munci precare. Le-a rămas o singură soluție: să aibă copii pentru a primi... alocații. Elisabeth și Francis vor forma o nouă familie din «lumea a patra», care, la rândul ei... «Sărăcia este o moștenire?» — se întreabă ziarul «Le Monde» care relatează acest caz într-un articol intitulat «Sărăcii dintotdeauna și săracii de astăzi».

Sărăcia este un însoțitor al capitalismului, care generează permanent noi contingente de dezmoșteniți ai soartei. La 200 de ani de la revoluția industrială, chiar în țări în care potențialul economic este ridicat mai există «slums»-uri și «bidonville»-uri, adevărate «pungi» ale mizeriei, mai există destine traumatizate de nesiguranta zilei de mâine. Cei împinși la periferia unei societăți incapabile să asigure condiții de muncă și de viață corespunzătoare tuturor membrilor ei, sînt numiți «lumea a patra» prin asimilarea condiției lor cu cea a săracilor din țările în curs de dezvoltare. De altfel, o parte deloc neglijabilă a acestor dezmoșteniți ai soartei, a căror mizerie alimentează bogăția și confortul celor aflați «în vârful piramidei», provine efectiv din «lumea a treia». Sînt imigranții plecați de pe meleagurile natale în căutarea unei iluzorii bunăstări în «societatea tuturor posibili-

„Petele“ civilizației occidentale

tăților». Oficialități occidentale recunosc că muncitorii străini constituie marea pătură a sărăcimii. Ei nu sînt, însă, incluși în statisticile oficiale, cînd se vorbește despre reversul cenușiu al bunăstării. Cînd se publică astfel de «radiografii» ale societății capitaliste, se atrage atenția că, în rîndul persoanelor considerate sărace, nu sînt incluși, în mod automat, nici șomerii. Cele 22 de milioane de persoane în căutare de lucru în țările O.E.C.D. figurează la alte capitole, dar este sigur că cei cu o experiență îndelungată în domeniul șomajului ajung să plutească, deseori, în apele sărăciei. Nerespectarea unui drept fundamental al omului — dreptul la muncă — se răsfîrînge direct asupra răspîndirii mizeriei, ca și inegalitatea în posibilitatea de a obține accesul la învățămînt și cultură, cursa dintre prețuri și salarii, care diminuează permanent puterea de cumpărare a masei.

Între categoriile populației menționate în mizerie chiar în perioadele de relativă creștere economică se află persoanele în vîrstă, familiile cu mulți copii, cei nevoiți să apeleze la asistența medicală, al cărei cost este deosebit de ridicat, muncitorii manuali, personalul de serviciu, salariații agricoli. Precizări ale Organizației Internaționale a Muncii arată că 60 de milioane de persoane din țările occidentale trăiesc sub nivelul de pauperitate stabilit oficial. Ar fi vorba de 15 la sută din populația Canadei și Belgiei, 12 la sută din cea a Statelor Unite, 9 la sută din cetățenii Marii Britanii considerați a se afla în sărăcie sau aproape de limitele ei. Un raport oficial, consacrat «luptei împotriva sărăciei și precarității», arată că, în Franța, 2,5 milioane de persoane trăiesc într-o «sărăcie extremă», fiind supuse unei veritabile excluderi sociale, unei marginalizări permanente. 500 000 de

francezi — adaugă «raportul Oheix», după numele funcționarului care l-a redactat — trăiau, în 1977, în condiții insalubre, iar o treime dintre tineri părăsesc școlile fără nici o diplomă, și unii dintre ei sînt practic analfabeți. Este știut că marile rezervoare ale analfabetismului le constituie țările în curs de dezvoltare. Dar harta neștiinței de carte se suprapune pe cea a sărăciei, inclusiv în țările occidentale, unde, oricît ar părea de curios, există încă analfabeți: 2 milioane de persoane în Marea Britanie, 12 milioane în Italia, 23 milioane în Statele Unite sînt neștiutoare de carte sau au un grad insuficient de instrucție. Potrivit unui studiu al UNESCO, în Republica Federală Germania sînt înregistrați cel puțin 300 000 de adulți analfabeți, iar 10 la sută din populație nu știe să scrie corect.

Sărăcie materială, sărăcie spirituală. De cînd țările occidentale au intrat în cea mai adîncă și mai îndelungată perioadă de stagnare economică din anii '30, petele de pojar ale mizeriei s-au înmulțit. Păturilor «tradiționale» care alcătuiesc «lumea a patra» li se alătură alte grupuri sociale ce basculează în tabăra sărăciei, cu milioanele. În toată zona rurală din Statele Unite — scria revista «Paris Match» — se pot vedea derulîndu-se scene pe care le credeam dispărute în trecutul îndepărtat al «fructelor miniei». În orașe și sate, populația săracă atinge, după cum evaluează statisticile, 25 de milioane. Bob Blaylock, director al Creditului agricol din statul Georgia, declară că «situația actuală este cea mai rea din cîte a cunoscut agenția în cei 44 de ani de existență», iar Johnny Neely, impunerit al băncii «Citizen's» din același stat, arăta la rîndul său: «60 la sută dintre fermele din regiune sînt în întregime ipotecate». Agricultorii care n-au mai

realizat nici un beneficiu de la se-
ceta din 1977 reproșează Washing-
tonului că i-a obligat să scadă prețul
produselor lor, în timp ce costul
îngrășămintelor, al echipamentelor
și combustibilului s-a dublat sau
triplat. «Familii întregi își părăsesc
locuințele în căutarea unui ipotetic
loc de muncă» — arată săptămânalul
francez, care continuă: «Cîmpii arse
de soare, locuințe deteriorate, pe
care nimeni nu le mai repară din lipsă
de bani pentru rambursarea împru-
muturilor acordate de bănci, a căror

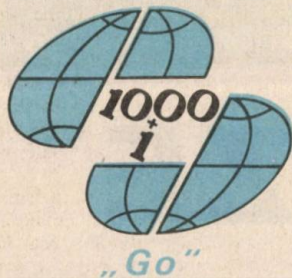
taxă de scont este foarte ridicată:
această Americă necunoscută este
aceea a micilor agricultori, iar acest
document amintește anii negri ai
marii represiuni din anii '30».

Sărăcia este o realitate nu numai
pentru unele grupuri sociale, ci chiar
pentru regiuni întregi din țări capi-
taliste avansate. Partea sudică a Ita-
liei — Mezzogiorno — continuă să
marcheze printr-un dezechilibru pro-
fund structura economică și socială
a acestei țări. Peste două treimi din
cei 8 milioane de săraci ai Italiei tră-

iesc aici. Andaluzia nu cuprinde decît
17 la sută din populația Spaniei, dar
numără o treime din șomerii ei, în
timp ce partea din buget alocată in-
vestițiilor publice în această regiune
reprezintă numai 10 la sută. Desigur,
insuficientă pentru a crea urgent
300 000 de noi slujbe și pentru a da
de lucru celor 50 000 de tineri ce
apar, anual, pe o piață a muncii
practic inexistentă. Este adevărat, în
Irlanda multe case noi și întreprin-
deri industriale încadrează colibele
de chirpici care au constituit, timp
de secole, simbolul rămîinerii în ur-
mă a «insulei verzi». Cu toate ace-
stea, țara — avînd o economie în
mare parte rurală — este presărată
cu largi «pungi» de sărăcie. Chiar
la Dublin, cartierele de nord poartă
încă stigmatele pauperismului seco-
lului trecut. Inflația, galopantă în
ultimii trei ani, care a știrbit serios
veniturile multor menaje, șomajul ce
rămîne la cote dramatice au lovit,
în special, familiile din regiunile de-
favorizate.

«Lumea a patra» este o realitate
tristă a unei lumi bolnavă de inechi-
tate care nu reușește să lichideze
discrepanțele.

Mihai Caranghel

Puțin cunoscut pînă acum
cîțiva ani, jocul de «go» face
prozeliti în Europa occidentală.
Anul acesta a și avut loc, la Pa-
ris, un turneu internațional. Ce
este «go»? Ca toate jocurile stra-
tegetice și tactice, foarte «en vo-
gue» în Occident, el nu poate fi
definit numai prin simpla enun-
țare a regulilor sale, relativ sim-
ple. Cei doi jucători, aflați în
fața unei table asemănătoare cu
cea de șah — «go-ban» —, divi-
zată de linii orizontale și verti-
cale în 224 căsuțe, vor încerca
să construiască, fiecare, un «te-
ritoriu», fixînd pionii negri sau
albi — «pietrele» — la intersec-
tarea liniilor și împiedicîndu-l pe
celălalt să-l încercuiască. Spre
deosebire de șah, joc de mișcare,
piesele de «go», odată puse pe

un loc, nu mai pot fi deplasate.
Dar — susțin inițiații — «go»
oferă un cîmp infinit de posibi-
lități strategice. Făcînd apel la
simțul tactic, la imaginație, gîn-
dire, psihologie, «go-ban» de-
vine — susțin ei — proiecția
personalității jucătorului. El po-
ate fi interpretat în mod divers,
ca o înfruntare sau ca o armo-
nie, ca o artă militară sau ca o
inginerie, ca o arhitectură sau o
filozofie... «Un joc — susțin parti-
zanii lui — ce merge departe și
vine de departe».

S-a născut în China, acum
circa cinci sau șase mii de ani,
în epoca în care civilizația chine-
ză începuse să se răspîndească

SACHEZ MONSIEUR QUE TOUT LE
MONDE A ÊTÉ, EST OU SÊRA
GOÏSTE

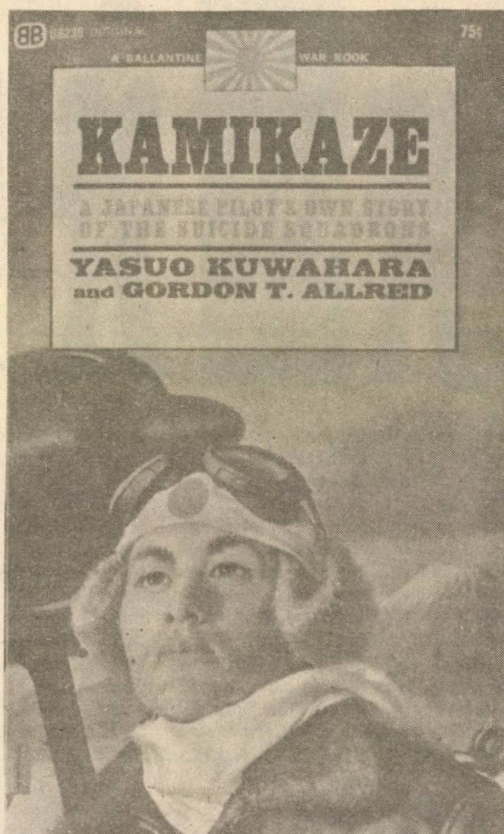
de-a lungul Fluviului Galben. În
numeroase gravuri de epocă apar
doi înțelepți, aparținînd, se pare,
școlii taoiste, jucînd «go», de-
parte de lume, în solitudinea
munților. O operă clasică chineză
vorbește despre profunzimea și
subtilitatea ermetică a «go». Va
ajunge în Japonia, după ce sus-
citase interesul în peninsula co-
reeană. Diferite școli se înfruntă,
se formează clanuri rivale, di-
nastii. Ultimul film al lui Kurosa-
wa, «Kagemusha», îi prezintă
pe unii din acești «seniori ai go».
O adevărată înflorire, jocul o cu-
noaște în tot cursul secolului al
XIX-lea. Azi, există în lume circa
30 milioane de jucători, dintre
care 50 000 în Occident. Moda a
început să se răspîndească în
Europa după 1968. Cel mai mare
jucător din lume este japonez:
Fuysawa Shuko.

Copaci

Unui palmier din localitatea
spaniolă Hinojedo i-a crescut o
ramură ciudată și de o cu totul
altă familie: un eucalipt, a cărui
sămînță a ajuns — transportată
de vînt sau de o pasăre — pe
tulpina sa.

Cupele de «sake» (vin de orez) sînt ridicate într-un toast pentru cei ce urmează să moară, pentru piloții-kamikaze ce se vor rezezi, în curînd, cu avioanele lor în vasele militare americane. Unul dintre acești nefericiți curajoși este Yasuo Kuwahara, a cărui spectaculoasă poveste de viață și de moarte, din ultimele luni ale celui de al doilea război mondial, urmează s-o aflați chiar din relatările lui.

Yasuo Kuwahara ne introduce în viața unui pilot-kamikaze din «escadri-
lele morții» organizate de militariștii niponi, în anii 1944—1945, pentru a distruge flota americană. El ne înfățișează neliiniștea și gîndurile tinerilor piloți din aceste escadri-
le, ale acelor «voluntari» disperați și devotați care credeau că-și dau viața pentru Japonia. Avea 15 ani cînd a fost obligat să intre în forțele armate japoneze și 17 ani la

KAMIKAZE

sfîrșitul războiului. Cînd a descris, în cartea **«Kamikaze — povestea proprie a unui pilot japonez din escadri-
lele morții»**, de Yasuo Kuwahara și Gordon T. Allred, chinurile la care erau supuși piloții-kamikaze în taberele militare de instruire, misiunile de moarte sigură ale prietenilor și camarazilor lui, avea 26 de ani și locuia în orașul Kobe, cel mai mare port al Japoniei. Yasuo Kuwahara a trăit în cele din urmă, el însuși, clipa cînd i s-a ordonat să plece într-o asemenea misiune-kamikaze, dar a supraviețuit datorită unuia dintre cele mai teribile miracole din istoria războiului.

Piloții-kamikaze au constituit cea mai stranie formă de luptă în război. Peste

5 000 de militari, în marea lor majoritate tineri, ca și Yasuo Kuwahara, au fost transformați în «oameni-bombe» și în piloți sinucigași. Nicăieri în lume, ca în Japonia, nu s-a organizat moartea unor oameni, pregătindu-se totul, cu bună știință, săptămîni, uneori chiar luni, și nimeni nu va înțelege vreodată, pe deplin, simțămintele acelor «*mad fanatic Jap*» (fanaticul nebun japonez), cum le spuneau militarii americani, adesea elevi, ca Yasuo Kuwahara, năpăstuiți de soartă, plîngînd după părinții lor, balansînd la cumpăna dintre viață și moarte și așteptînd, în fiecare minut, să li se ordone să moară.

Povestea lui Yasuo Kuwahara a fost atestată atît de Seiji Hiroi din Osaka,

un pilot-kamikaze care-l cunoaște și, de asemenea, a supraviețuit, cit și de Yoshio Tsubaki din Yokohama, fostul comandant al escadrilei a 4-a din baza aeriană Hiro, cel care i-a dat ordin lui Yasuo Kuwahara să plece într-o misiune a morții.

Relătarea lui Yasuo Kuwahara se constituie într-un document uman, în-

tr-o încercare de dezvăluire a gândurilor și emoțiilor unui tânăr adolescent, aruncat, ca și ceilalți piloți-kamikaze, în cea mai teribilă înclătcare războinică din istorie, într-un document viu de condamnare a războiului și pregătirilor de război și, deopotrivă, o chemare la luptă pentru pace, pentru respectarea vieții oamenilor și a planetei Pământ.

* * *

„OAMENI-BOMBE“

Era în ziua de Anul Nou 1945. La baza aeriană Hiro din vestul marii insule Honshu, comandantul escadrilei a 4-a de luptă, căpitanul Yoshio Tsubaki, a convocat o adunare specială.

— A sosit, în sfârșit, timpul. Ne confruntăm cu o mare hotărâre, s-a adresat el piloților. Oricăruia dintre voi, care nu dorește să-și dea viața, ca fiu divin al marelui imperiu nipon, nu i se va cere s-o facă. Cei incapabili să accepte această onoare să ridice mâna acum.

Înțelegeam totul, fără să mai aud nimic, povestește Yasuo Kuwahara. Simțeam doar teama, ce creștea neîncetat, de moartea ce se afla printre noi; ne învăluia și devenea tot mai puternică. În pauzele dintre frazele căpitanului, liniștea făcea ca moartea să fie aproape palpabilă. Voiam să ridic mâna, să trăiesc, dar ceva îmi ținea minile tremurînde în jos. Dintre noi, șase au avut curajul de a înfrunta lașitatea și au ridicat minile. Au fost chemați în fața careului, și căpitanul Tsubaki ni s-a adresat cu indignare și dispreț pentru ei.

— Aici, domnilor, arătînd spre ei, sînt șase oameni care au admis deschis neloialitatea lor. Deoarece sînt complet lipsiți de onoare și de spirit, este de datoria noastră să le dăm așa ceva. Acești oameni vor forma primul grup de atac kamikaze al bazei Hiro.

Mi s-a tăiat răsufierea, își amintește Yasuo. Înțelegeam că șase dintre colegii mei de escadrilă erau sortiți să devină primele „bombe-oameni”. Din acel moment, am trăit într-o necontenită agonie a morții.

Ce s-a întîmplat pînă în acel moment și cum am scăpat? Iată întreaga poveste.

Nu știu — relatează Yasuo Kuwahara — dacă forțele care au pus la cale războiul de distrugere a Japoniei își au originea în spiritul mîndru al samurailor, faimoșii războinici din vremurile feudale nipone, dar știu că aceste forțe au fost concentrate asupra mea, în 1943, cînd aveam doar 15 ani. Gîndindu-mă, acum, la anii copilăriei, discern vag un băiețel ce privea ore în șir, cu invidie, șoimii ce se roteau peste dealuri, chemîndu-l spre înălțimi. Mie mi s-a oferit șansa să învîț planorismul, și așa am ajuns să particip la concursul național de planorism, unde m-am întrecut cu 600 de planoriști din întreaga Japonie și am devenit campion al țării la zborul individual. Atunci, mi-am dat prea puțin seama că această distincție, ce-mi adusese celebritatea, îmi va afecta întreaga existență.

Încărcat de glorie, am continuat antrenamentele cu planorul. Serile le petreceam cu prietenul și colegul meu de școală, Tatsuno, privind apusul soarelui, sau în familie, îmbrăcat în „yukata” (kimono ușor de casă) privind din grădina casei cerul înstelat și, adesea, discutînd despre război.

Într-una din acele seri liniștite, a venit la noi un străin, îmbrăcat în uniforma forțelor aeriene imperiale. Era căpitanul Hiroshi Mikami. În prima clipă în care l-am văzut, am simțit că vizita lui promitea ceva important. Tatăl meu, unul dintre cei mai influenți oameni din Onomichi, l-a reținut la masă și a aflat că venise să-i ceară să mă înrolez în forțele armate aeriene. La asemenea cerere, un japonez matur ar fi răspuns, pe loc, afirmativ, în tradiția codului cavaleresc „bushido” al samurailor. Dar, eu eram mai mult un băiețel decît un bărbat. Îmi iubeam mama și, cînd căpitanul m-a întrebat ce spun de cererea lui, m-am sufocat și n-am putut să spun decît:

— Scuzați-mă, vă rog... să beau ceva...

M-am ridicat în grabă, și m-am dus în camera mamei. N-am găsit-o, plecase să ia aer, presimțind pericolul pe care mi-l aducea această vizită. Am găsit-o pe sora mea, Tomika, și după ce m-am liniștit, am revenit în camera de oaspeți, m-am înclinat în fața căpitanului și i-am spus, spre satisfacția tatălui meu.

— Sînt deosebit de onorat, domnule. Voi fi mîndru să accept oferta dumneavoastră generoasă, în numele stimatului nostru împărat.

ȘCOALA MORȚII

Cele trei luni de pregătire militară de bază le-am făcut — își amintește Kuwahara — la baza aeriană Hiro, situată la două ore de mers cu trenul din Onomichi spre Hiroshima. Aceste luni au fost ca un infern în care comandanții recurgeau, pentru cele mai mici greșeli, la cele mai crude pedepse ca să inoculeze în singele tinerilor recruți disciplina și spiritul de sacrificiu suprem. Nouă dintre tovarășii mei de pregătire s-au sinucis pentru a scăpa de chinurile la care erau supuși cu forța de instructorii militari. Unii au reușit să evadeze, dar au fost prinși și pedepsiți fără cruțare.

Supraviețuind acestor trei luni, Yasuo Kuwahara a fost ales pentru a urma cursurile piloților pentru avioane de luptă, ceea ce își dorea după chinurile îndurate, fără, însă, să gîndească nici o clipă că acești piloți vor fi folosiți vreedată ca „oameni-bombe” și nu ca luptători cu avioanele inamice. De aceea, a depus toată sîrguința și pricepera sa pentru a deveni un as. Nu și-a dat niciodată seama cît de departe a ajuns cu îndemnarea de a pilota un avion de școală „Akatombo” (dragonul roșu zburător), dar își amintește la cite încercări

KAMIKAZE • KAMIKAZE • KAMIKAZE •

grele îi forța instructorul de zbor Rentaro Mamoto, poreclit Mantis. Disperat, Yasuo a încercat, odată, să scape de el. În timpul unui zbor, dublat de Mantis, a manevrat avionul în așa fel, încât să-l facă să cadă din aparat în cursul unui exercițiu complicat de acrobație. Nu i-a reușit, și s-a ales cu o carceră de aproape o săptămână, unde, în loc de hrană, minca zilnic băta cu funia udă, administrată de însuși instructorul. Mantis, își amintește Yasuo, «nu numai că mă ura, dar mi-am dat seama că se simțea obligat moral să mi-o plătească. E adevărat că era un sadic, dar pedeapsa mea trebuia să fie severă pentru încercarea de a-l ucide, aruncându-l din avion. Trebuie spus că e datoria morală a unui japonez să plătească pentru o nedreptate, ca și pentru o favoare».

După ce a ieșit din carceră, nu a ajuns la spital datorită îngrijirilor atente ale colegilor de escadrilă. Între timp, a aflat că cel mai bun prieten al lui de școală, Tatsuno, fusese înrolat și se afla în prima fază de pregătire militară de trei luni, tot la baza Hiro. Aceasta l-a mai încurajat și a reluat cu tenacitate antrenamentele acrobatice, ajungând să fie numit Yasbei de colegii și prietenii din escadrilă — în loc de Yasuo — după numele legendar al unui faimos samurai.

Octombrie 1944 i-a trezit pe piloții adolescenți la realitate, când s-a anunțat oficial, că primul Tokkotai (grup special de atac) a lovit inamicul. Era începutul distrugerii premeditate a mii de piloți, distrugere gândită și inițiată de colonelul Motoharu Okamura, de la baza aeriană Tateyama, prezentată în secret viceamiralului Takijiro Onishi, considerat părintele «legiunii» de luptători kamikaze Tokkotai, și apoi aprobată de Daihonei, comandamentul militar suprem din Tokyo.

Yasuo Kuwahara își amintește de comunicatul publicat la sfârșitul lui octombrie, la scurt timp după debarcarea trupelor americane în Filipine, în care se arăta: «Unitatea specială de kamikaze, Shikishima, formată din 4 avioane, a reușit un atac-surpriză săvârșit în ziua de 25 octombrie 1944, la orele 10,45, asupra forțelor inamice la 30 de mile nord-est de insula filipineză Suluan. Două avioane speciale de atac s-au repezit într-un portavion inamic, provocându-i mari incendii, explozii și scufundarea. Al treilea avion s-a lansat asupra altui vas de război, incendiindu-l, iar al patrulea s-a avântat într-un cruciător, cauzându-i o puternică explozie și, apoi, scufundarea».

Primul pilot sinucigaș a fost locotenentul Yukio Seki, din primul grup de atac kamikaze. Celelalte grupuri au pornit la atac sub alte nume, dar kamikaze a rămas depunerea general-acceptată pentru piloții sinucigași, luată după «furtuna divină» (kamikaze) care a scufundat corăbiile lui Gingis Han în strimtoarea Tsushima, în timpul unei invazii mongole, din secolul 13, asupra Japoniei. Numai puțini își dădeau seama că recurgerea la piloții kamikaze și torpile-oameni era o indicație a slăbiciunii și disperării militaristilor niponi, care pierdeau tot mai multe teritorii ocupate.

Zburind pe vestitele avioane de luptă Hayabusa, Yasuo își amintește cum se gîndea, plutind deasupra întinderilor nesfîrșite ale Pacificului, cit de mare era nebunia lumii în acei ani ai războiului, când oamenii se distrugeau sistematic unii pe alții. Erau reflecții de adolescent pe care Yasuo nu și le explica pînă la capăt. Altele îi erau clare. Când se întorcea la bază afla, de fiecare dată, noi vești despre moartea altor și altor colegi. Yasuo își amintește, de pildă, de prietenul său Shiro Nomoto, al cărui avion fusese lovit, dar el scăpase, ca prin minune, amputîndu-i-se un picior. Cuvintele mamei lui Nomoto «nu e nimic onorabil în a muri pentru o cauză pierdută», spuse cu indignare colegilor rînitului veniți la spital să-l vadă, l-au urmărit pe tînărul Yasuo, mult timp, după ziua fatală care a venit, pînă la urmă, și pentru baza Hiro. Era 1 ianuarie 1945, cînd a fost stabilit, în maniera personală a căpitanului Yoshio Tsubaki, primul grup de șase piloți kamikaze ai bazei, alcătuit din acei tineri care au înfruntat lașitatea și au crezut cu naivitate că ridicînd mîna vor trăi.

Dimpotrivă, au fost create centre-cheie de aviație, și baza Hiro a început să furnizeze piloți unui asemenea centru din Hiroshima, de unde se organizau atacuri în apele din sudul insulei Kyushu. Kamikaze atacau în valuri de cîte 15—20 de avioane, la intervale de o jumătate de oră. Cu toate aceste sacrificii supreme, Japonia se afla, în 1945, ca un om în deșert, dispunînd de puțină apă ce trebuia să fie folosită cu grijă în orele de maximă arșită. Se crease impresia, își amintește Yasuo Kuwahara, că speranțele de cîștigare a războiului și soarta țării atîrnau de luptele din Okinawa. Dar, a căzut și Okinawa după 81 de zile de crîncene înceștări. Aceasta a creat o stare de furie și de panică între piloți. Baza aeriană Hiro fusese bombardată de forțele aliaților, și piloții au fost transferați, în iunie 1945, la baza Oita din Kyushu, de unde Yasuo Kuwahara a continuat să zboare, ca-escortă a grupurilor de piloți sinucigași trimiși să îndeplinească misiuni kamikaze. În general, escorta grupurilor de kamikaze era formată din elita piloților de pe avioanele de luptă.

Petrebind pe alții la moarte, Yasuo a început să-și imagineze propriul lui atac kamikaze și, pentru că văzuse prea multe avioane cu piloți sinucigași care nu reușeau să-și lovească ținta (numai 10—15 la sută reușeau), Yasuo își făcea scheme cum să reușească, atunci cînd îi va veni rîndul, să nimerescă sigur ținta inamică. Eșecurile se datorau multor motive. Avioanele destinate distrugerii erau vechi și nu răspundeau cum trebuia la comenzi, navele americane creau baraje de foc prin care se pătrundea greu, iar marinarii flotei aliaților se obișnuiseră să schimbe rapid poziția navelor pentru ca avioanele kamikaze să se scufunde în apă fără să le atingă. S-a întâmplat ca noaptea, cu mult înainte de revărsatul zorilor, piloții obosiți și debusolați din cauza stării nervoase în care se aflau, să confunde insulele mici cu nave inamice și să se repeadă în ele.

SINUCIDERE AERIANĂ

Pentru că a doborât două avioane, în încercările aeriene pentru Okinawa, Yasuo a fost avansat la gradul de caporal. El își amintește cum a escortat grupul de kamikaze în care se afla și prietenul lui, Tatsuno, care-l lăsase, înainte de decolare, degetul mic de la mîna stîngă să fie trimis părinților și înmormîntat în cavoul familiei. Un alt coleg de escortă, Nakamura, i-a mărturisit, înainte de zbor, simțămîntul că ceva îi se va în-

Piloți-kamikaze îndreptându-se spre avioane, prin fața elevilor veniți pe aeroportul militar

timpla în această misiune. Formam, povestește Yasuo, un grup de 16 avioane. 12 erau pilotate de kamikaze, tunși scurt și legați peste frunte cu un mic steag japonez. Între ei se afla Tatsuno. A urmat, ca de obicei, o ceremonie întreagă de toasturi, cuvântări belicoase, pe care aproape le învățasem pe de rost. Elevi și eleve erau invitați la asemenea ceremonii și, când fetele începeau să plângă, era momentul în care trebuia să vorbească comandantul, a cărui cuvântare se încheia aproape invariabil, cam în felul următor: «Așadar, bravi camarazi, zîmbiți în timp ce plecați... Există un loc pregătit pentru voi, printre strămoșii vostri, gardienii luptători, samuraii înălțimilor...». Ceremonia se încheia cu cîntecul: «Culoarea aviatorului este culoarea sakurei (floare de cireș)/ Priviți căderea sakurei pe dealurile Yoshino (loc vestit în Japonia pentru numeroșii pomi de sakura)/ Dacă ne-am născut ca fii mindri ai Yamato (vechea denumire a Japoniei)/ Să murim luptînd în ceruri».

Urma un toast cu «sake» (vin de orez) și piloții kamikaze, zîbind forțat, își luau la revedere unii de la alții și se urcau în avioanele uzate, care abia îi mai duceau pînă la locul atacului. De altfel, nici nu era nevoie de mai mult. Era ultimul zbor, atît pentru pilot, cît și pentru avionul acestuia. De regulă, zîmbetul dispărea de pe fețele piloților îndată ce își închideau carlinga. De-acum, începea numărătoarea inversă a vieții lor ce se derula cu o repezițiune diabolică, cronometrată de-atîtea ori de Yasuo Kuwahara în misiunile de escortare a sinucigașilor.

Kuwahara s-a apropiat de Nakamura cu intenția de a-l ruga să-i spună prietenului lui, Tatsuno, că-l va proteja tot timpul zborului și că va muri odată cu el. Dar s-a abținut, Tatsuno n-ar fi vrut așa ceva. Ce rost avea? Va veni și timpul lui Yasuo. S-a apropiat, totuși, de Tatsuno, și-au strîns mîinile și, cu vocea tremurîndă, i-a rîsînt numele și i-a spus.

— Amîntește-ți cum, întotdeauna, am vrut să zburăm împreună. Am să te urmez curînd, i-a adăugat el în șoaptă.

După ce mi-a dat degetul mic, pe care și-l tăiasă în seara precedentă, ne-am îmbrățișat și ne-am spus «sayonara» (la revedere).

Grupul de 16 avioane a decolat de pe aeroportul din Oita și a făcut o escală la Kagoshima, în Kyushu, pentru realimentare cu combustibil. Astfel, cei 12 kamikaze au fost ultima oară pe uscat. Zborul a continuat încă trei ore pînă în Okinawa, unde am ajuns datorită norilor care ne-au camuflat și ne-au ajutat să nu fim observați și atacați de avioanele americane Grummans, ce escortau bombardiere B-29 în misiune spre insula Shikoku.

Cînd, în largul oceanului, s-au văzut navele americane, povestește Yasuo, cei 12 kamikaze au deschis carlingile și au fluturat în vînt batistele lor de mătase, în semn că încep atacul. Noi, cei din escortă, eram deasupra lor și urmăream cu atenție desfășurarea atacului. Primele trei avioane au explodat în aer, lovite de artileria marinei americane. Al patrulea a reușit să lovească un distrugător chiar la linia de plutire, provocînd o puternică explozie. Atacată de alte cîteva avioane, nava s-a scufundat. Artileria marinei, de pe celelalte nave, și-a întesit tirul și nici unul din avioane nu a mai reușit să lovească ținta, explodînd în aer sau prăbușindu-se în ocean, cu excepția aparatului «Mitsubishi» pilotat de Tatsuno. Acesta, lovit de un proiectil și cuprins de flăcări, s-a lansat asupra unui petrolier, transformîndu-l într-un infern din care n-a mai rămas decît petrolul plutind în flăcări pe suprafața apei.

Cei patru din escortă, relatează Yasuo, ne-am întors spre bază, dar, îndată ce am virat înapoi, am fost atacați de avioane de luptă «Hellcat» (pisica iadului). Yasuo își amîntește cum, în lupta aeriană ce s-a dat, a fost lovit de mai multe ori în fuselaj, nemaîavînd altă soluție decît să se refugieze în cei mai apropiați nori, spre care s-a îndreptat cu toată viteza, urmărit de un avion american. În acest fel i-a fost pierdută urma și a reușit să ajungă cu greu pe aeroportul Taihoku din Taiwan, fără să mai știe nimic de ceilalți trei colegi. Pistele acestui aeroport, unde a fost nevoit să rămînă două săptămîni din lipsă de combustibil, fuseseră bombardate de curînd și erau în reparație. Abia aici a observat Yasuo că unul din gloanțele ce-i loviseră aparatul trecuse la mai puțin de o șchioapă de capul lui, străbătînd unul din peretii carlingii.

KAMIKAZE • KAMIKAZE • KAMIKAZE •

KAMIKAZE • KAMIKAZE • KAMIKAZE •

În cele două săptămîni, Yasuo a primit ordin să facă — ironia soartei — pe instructorul tinerilor piloți sinucigași. Cu o zi înainte de a pleca din Taiwan, Yasuo a fost martorul unei întâmplări zguduitoare, care a afectat grav moralul piloților. Unul din escadrila de 8 kamikaze, care abia decolase, s-a desprins de grup și s-a întors înapoi spre aeroport. La început, s-a crezut că are defectiuni mecanice la motor și se întoarce la bază pentru remedieri. Dar, curînd, cu toții și-au dat seama că nu venea la aterizare, aparatul fiind la prea mare înălțime s-o poată face. În loc să vină spre pistă, el s-a repezit cu toată viteza în principalul hangar al aeroportului care a explodat instantaneu și, de la el, exploziile s-au înlănțuit și în celelalte hangare, distrugînd 20 din cele mai bune avioane de luptă ale bazei și aruncînd în aer aproape toate rezervele de carburanți. Misterul acestui comportament a fost deslușit de scrisoarea găsită printre lucrurile pilotului sinucigaș, rămase pentru a fi trimise familiei. În ea scrisese: «Dragii mei camarazi, cînd veți citi aceste cuvinte eu voi fi mort. Nu mă judecați cu patimă. Ceea ce am făcut, am făcut pentru un motiv întemeiat. Poate că liderii noștri și oamenii de prcutindeni își vor da seama, într-o zi, de stupiditatea războiului și poate că, prin efortul și comportamentul meu, unii dintre voi vor trăi. Capitulara Japoniei este iminentă și, cînd veți citi aceste cuvinte, vor exista cu 20 mai puține avioane destinate piloților kamikaze».

În dimineața următoare decolam, își amintește Yasuo. Avionul meu, Hayabusa, fusese reparat și alimentat în apropiere de pista pe care aterizasem, înainte de explozia hangarelor. Era în iunie 1945, cînd am revenit pe aeroportul Oita. Ca să ajung cu bine și să evit avioanele americane am ocolit pe o rută prin estul Chinei. Ofițerul de serviciu de pe baza Oita mi-a ordonat să mă prezint imediat la căpitanul Yoshio Tsubaki, care m-a interogat asupra stărilor de lucruri din Taiwan, urmînd ca raportul asupra ultimului atac în Okinawa să-l dau a doua zi. În timpul raportului, căpitanul m-a învinuit de incompetență, dar, spre surprinderea mea, a încheiat vorbind de «stupizii lideri militari din Tokyo», care-l obligă să ordone moartea adolescenților în vîrstă de 15—17 ani. Aceasta nu l-a împiedicat, însă, își amintește Yasuo, să mi se adreseze autoritar, privind pe fereastră.

— Caporal Kuwahara?
— Da, domnule căpitan.
— Ai, pînă acum, rezultate foarte bune. Ai văzut multe din război în ultimul an. Multă tristețe, multă moarte. Ai trăit experiențe mai multe decît un milion de oameni, într-un milion de ani. Sigur că puteai fi trimis de mult în misiunea finală, dar ai fost un pilot valoros. Am făcut unele selecții. Caporal Kuwahara, aș schimba aceasta dac-aș putea. Crede-mă, aș schimba întreaga lume, dar sînt doar comandantul unei escadrile condamnate. Vezi tu, Kuwahara, chiar și cei mai buni piloți care pot zbura trebuie... Toți și în curînd.

Mîinile și picioarele începuseră să-mi tremure, își amintește Yasuo.

- Ești pregătit? l-a întrebat căpitanul.
- Da, onorabile căpitan. Cît mai trebuie să mai aștept?
- Te vei întoarce la baza Hiro, după ce te vei odihni puțin. Vei primi ordinul final la Hiro.
- Hiro?
- Da, o parte din bază a fost reparată.
- Dar, domnule căpitan Tsubaki, de ce așa curînd? Abia am aterizat.
- Pentru că acesta este ordinul, Kuwahara. Au mare nevoie de aviatori pentru apărarea bazei.
- O întrebare finală, domnule căpitan. Cît de curînd?
- O săptămînă, poate două, poate mai mult. Nu pot spune.

În Hiroshima, după explozia bombei atomice

Yasuo a salutat și a plecat să-și strângă cele câteva lucruri, între care degetul cel mic al lui Tatsuno aflat încă în avionul cu care aterizase. Hotărîse să-l trimită familiei acestuia îndată ce va ajunge la baza Hiro. Din acel moment, pe Yasuo îl preocupa un singur gînd. Cum să procedeze ca moartea să-i fie mai ușoară decît un fulg. S-o evite nu se mai putea.

MOARTEA VINE DIN CER...

Întors la Hiro, după luni de absență, avea simțămîntul chinuit al condamnatului care-și așteaptă călăul. Aflîndu-se doar la 70 de kilometri depărtare de casa părintească, a hotărît ca, în una din misiunile de luptă, pe care a continuat să le îndeplinească pînă la începutul lunii august, să se rotească deasupra școlii superioare din Onomichi și să lanseze în curtea acesteia o scrisoare către părinții lui, ceea ce a și făcut. Le-a scris că e bine și se întreba dacă ei mai există, întrucît erau momente cînd nu-și mai putea reaminti figurile lor. Spre surpriza lui, la 1 august 1945, cînd s-a întors dintr-o misiune de luptă, din care abia scăpase teafăr, a găsit o scrisoare ce fusese adusă de sora lui, Tomika, în care îl anunțau că primiseră mesajul lansat în curtea școlii și cu toții se gîndesc la el.

Trecuse aproape o lună de la convorbirea cu căpitanul Tsubaki, la baza Oita, și ordinul de a pleca în misiune kamikaze, așa cum acesta îl avertizase, nu venise încă. Ordinul l-a primit abia în ziua de 5 august. Potrivit regulamentului, urma să aibă două zile libere. Să-și viziteze rudele și prietenii. A luat permisul de învoire și, în dimineața zilei de 6 august, a plecat la Hiroshima pentru a vizita un prieten de la cel de al doilea cartier general al armatei. La 7,30, cobora din tren în gara orașului, cu străzile animate de oameni grăbiți la treburile lor. Pe cînd se apropia de cartierul general al armatei, a auzit alarma aeriană, declanșată pentru a avertiza că, pe cer, se apropia un bombardier american B-29, ca un bondar uriaș și domol. A văzut cum din el s-a desprins un obiect argintiu parașutat, de mărimea unei mingi de tenis de cîmp, în timp ce avionul a căpătat instantaneu viteză.

Oamenii de pe stradă, își amintește Yasuo, discutau că americanii lansează din nou manifeste propagandistice să-i îndemne pe japonezi să deponă armele și să capituleze. Dar, deodată, mingea s-a transformat într-o bulă incandescentă multicoloră și orbitoare. O căldură concentrată și luminoasă s-a năpustit asupra mea, își amintește Yasuo. Un licărit ca un uriaș „flash” albastru-alb-gălbui, așa de scurt că parcă nici n-ar fi fost. Mi-am pus miinile pe față pentru a mă proteja de căldura și lumina ce veneau ca de la un uriaș furnal incandescent. A urmat, apoi, un cataclism care nu va putea fi descris, cu adevărat, de nimeni și niciodată. Nu a fost un muget sinistru, nici un buhăit înflorător, nici o explozie asurzitoare, ci toate acestea la un loc, plus o fantastică forță ca de cutremure, avalanșe, furtuni și inundații. Scoarța pămîntului s-a scorișit.

Am fost îngropat de viu, în stare de inconștiență, sub niște dărîmături, la orele 8 și 15 minute; am fost descoperit la orele 14,00 de o echipă de militari. Cînd mi-am revenit, un picior îmi era înțepenit și puteam mișca mîna dreaptă, cu care mi-am curățat fața de moloz. Ochii, nasul, urechile și gura erau pline de pămînt. Simțeam arsuri groaznice pe piele. Auzeam gemete în jurul meu. Cînd am deschis ochii, am văzut, printre dărîmături, că Hiroshima era la pămînt, distrusă și arsă complet. Rămăseseră în picioare doar scheletele de beton ale citorva clădiri mai solide. Restul dispăruse, se transformase în cenușă, iar metalele și sticla se topiseră și se contorsionaseră. Mi-am dat seama că americanii au folosit un nou tip de bombă, o bombă sinistrală, de care auzisem la emisiunile de radio americane în timpul zborurilor de escortă. Era bomba atomică. Pentru o clipă, am crezut că a fost distrus întregul arhipelag.

Ce situație ironică, se gîdea Yasuo. Un pilot kamikaze, cu ordinul în buzunar, să plece în atacul din care să nu se mai întorcă, să moară pe pămînt din cauza acestei bombe? Nu-mi dădeam seama dacă voi muri în minutele următoare din cauza durerilor care mă chinuiau în tot corpul. M-am dezmeticit, cînd niște oameni îmbrăcați în alb m-au scos din dărîmături și m-au întins pe pămînt.

— Ce s-a întimplat? i-am întrebat.

— Nu știm. Credem că o nouă armă inamică a lovit Hiroshima, a răspuns unul dintre oamenii în alb.

— Nu ai oase rupte. Te vei refăce — a spus alt om în alb. Stai aici pînă îți recapeți puțin din puteri.

După acest scurt dialog, am plecat și l-au lăsat pe Yasuo întins pe pămînt. Abia mai tîrziu, a aflat că oamenii în alb, care-l scosese de sub dărîmături, erau medici de la un spital militar din apropiere, abia scăpați, ei înșiși, de prăpădul atomic.

După o jumătate de oră, Yasuo a reușit să se ridice cu greu în picioare pentru a fi izbit de spectacolul îngrozitor din jurul lui, spectacol oribil, de coșmar, care n-ar mai trebui să fie văzut de nici un om, niciodată. Cîteva încercau să explice ce se întimplase, dar nici unul nu reușea. Totul era cu mult în afara oricărei experiențe trăite pînă atunci. Plînsese, gemete, vaiete veneau din toate părțile. Strada Shiratori, pe care se aflase de dimineată, era arsă ca un rug. Oamenii morți erau împrăștiați peste tot.

M-am uitat la soare, își amintește Yasuo, fără să-l văd altfel decît ca pe o pată murdărită de norii focului atomic și, cînd mi-am îndreptat privirile spre pămînt, vag mi-a venit în minte ideea că tot acest prăpăd lui în favoarea mea, om condamnat la moarte fără scăpare. Am început să merg ușor, fără țintă. La oarecare distanță, am dat peste o grămadă de corpuri omenești. Două erau vii, luptîndu-se să iasă din grămadă. Oameni goi și arși se îndreptau macabru în toate direcțiile. Privindu-i, mi-am dat seama că hainele de pe mine ajunseseră zdrențe.

Un camion cu soldați a trecut prin apropiere și am reușit să plec cu el spre baza aeriană Hiro.

În următoarele 36 de ore, am fost obligat să stau în pat, iar, în ziua de 8 august, cînd trebuia să plec în misiunea finală de atac kamikaze, nu am primit sarcina să zbor. Eram epuizat și cu arsuri pe mine. A doua zi, mi s-a ordonat, totuși, să zbor cu un avion de recunoaștere Shinshitei deasupra Hiroshimei și zonelor din împrejurimile ei. De la circa 2 500 de metri înălțime, am privit prin binoclu orașul dispărut. Bomba atomică distrusese al doilea cartier general al armatei și toate depozitele militare din apropiere, dar și peste 100 000 de oameni, civili nevinovați.

KAMIKAZE • KAMIKAZE • KAMIKAZE •

KAMIKAZE • KAMIKAZE • KAMIKAZE •

Am deschis radioul și, plimbându-mă pe scala undelor scurte, am auzit o voce de japonez, care a întrerupt un cîntec. «Dragii mei piloți japonezi, spune cel care vorbea. Mă numesc Saipan și sînt japonez ca și voi. În acest moment, sînt în afara pericolului războiului și bine îngrijit. Voi sînteți la fel? De ce, prieteni, trebuie să continuați să fiți victime ale acestui război fără sens? Kamikaze ce vă sacrificați viața, de ce o faceți? De ce sînteți victime? De ce să muriți?». Mai departe ne întreba dacă am înțeles deplin ce se întimplase, chiar în cursul zilei, la Nagasaki.

Întors din această misiune cu moralul la pămînt și mintea tulburată de cele auzite la radio, am căzut la pat din cauza rănilor provocate de arsuri și care-mi cuprinseseră aproape tot corpul. În dispensarul bazei eram obligat să mă spăl cît mai des cu multă apă. Starea mea devenise atît de gravă, încît mi s-a interzis să mai plec în misiuni de recunoaștere. Între timp, Daihonei — cartierul general al armatei din Tokyo — anulasă, temporar, zborurile sinucigașe kamikaze. Nu aveam altă soluție decît să aștept. Tensiunea în bază creștea de la o zi la alta. Nervii noștri erau ca niște firușoare fine de cristal transportate în camioane, pe terenuri accidentate. Zi și noapte tremuram, la propriu, din cauza bolii și, la figurat, de nelineștea și nesiguranța în care mă aflam.

În ziua de 14 august, un pilot prieten a năvălit în baraca în care mă aflam. Abia se întorsese dintr-o misiune de recunoaștere.

— Kuwahara, mi-a șoptit el. Posturile de radio spun că mine capitulăm. Împăratul însuși va anunța capitularea.

Intr-adevăr, în ziua următoare, la prînz, militarii de toate gradele s-au adunat în sala de mese, în fața radioului, muți și încrămeniți ca stanele de piatră.

După ce împăratul a anunțat capitularea, unul dintre aviatori a început să zbiere, cerînd să nu se depună armele. Împreună cu alți cîțiva au dat să iasă la avioane și să plece în misiuni kamikaze împotriva americanilor. Au fost reținuți de comandantul bazei și s-au potolit. Cînd ne-am întors la barăcile noastre, am auzit un uruit de motoare urmat de două explozii. Piloții sergenți Kashiwabara și Kinoshita se strecuraseră la avioane, decolaseră și își provocaseră explozia în aer, preferînd moartea în locul umilirii capitulării. Cei de pe pămînt s-au împărțit, îndată, în două tabere care au început disputa pro și contra capitulării, încheiată de focul de pistol cu care s-a împușcat în gură caporalul Yoshida, potrivit capitulării. După Yoshida, a urmat un val de sinucideri. Cîțiva ofițeri s-au împușcat, de asemenea, în gură, cîțiva și-au făcut harakiri, iar alții s-au spînzurat. Viceamiralul Takijiro Onishi, părintele Tokkotai (lupta kamikaze), și-a făcut harakiri.

În cîteva zile ne-am liniștit. Pe 18 august, am fost anunțați că vom fi lăsați la vatră, iar avioanele vor fi demontate. La 23 august, am primit o uniformă nouă și după cupa de «sake», de rămas bun, m-am întors acasă, gîndindu-mă la miracolul de a fi rămas, pînă la urmă, în viață. Trecînd în revistă cele întimplale în ultimele săptămîni, am înțeles că bomba, care a ucis la Hiroshima atît de mulți compatrioți, este cea care m-a salvat pe mine de la moarte.

Peste 10 ani, am aflat, spune Yasuo, că fusesem inclus în ultimul atac disperat, ce urma să aibă loc pe 8 august 1945, cu mii de avioane și piloți kamikaze, cu toate avioanele care mai rămăseseră. Bomba atomică împiedicase această sinucidere nebunească a întregii flote aeriene nipone.

Florea Tuiu

Lume ca lumea, lume ca nelumea... Plăcere

Directorul lui Burgtheater din Viena, Henryk Laube (1806—1884), a primit într-o zi vizita unui înalt funcționar guvernamental care i-a spus: «Am scris o comedie veselă. V-aș fi mai mult decît recunoscător dacă ați fi de acord ca teatrul dvs. să o joace. Vă previn că nu pretind nici un onorariu, întrucît nu scriu decît pentru propria mea plăcere!» Laube i-a răspuns: «Este de datoria mea să vă previn, domnule consilier, că nici eu nu montează decît acele piese care sînt scrise să facă plăcere publicului!»

Avertisment

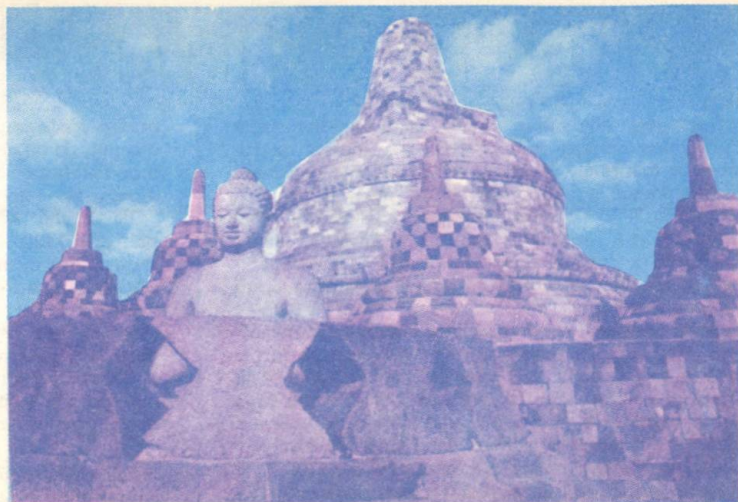
Făcîndu-i-se propunerea de a conferenția, sau de a da citire unor pagini scrise recent, în fața publicului, scriitorul german Ștefan Zweig (1881—1942) a refuzat categoric, argumentînd că, în astfel de împrejurări, a primit deja două avertismente severe. «După asemenea avertismente — a răspuns Zweig — am hotărît să nu mai recidivez niciodată. Ultima dată cînd am conferențiat l-am observat pe unul dintre ascultătorii mei cum își privește ceasul, ca și cînd ar fi vrut să controleze de cînd vorbeam. Acesta a fost primul avertisment. Cel de al doilea s-a produs la aceeași conferință, cînd alt ascultător, nu numai că și-a scos ceasul din buzunar să-l privească, dar l-a și dus la ureche să se încredințeze că acesta nu i-a stat. Cu asta, basta. Mi-a fost deajuns. Nu mai conferențiez!»

Greșeala

La Rochefoucault (1613—1680), scriitor francez, autor al unor celebre maxime și aforisme, afirma: «Cine crede că se va descurca, fără să facă apel la lume, greșește amarnic! Dar cine își închipuie că lumea nu se va putea descurca fără el, greșește și mai cumplit!»

BOROBUDUR

sau
universul
pietrei
însuflețite

S-a petrecut în urmă cu aproximativ 2800 de ani: două milioane de bucăți de rocă — în total 150 000 tone — au fost înălțate, prelucrate și încrustate, cu măiestrie, în virful și pereții unei coline din centrul insulei indoneziene Java.

Secolele au trecut, acoperind aproape în întregime creația meșterilor javanezi. În 1835, însă, când straturile de pământ și desigurile întrefesute de plantele tropicale au fost înlăturate, complexul, arhitectonic Borobudur s-a impus drept una din marile și desăvârșitele minuni create de mîna omului, un simbol al ingeniozității, talentului, perseverenței și credinței în valorile umane. Cu galeriile și terasele sale, cu cele 1460 de panouri pictate și alte

Cînd straturile de pămînt și desigurile au fost înlăturate, construcțiile borobuduriene s-au înfățișat drept una din marile minuni create de om

Seninătate, echilibru, sentimentul eternității...

1 212 panouri decorative, cu cele 504 imagini ale lui Budha, Borobudur — au apreciat specialiștii — reprezintă o elaborată reprezentare în piatră a ordinii cosmice, a grandorii acesteia, în concepția budistă. Dar scurgerea timpului, intemperile, ca și mișcările seismice au devenit, cu vremea, amenințătoare pentru existența și, mai ales, integritatea capodoperelor borobuduriene. O vastă operațiune de salvare și restaurare a fost lansată de guvernul indonezian, cu sprijinul UNESCO. Ea cuprinde, printre altele, demontarea celor aproape două milioane de pietre, instalarea de întărituri, curățarea și tratarea chimică a componentelor, în scopul evitării procesului de eroziune. S-a prevăzut ca lucrările să dureze pînă în 1982; s-ar putea, însă, să se prelungească.

Munca de restaurare, la care participă specialiști de renume — arheologi, istorici, arhitecți, constructori din diferite țări — a fost completată de studierea mijloacelor și tehnicilor de construire, ca și a concepțiilor care i-au călăuzit pe talentații făuritori ai templului. Informațiile despre arta de a construi a oamenilor din cele mai vechi timpuri s-au îmbogățit considerabil.

Și, putem adăuga, îmbogățiti sufletește părăsesc Borobudurul sutele de mii de vizitatori, care vin, anual, să admire și să recîștige ceva din seninătatea, echilibrul și simțul eternității, sintetizate în surisul enigmatic plînd pe buzele statuilor închinat lui Budha. De fapt, să se inspire din valorile perene ale sufletului uman, care însuflețesc universul de piatră de la Borobudur.

L. Nichifor

● DE LA SOCIETATEA NAȚIUNILOR

Societatea Națiunilor, creată în urma hotărârilor Conferinței de pace de la Paris¹, ca principal instrument de menținere a păcii și securității internaționale, de promovare a colaborării dintre state, își începea activitatea la 15 noiembrie 1920, când prima sesiune a Adunării și-a deschis lucrările, la Geneva, într-o atmosferă de mare încredere în viitorul acestei organizații, prima din istoria umanității ce-și propunea scopuri atât de nobile.

Organizată pe baza prevederilor Pactului său, Societatea Națiunilor s-a conturat ca un for de dezbateri și hotărâri colective. În acest sens, cel mai larg for al organizației era **Adunarea** în care erau reprezentate toate statele membre și care se întrunea în sesiuni ordinare, odată pe an, sau extraordinare, când situațiile o cereau. Un alt organism principal al organizației, de fapt organul său executiv, îl constituia **Consiliul**, format din membrii permanenți, desemnați în Pact (principalele puteri aliate și asociate, cărora, ulterior, li se vor adăuga Germania, primită în Societatea Națiunilor în 1926, Uniunea Sovietică în 1934) și membrii nepermanenți, desemnați de Adunare pentru o perioadă de trei ani. **Secretariatul**, format din secretarul general al organizației și funcționarii necesari, era principalul organ administrativ al organizației.

Nașterea Societății Națiunilor, rod firesc al marilor transformări petrecute în lume după primul război mondial, deziderat viu al celor mai largi cercuri ale opiniei publice internaționale, al popoarelor ce voiau cu ardoare să nu se mai repete catastrofa experiență a

primei conflagrații mondiale, a fost dirijată, încă de la început, de marile puteri învingătoare în primul război mondial, fiecare dintre ele încercând să transforme noua organizație într-un instrument al propriei politici.

Pe de altă parte, în ciuda faptului că, de-a lungul perioadei 1920—1946, cit a ființat, un număr de 63 de state au fost membre ale organizației, nu este mai puțin adevărat că ea n-a avut nici o dată un caracter de universalitate. Este cunoscut că, datorită unor controverse interne proprii, S.U.A. au refuzat să devină parte la tratatele de pace și, implicit, să devină membră a Societății Națiunilor, în timp ce Rusia Sovietică a fost eliminată, în mod deliberat, de la Conferința de pace, devenind membră a organizației mult mai târziu.

*

Sfârșitul primului război mondial a adus, în cadrul complexului proces transformator ce avea loc în viața internațională, odată cu nașterea Societății Națiunilor, și dimensionarea unui concept nou de securitate internațională. În mod obiectiv, acest concept va reflecta, în conținutul și dimensiunile sale, noua situație determinată de război, noul raport de forțe instituit în viața internațională postbelică. El apare, de aceea, complex și contradictoriu. Astfel, noul concept — securitatea colectivă — ce se va impune în viața internațională postbelică, conținea evidente valențe de progres, democratice, determinate de faptul că, în sistemul internațional, acționau, de acum, puternice forțe cu un caracter larg democratic — popoarele, opinia publică internațională, statele nou create ori reîntregite ș.a. Față de vechile concepte și sisteme de securitate — echilibrul de putere, concertul european ș.a. —, care presupuneau rolul hegemon al marilor puteri în viața internațională, noul concept presupunea *ipso facto* un sistem în care antrenarea ansamblului statelor independente la garantarea păcii și securității constituia cheia sa de boltă. Pe de altă parte însă, conturarea con-

exemplu, **Organizația Internațională a Muncii (1919)** și **Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură — FAO (1945)**.

● Cea mai importantă forță militară care a fost plasată direct sub ordinele O.N.U. a fost aceea din Congo (azi, Zair), al cărei efectiv a atins 20 000 de persoane (iulie 1960—1964).

● Marea majoritate a programelor de asistență ale O.N.U. sînt finanțate prin contribuții voluntare. În 1948, când O.N.U. a început să acorde asistență tehnică țărilor în curs de dezvoltare, creditele deschise erau de 350 000 dolari, în timp ce, astăzi, numai PNUD, luat aparte, consacră, anual, mai mult de 400 milioane dolari pentru dezvoltare.

● 51 de state au fondat, în 1945, Organizația Națiunilor Unite. În prezent (15 noiembrie 1981), numărul statelor membre este de 157.

O.N.U. - date de referință

● Ziua Națiunilor Unite este celebrată în fiecare an la 24 octombrie, ziua intrării în vigoare a Cartei O.N.U. (24 octombrie 1945).

● Sediul O.N.U. s-a mutat la New York, în 1946. Pînă atunci, secretariatul O.N.U. fusese la Church House, la Londra, iar prima reuniune a Adunării Generale a Națiunilor Unite a avut loc la Central Hall, Westminster.

● Sediul O.N.U. primește în fiecare an aproape un milion de vizitatori, iar cele mai multe reuniuni sînt accesibile publicului.

● Mai mult de 50 dintre actualele state membre erau, la crearea Organizației, colonii aflate sub dominație străină. Multe dintre

ele și-au cucerit independența cu sprijinul O.N.U.

● După criteriul populației, China ocupă primul loc printre țările membre ale Organizației Națiunilor Unite (cu 1 miliard de locuitori), iar Kiribati — ultimul loc (51 500 locuitori). Dar, oricare ar fi cifra populației sale, fiecare stat membru al O.N.U. dispune de un vot.

● Cel mai vechi membru aparținînd familiei de organizații a O.N.U. sînt Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (creată în 1865), Uniunea Postală Universală (creată în 1875). Alte instituții specializate, care existau înainte de fondarea Organizației și i s-au alăturat ulterior, sînt, de

LA ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE •

ținutului și dimensionarea conceptului de securitate colectivă s-au cristalizat sub acțiunea directă a marilor puteri învingătoare în război, care erau direct interesate ca el să reflecte noua situație creată în viața internațională în care ele aveau un rol predominant, și, mai mult, să mențină și să legalizeze această situație. În aceasta rezidă explicația faptului, paradoxal la prima vedere, că, de pildă, în instituirea noului sistem de securitate erau interesate, pe de o parte, forțele largi ale democrației și progresului — popoarele, opinia publică internațională, statele mici și mijlocii ș.a., care doreau cu ardoare pacea și stabilitatea — cât și — de pe poziții diferite și datorită unor interese specifice — marile puteri învingătoare în război. Această realitate a determinat, în cele din urmă, și eșecul organizației care nu putea, ea singură, în mod obiectiv, să realizeze soluționarea unor contradicții a căror evoluție le vor transforma în antagonisme deschise și ireconciliabile. În acest cadru, trebuie amintit că criza economică mondială din anii 1929—1933 a constituit momentul și, desigur, resortul declanșării unor puternice tulburări pe planul vieții internaționale, cu repercusiuni profunde asupra organizației.

Războiul de agresiune al Japoniei împotriva Chinei, declanșat în 1931 și care a durat, în prima sa fază pînă în 1933, eșecul Conferinței dezarmării, inițiată în cadrul Societății Națiunilor, ale cărei lucrări s-au desfășurat, practic, în anii 1932—1934, retragerea Japoniei (1933) și a Germaniei (1934) — care au pornit deschis pe calea agresiunii — din Societatea Națiunilor, remilitarizarea zonei renane și criza internațională declanșată de această acțiune de forță a Germaniei (1936), războiul italo-etioopian, început încă din 1934, au fost, toate acestea, verigile unui lanț al cărui capăt se va afla în preajma declanșării celui de-al doilea război mondial.

Ce a făcut Societatea Națiunilor în fața acestei adevărate avalanșe distrugătoare? Dar, poate mai corect ar fi de pus altfel întrebarea: Ce putea face Societatea Națiunilor în fața ofensivei concertate a statelor agresive și revanșarde contra sistemului de securitate creat de tratatele de pace de după primul război mondial și, implicit, contra Societății Națiunilor? În fond, marile puteri, care asistaseră și — mai mult — contribuiseră la nașterea acestei organizații, erau, primele, implicate, și chiar afectate, de aceste evenimente tulburi. Și atunci, apare evident că, concluzia logică ce se impune în legătură cu neputința Societății Națiunilor de a zăgăzui acele evoluții negative vizează, alături de cauzele așa-zis congenitale ale neputinței organizației, care, la urma urmelor, au fost determinate de neînțelegerile dintre marile puteri, în primul rînd, miopia politică a acestora, ele neputînd sau nedorînd să-și depășească interesele proprii atît de contradictorii, cantonîndu-se în cunoscuta politică «conciliatoristă». Neputința de a rezolva crizele majore intervenite în viața internațională sau de a determina orientarea evoluției vieții internaționale pe o cale pașnică, ca și, în general, scăderea puterii sale de influențare a evenimentelor au determinat diminuarea interesului pentru organizație al marilor puteri care-i prezidaseră nașterea, ea nemai-fiindu-le utilă în susținerea și promovarea propriilor lor obiective pe scena internațională. Se poate afirma,

deci, că acestea au constituit cauzele principale pentru care se va contura din ce în ce mai distinct, odată cu evoluția evenimentelor, tendința de a împinge organizația la periferia evenimentelor, de a nu o mai implica în problematica acută a vieții internaționale.

Apare mai mult decît elocvent faptul că tocmai statele mici și mijlocii — între care România s-a manifestat deosebit de activ — au fost cele care, în fața pericolelor, și-au ridicat glasul și au acționat direct pentru găsirea unor soluții viabile la problemele grave cu care, mai ales în timpul și după criza economică mondială din anii 1929—1933, s-a confruntat Societatea Națiunilor. Este mai mult decît elocvent, în acest sens, că, tocmai cînd primele acțiuni agresive de forță, ca și problemele economice și financiare generate de criză frămîntau forul de la Geneva, un român, Nicolae Titulescu, a fost ales președinte al Adunării Societății Națiunilor de două ori consecutiv (1930 și 1931), ceea ce nu s-a mai întîmplat în întreaga istorie a organizației. Este interesant că tocmai statele ce urmăreau revizuirea statu-quo-ului s-au opus alegerii diplomatului român, deoarece vedeau în el pe unul din marii apărători ai păcii, ai Societății Națiunilor.

Din păcate, pe măsură ce evoluția vieții internaționale a dus la schimbarea raportului de forțe, statele agresive și revizioniste căpătînd o pondere tot mai importantă în balanța acestui raport, tendința de «marginalizare» a organizației se va accentua, iar efectele sale vor fi resimțite pe toate planurile în activitatea Societății Națiunilor.

Reînceperea războiului în China, la 7 iulie 1937, prin escaladarea agresiunii de către Japonia, recunoașterea regimului lui Franco de către Germania, Italia și Japonia, în același an, intrarea, la 12 martie 1938, a trupelor germane în Austria și realizarea Anschluss-ului au fost tot atîtea momente care au dus la agravarea vieții internaționale și la creșterea pericolului izbucnirii

● Adunarea Generală este principalul organ deliberativ. Se convoacă în sesiuni ordinare o dată pe an (a treia marți din luna septembrie), examinând și formulând recomandări în probleme care, potrivit Cartei, intră în competența sa.

Toate statele membre sînt reprezentate în Adunarea Generală, fiecare dispunînd de un vot. Luarea deciziilor prin participarea egală a tuturor statelor membre confirmă principiul egalității suverane a statelor, pe care se bazează organizația.

● Consiliul de Securitate, compus din 15 membri, din care cinci membri permanenți — Anglia, R.P. Chineză, Franța, S.U.A. și U.R.S.S. — și 10 membri nepermanenți, aleși de Adunarea Generală pe cîte doi ani și reprezentînd diferite zone geografice. Potrivit Cartei O.N.U., principala funcție a Consiliului este menținerea păcii și securității internaționale.

Consiliul de Securitate adoptă hotărîri în chestiuni de substanță, prin votul favorabil a nouă membri, între care, în mod obligatoriu al tuturor celor cinci membri permanenți ai Consiliului. Aceasta reprezintă așa-numitul principiu al «unanimității marilor puteri» (cunoscut și sub denumirea de «dreptul la veto»). Hotărîrile luate de Consiliul de Securitate, care, în cazuri de rupere a păcii și acte de

agresiune, pot merge pînă la crearea de contingente militare pentru oprirea agresiunii, sînt, conform Cartei, obligatorii pentru toți membrii O.N.U. și chiar pentru nemembri.

● Consiliul Economic și Social (54 de membri) funcționează sub autoritatea Adunării Generale și are ca principală misiune promovarea cooperării internaționale în domeniul economic și social. Există patru comisii economice regionale care examinează problemele economice și ale colaborării în regiune.

Organele principale ale Națiunilor Unite

nile respective și fac recomandări corespunzătoare guvernelor: Comisia Economică pentru Europa, Comisia pentru Asia și Extremul Orient, Comisia pentru America Latină și Comisia pentru Africa. O funcție foarte importantă a Consiliului Economic și Social este coordonarea tuturor activităților cu caracter economic și social pe care le desfășoară ONU și sistemul său de organizații.

● Consiliul de Tutelă este organul însărcinat de Cartă cu supravegherea administrării teritoriilor sub tutela ONU (fostele colonii ale statelor învinse după cele două războaie mondiale, a căror administrare a fost preluată de ONU). O dată cu reducerea radicală a numărului de teritorii sub tutelă, prin accesul lor la independență, rolul Consiliului de Tutelă s-a diminuat simțitor.

● Curtea Internațională de Justiție este principalul organ juridic al ONU. Își are sediul la Haga și este alcătuită din 15 judecători, aleși de Adunarea Generală și Consiliul de Securitate pe o perioadă de nouă ani, dintre persoane care să îndeplinească o înaltă competență și calități morale. Corpul de judecători trebuie să asigure reprezentarea principalelor sisteme juridice ale lumii.

● Secretariatul își are sediul la New York și este alcătuit din secretarul general (ales pe perioade de cinci ani de Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate) și din personalul pe care acesta îl numește. Funcția de secretar general este principala funcție administrativă a ONU. Secretariatul este executantul administrativ al hotărîrilor celorlalte organe ale ONU. Personalul său este recrutat, în principal, după criterii de eficiență și competență, precum și de reprezentare geografică echitabilă.

unui război generalizat. Evenimentele din vara și toamna anului 1938, cînd amenințările Germaniei la adresa Cehoslovaciei au început să devină o realitate din ce în ce mai palpabilă și cînd Anglia și Franța vor apela din ce în ce mai rar la serviciile organizației, au determinat, practic, soluția totală a activității sale.

La 1 septembrie 1939, cînd Germania a atacat Polonia, după ce, la 15 martie același an, desființase Cehoslovacia ca stat, Societatea Națiunilor putea fi asemuită cu un bolnav incurabil, după expresia unui cercetător al istoriei organizației. Este elocvent pentru această situație faptul că Marea Britanie, unul din stîlpii de susținere ai Societății Națiunilor, va fi prima care, după izbucnirea războiului, în loc să apeleze la organizație spre a găsi soluțiile care se impuneau în acele împrejurări excepționale a cerut amînarea Sesiunii Adunării, ale cărei lucrări trebuiau să înceapă la 11 septembrie 1939. «Este o tragică ironie — scria un politolog american — că, atunci cînd războiul a venit, în septembrie 1939, țările atacate au fost chiar cele care ar fi putut utiliza Societatea spre a se salva. Aceste țări nu au putut face aceasta, deoarece au sacrificat-o mai înainte forțelor care căutau acum să le distrugă» (S. Goodspeed, *The Nature and Function of International Organization*, New York, 1963, p. 60).

Prin atacarea Uniunii Sovietice de către Germania, la 21 iunie 1941, și, apoi, la 7 decembrie 1941, a S.U.A. de către Japonia, războiul a cuprins, practic, întregul

glob terestru. Umanitatea a fost pusă cu acuitate în fața găsirii unor răspunsuri decisive privind existența și propriul său viitor. În lupta, pe viață și pe moarte, dusă împotriva fascismului, a forțelor agresiunii și opresiunii s-a născut și s-a consolidat coaliția antihitleristă. Astfel, la 14 august 1941 se dă publicității Carta Atlanticului, în fapt o declarație comună anglo-americană în opt puncte, adoptată cu prilejul convorbirilor dintre președintele S.U.A., F.D. Roosevelt, și primul ministru britanic, W. Churchill, ce au avut loc în Atlanticul de nord. Ea va fi contrasemnată, la 1 ianuarie 1942, la Washington, de S.U.A., U.R.S.S., China, Marea Britanie și alte 22 de state, cu care prilej se adoptă și un act solemn privind modul de reconstrucție pașnică a lumii după război — **Declarația Națiunilor Unite** —, prin care statele care se aflau în război cu puterile Axei se obligau să folosească toate resursele lor militare și economice în vederea înfrîngerii agresorilor, să colaboreze între ele și să nu încheie pace separată cu inamicul.

În vederea realizării acestor obiective, a început să prindă contur tot mai clar ideea creării unei organizații internaționale care să constituie epicentrul instituțional al păcii și securității în perioada postbelică. Astfel, în **Declarația de la Teheran**, semnată, la cel mai înalt nivel, de reprezentanții Uniunii Sovietice, S.U.A. și Marii Britanii, alături de stabilirea modalităților de luptă a aliaților pentru înfrîngerea Germaniei, era ex-

primată și necesitatea creării unei organizații mondiale de pace și de securitate pentru a elibera lumea de flagelul războiului.

Dar, problemele concrete vizînd crearea noii organizații și cele vizînd conținutul Cartei acesteia vor face obiectul unor lungi și laborioase discuții în cadrul **Conferinței de la Dumbarton Oaks**, ale cărei lucrări s-au desfășurat în două etape (21 august—28 septembrie 1944 și 29 septembrie—7 octombrie 1944) și care a elaborat **Propunerile de la Dumbarton Oaks**. Aceste propuneri conțin referiri la scopurile, principiile, calitatea de membru, organele principale și modul de funcționare ale viitoarei organizații. Toate acestea, precum și problemele vizînd procedura de vot în cadrul Consiliului de Securitate, componența Conferinței Națiunilor Unite, care urma să adopte Carta organizației, au fost dezbătute în cadrul **Conferinței de la Ialta**, ale cărei lucrări s-au desfășurat între 7—11 februarie 1945.

La 25 aprilie 1945 — cînd războiul nu se încheiase încă, dar soarta agresorilor era deja pecetluită — la San Francisco, pe coasta de vest a Statelor Unite ale Americii, s-au deschis lucrările Conferinței Națiunilor Unite. Conform hotărîrilor adoptate la Ialta, S.U.A., U.R.S.S., China și Marea Britanie adresaseră, în prealabil, invitații unui număr de 39 de state, care semnasă pînă la data de 1 martie 1945, Carta Atlanticului, de a participa la conferință. Odată cu textul invitației, a fost remis statelor respective și textul formulei de vot în viitorul Consiliu de Securitate.

Conferința, ale cărei lucrări au durat pînă la 25 iunie, a fost deosebit de laborioasă, trei mari probleme capîtînd, de departe, interesul: a) dreptul de veto; b) problema acordurilor regionale; c) regimul de tutelă care trebuie să înlocuiască sistemul de mandate instituit de Societatea Națiunilor. Peste 1 000 de amendamente au fost aduse propunerilor inițiale adoptate la Dumbarton Oaks, iar, la 25 iunie 1945, Conferința a adoptat Carta Organizației Națiunilor Unite care institua o nouă structură instituțională în sistemul relațiilor internaționale postbelice și redimensiona conceptul de securitate internațională.

Din cele de pînă aci rezultă, firesc, că crearea noii organizații internaționale are o istorie proprie, fără să decurgă în vreun fel din istoria Societății Națiunilor. Apare evident, totuși, că, la crearea Organizației Națiunilor Unite, s-a avut în vedere înființarea unei instituții cu totul noi, pe alte baze politice și juridice, izvorînd dintr-o concepție diferită asupra securității inter-

naționale. Prevederile Cartei dimensionează conținutul și mecanismele unui concept nou de securitate — securitatea internațională —, pe baza căruia s-a instituit sistemul de securitate al O.N.U. Un element fundamental, care diferențiază acest concept de cel al securității colective, constă în faptul că, în timp ce securitatea colectivă permitea folosirea forței de către state, a războiului, noul concept a ilegalizat, de la început, folosirea forței și a amenințării cu forța în relațiile dintre state, instituind un set de principii și de norme juridice pe baza cărora trebuie să se desfășoare relațiile dintre state.

Reflectînd noua situație creată în urma înfringerii puterilor Axei, noul raport de forțe existent la sfîrșitul războiului în lume, conceptul de securitate internațională a acordat celor cinci mari puteri — S.U.A., Marea Britanie, U.R.S.S., China și Franța — ca membre permanente în Consiliul de Securitate și beneficiind de dreptul de veto, largi prerogative în orînduirea relațiilor internaționale postbelice.

*

Este elocvent că, încă de la începutul primei sale sesiuni, Adunarea Generală a O.N.U., care și-a desfășurat lucrările la Londra, a adoptat, la 16 februarie 1946, cîteva rezoluții privind funcțiile, competențele și activitățile cu caracter nepolitic exercitate de Societatea Națiunilor și pe care, după o prealabilă examinare, și-a rezervat dreptul de a le prelua. În aceste împrejurări, în cursul lunii aprilie 1946, s-a întrunit cea de-a XXI-a sesiune, și ultima, a Adunării Societății Națiunilor pentru a lua «măsurile necesare în vederea lichidării ordonate a Societății Națiunilor și pentru ca, în măsura posibilului, activitățile Societății, care au mai supraviețuit, să poată fi continuate fără întrerupere, iar bunurile sale să servească scopurile înalte ale păcii și cooperării internaționale, pentru care Societatea Națiunilor a fost fondată».

Atît experiența Societății Națiunilor, cit și cea a Organizației Națiunilor Unite au demonstrat, fără putință de tăgadă, rolul pozitiv pe care-l pot avea organizațiile internaționale în direcționarea formelor și tendințelor ce se manifestă pe scena politică a lumii către o evoluție pozitivă, pașnică. Organizațiile internaționale, în general, și O.N.U., în special, au vocația armonizării eforturilor tuturor națiunilor lumii, indiferent de mărime și putere, în vederea realizării păcii și securității, a cooperării multilaterale fructuoase.

La 37 de ani de la crearea sa, O.N.U. se prezintă cu un bilanț bogat, în care realizările se identifică cu eforturile pașnice ale umanității, în timp ce lipsurile și neîmplinirile țin de mentalități învechite, de reminis-

Reprezentanțele O. N. U.

și ale altor
organisme
internaționale
în România

● Centrul de informare al ONU pentru România — 1970

● Reprezentanța Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) — 1972

● Centrul european al UNESCO pentru învățămînt superior (CEPES) — 1972

● Centrul Comun ONU-Di-România pentru cooperare internațională în domeniul industriei chimice și petrochimice pentru țările în curs de dezvoltare — 1972

● Centrul demografic ONU-România (CEDOR), 1974

cențe ale politicii vechi, imperialiste și hegemoniste. **«Organizațiile internaționale — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — pot aduce o contribuție de preț la realizarea destinderii în lume, la stimularea schimburilor de valori materiale și spirituale între națiuni, la afirmarea și respectarea principiilor independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc».**

Aceste considerente au stat și stau constant la baza activității României în cadrul O.N.U. și al altor organizații internaționale. Într-adevăr, devenind membră a O.N.U. la 15 decembrie 1955, România s-a încadrat, încă de la început, în efortul comun al statelor membre, îndreptat către transpunerea în viață a obiectivelor și principiilor Cartei. Sint cunoscute și apreciate eforturile și inițiativele României în probleme vitale vizând destinderea, pacea, securitatea și cooperarea. Încă la 19 august 1960, România a propus înscrierea pe ordinea de zi a celei de a XV-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. a punctului intitulat «Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate dintre state europene aparținând unor sisteme social-politice diferite», inițiativă ce s-a concretizat printr-o rezoluție adoptată în unanimitate de Adunarea Generală, la 21 decembrie 1965, dar, mai ales, prin crearea acelei atmosfere, atit de propice, care a dus, mai târziu, la convocarea Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, de la Helsinki (1973—1975).

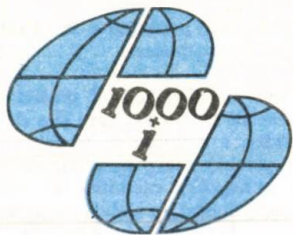
Alte multe inițiative ale României s-au bucurat de o largă rezonanță internațională și de aprecieri favorabile. Amintim doar câteva dintre acestea: «Măsuri pentru promovarea în rândurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare»

(19 august 1960); «Rolul științei și tehnologiei moderne în dezvoltarea națiunilor și necesitatea de a întări cooperarea economică și tehnico-științifică între state» (13 iulie 1970); «Consecințele economico-sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume» (13 iulie 1971); «Creșterea rolului O.N.U. în menținerea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile, în promovarea normelor dreptului internațional în relațiile dintre state» (27 noiembrie 1972).

«În anul 1975, România a prezentat la O.N.U. o serie de trei documente de poziție, de mare importanță și larg ecou internațional, cuprinzând propuneri de măsuri concrete în vederea soluționării unora din marile probleme ale omenirii: «Poziția României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaționale», difuzat la cea de-a VII-a sesiune extraordinară a Adunării Generale a O.N.U.; «Poziția României cu privire la îmbunătățirea și democratizarea activității O.N.U., la întărirea rolului său în realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orinduire socială, a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice» și «Poziția României în problemele dezarmării, în primul rând ale dezarmării nucleare și în instaurarea unei păci trainice în lume», difuzate la cea de-a XXX-a sesiune ordinară a Adunării Generale a O.N.U.».

Fără îndoială că poziția României în cadrul O.N.U., inițiativele și contribuțiile sale în vederea întăririi rolului Organizației, a eficienței sale, constituie una din sursele cele mai substanțiale ale partidului politicii externe românești în lumea contemporană.

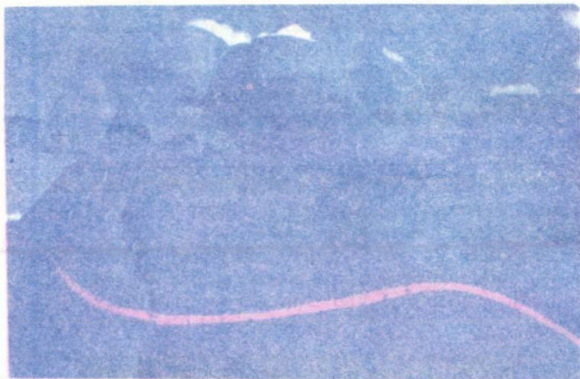
dr. Petre Bărbulescu

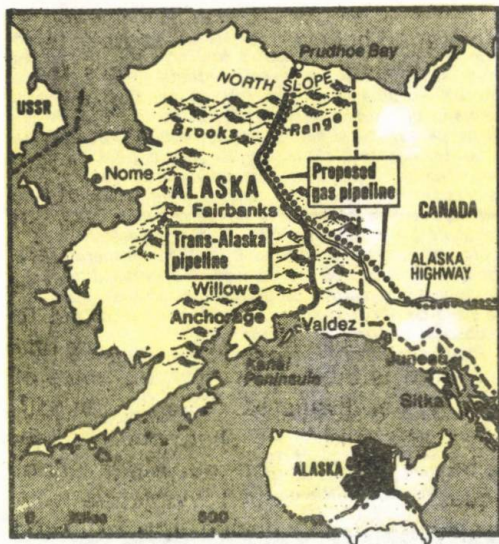
Muntele albastru

Deșertul Sinai. Această panoramă de stînci pictate ca pe o pinză de șevalet reprezintă ultima creație a lui Jean Verame, pictor belgian, în vîrstă de 44 de ani. Sub cerul transparent, în peisaj arid și selenar pe care-l prezintă, în plin deșert, platoul Hallaoui, izbucnesc mase enorme de stîncă albastră și neagră. «Două culori — explică artistul — care nu există în formă naturală pe Terra și care ne fac să simțim infinitul». Cum i-a venit ideea? Verame răspunde: «Pentru a mă exprima, am nevoie de mari spații. Și este fascinant să dai viață unor întinderi

neînsuflețite». Pentru a-și realiza opera, pictorul belgian a trebuit să convingă, timp de doi ani și jumătate, mai întîi autoritățile israeliene, apoi, cînd Sinaiul a fost retrocedat Egiptului, pe cele egiptene. Obținînd permisiunea, Verame a declarat: «De acum înainte, arta va înlocui războiul». Și-a intitulat opera: «Sinai, pace și uniune». Timp de trei luni, a escaladat enormele stînci de pe platou, înarmat cu un pistol încărcat cu vopsea: în total, a consumat 10 tone de culoare. Pentru «umanizarea naturii», cum a definit-o el, s-a inspirat din experiența unor opere la fel de ce-

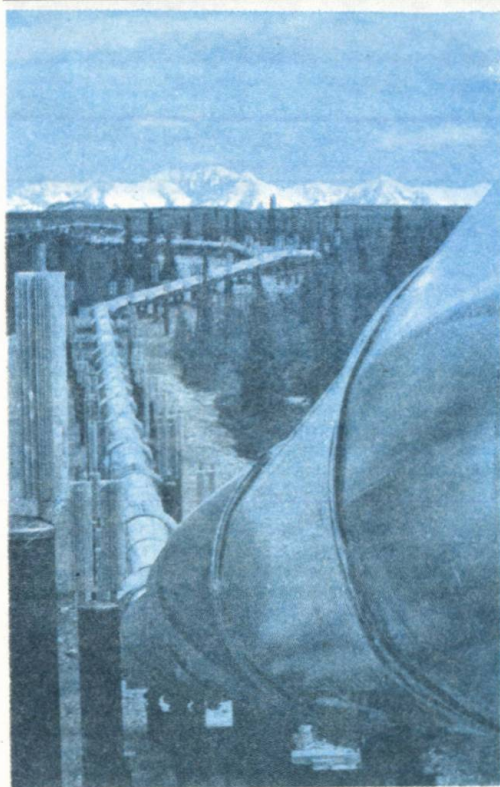
lebre ca, de pildă, portretele-gigant (150 metri) a patru președinți americani, sculptate în granitul muntelui Rushmore, în Dakota de Sud. Așa-numita «land's art» începe să prindă: unii sapă gropi imense (Michale Heiser), alții — tranșee paralele (Walter de Maria) în desertul Nevada. O artă prin definiție efemeră, căci timpul îi va șterge urma. În schimb, se pare că titanica operă a lui Jean Verame este destinată să dureze: pictorul a folosit vopsele acrilice capabile să reziste în aer liber cel puțin 150 de ani...

Alaska — statul cu suprafața cea mai mare din uniunea americană

„Portretul Alaskai în petrol”

Un șarpe de oțel străbate Alaska

Superlativele nu lipsesc, de regulă, din nici un reportaj despre Alaska. Superlative nu în sensul calității lucrurilor, ci ca semn al extremelor. Succintele definiții sau paragrafe din almanahuri și enciclopedii nu le ocolesc nici ele. Alaska pare să le merite din plin. E statul cu suprafața cea mai mare din uniunea americană. Statul cu cel mai redus număr de locuitori, în același sistem de referință — abia 406 000, în 1979. Orașele sale sînt puține și cu populație redusă. Costul vieții este cel mai ridicat din America, deși salariile sînt cele mai mari. Rețeaua de drumuri e aproape insignifiantă: 5 575 mile, cît în Rhode Island, care, din punct de vedere al suprafeței, se află pe locul 50. Șomajul e aproape, an de an, cel mai ridicat din economia americană, deși foarte mulți sînt aceia care consideră că Alaska ar fi un teritoriu cu imense resurse și posibilități de dezvoltare. O privire mai atentă descoperă, de fapt, că superlativele sînt mai degrabă paradoxuri. Firește, într-o regiune rămasă una din puținele — nu numai din continentul american, ci și din lume — în care omul încă n-a pătruns cu adevărat și în care uriașe întinderi nu cunosc încă nici un fel de poluare.

Soarta acestor spații neprimitoare și reci, din apropierea ghețurilor veșnice ale Polului Nord, a fost, de la început, să surprindă. Cînd, în 1867, secretarul de externe William J. Seward cumpără Alaska de la imperiul țarist, pentru 7,2 miliarde dolari (2 cenți un acru de pămînt), aproape toată lumea vorbea despre «nebunia lui Seward», care nu găsise altceva mai bun de făcut decît să achiziționeze «pustiuri stupide, acoperite de licheni și de gheață», cu banii, și așa puțini, ai americanului vlăguit de războiul civil abia încheiat. Nimeni nu avea, atunci, habar cum arată inima teritoriului înghețat, unde trăiau doar puținii aleuți și eschimoși. Vinătorii de vulpi, rareori, se aventurau pe văile sinuoase ale riurilor prea departe de țărături, pe unde migrau nestingherite turme de caribu. Apoi, un bătrîn californian descoperă, în nisipul unui râu, cîteva firisoare de aur, și a izbucnit cea mai frenetică, mai zgomotoasă și mai tulburătoare goană după aur pe care a cunoscut-o America de Nord. Cohorte de americani și canadieni au luat drumul igheaburilor de la Juneau, iar, peste cîteva ani, au alergat și mai la nord,

pe malurile Yukonului. Au adus cu ei tot ce se putea aduce în acel sfârșit de veac 19: unelte de oțel, capabile să scormonească piatra pentru a scoate la iveală scîlpîrile aurului, arme de tot felul, plane mecanice și dansatoare de bar. Dar aurul era puțin, s-a epuizat repede, mulți s-au reîntors de unde plecaseră. Au lăsat în urmă mai multe orașe aproape pustii, în majoritate ridicate din birne, presărate la tot pasul cu «saloon»-uri, păstrate multă vreme exact așa cum le descria Jack London, și el purtat în acest colț de lume de «wild bunch» (hoarda sălbatică) a căutătorilor de pepite: o încăpere cîlt mai largă, luminată de flăcările pîlpitoare ale lămpilor cu petrol, o tejghea lungă, geluită, un pian dezacordat și mese de lemn la care căutătorii de aur jucau obositoare partide de poker.

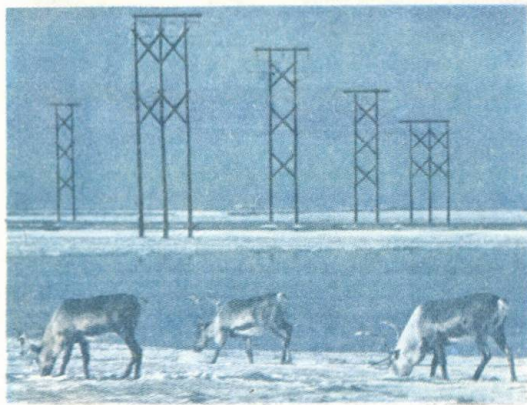
Peste «pustiurile stupide» coborîse liniștea. Cu vreo trei decenii în urmă, înainte să devină al 49-lea stat (1959), Alaska abia avea vreo sută de mii de locuitori. Mulți din noii locuitori, atrași îndeosebi de un alt fel de aur, s-au așezat numai în vreo două orașe, care semănau extraordinar între ele. Anchorage are mari aeroporturi; dar pe bulevardul patru se aliniază, unul lîngă altul, baruri, case de amanet, bordeluri, magazine porno și, pe trotuare, zac bețivii. Juneau, capitala, e un orașel agățat pe colinele de la capătul unui fiord, cu aproape tot ce i-au lăsat fondatorii săi acum o sută de ani. În Fairbanks, ghidurile spun că n-ai ce vedea. Iar despre Nome, în nord-vest, la strîmtoarea Behring, se spune că ar fi cel mai înspăimîntător oras din America de Nord, numai «slums»-uri și murdărie. Și totuși...

Totuși Alaska e o speranță. Aici operează din nou paradoxul. În 1957 s-a descoperit petrol în peninsula Kenai, în sud. Se forează și în nord, la Prudhoe Bay; sonda prin care a țîșnit petrolul, după ce mulți își pierduseră speranțele, e acum un monument istoric, îngrădit. Afaceriștii ciulesc urechea. În 1969, a avut loc o licitație despre care s-a spus că ar fi fost «homerică», prin proporții — 350 000 hectare de pămînt înghețat au fost concesionate pentru imensa sumă de 900 milioane dolari — de cîteva ori întreg bugetul statului; dar suma părea mărunt pe lîngă profiturile estimate de cei ce semnaseră cecurile. Durerile de cap au apărut mai tîrziu: cum să fie transportat petrolul extras? Petrolierelor le este aproape imposibil accesul la Prudhoe Bay, în afara cîtorva scurte luni de vară. Pasajul de Nord-Vest, pe deasupra Canadel, este riscant. Nu rămînea decît o soluție: conducta. Ar fi costat 900 milioane dolari, se credea în 1969. Cînd «Trans-Alaska» a fost inaugurată (în 1977), cheltuielile ajunseseră la nouă miliarde.

Dar realizarea ei a constituit o altă aventură. Apărătorii mediului înconjurător au cîștigat o bătălie aprigă. Solul Alaskăi e printre cele mai «sensibile» ținuturi din lume. Jumătatea sa de nord e acoperită, în mare parte, de «permafrost», un fel de mlaștină și de pămînt moale înghețat pe care se încumetă să-l străbată doar fiarele pădurii; un accident, o creștere bruscă a temperaturii ar transforma uriașul teritoriu într-o masă informă de noroi. Consecințele deteriorării ținutului — pentru faună, floră și om — sînt incalculabile. Conducta «Trans-Alaska» trebuia supradimensionată, pentru a evita topirea «permafrostului»; trebuia să circule sub pămînt, acolo unde solul era tare și în zonele de migrație a turmelor de reni și caribui; trebuia să dispună de instalații suplimentare, care să evite ruperea la cutremure (suficient de dese; Alaska nu-și dezmințe superlativul: în 1964, se înregistra un cutremur de 8,4 pe scara Richter, dintre cele care pot schimba înfățișarea reliefului!). Șarpele de oțel se desfășoară, astăzi, pe o lungime de 1 280 km, dincolo de Cercul Polar, între Prudhoe Bay și Valdez. Caracteristicile sale obligă gîndul să adateze asupra dificultăților condițiilor de realizare: străbate trei lanțuri de munți și 600 de rîuri; în unele regiuni, temperaturile pot atinge -70°C iarnă și $+40^{\circ}\text{C}$ în cele cîteva săptămîni de vară; podurile suspendate rezistă la vîfornite de 170 km pe oră; conducta are 1,5 m diametru; 15 000 de sondări de teren au verificat natura solului la aproape fiecare

o sută de metri; dilatarea poate atinge 45 cm pe un tronson de 350 m; traseul a fost construit în zigzag neîntrerupt, pentru a permite dilatarea și mișcările laterale — pînă la 2,40 m într-un sens și 1,25 m în celălalt; porțiunile suspendate se sprijină, la fiecare 20 m, pe suporturi și sînt protejate de 66 000 de panouri izolante, fiecare alcătuit din 10 cm de fibră de sticlă acoperită de o placă de oțel galvanizat; pentru a nu se transmite solului, prin suporturi, căldura produsă de petrolul care, la viteze de 11 km pe oră, ajunge la 80°C , fiecareuia i s-au alăturat cîte două refrigeratoare automate, ce intră în funcțiune îndată ce temperatura se ridică prea mult; 33 000 de noduli speciali din rășină de poliester și spumă de poliuretan laminat, între fișii de fibre de sticlă, dispuși și ei pe suporturi, au rolul de a absorbi șocurile cutremurelor.

Pentru ce aceste imense eforturi? Companiile producătoare (Sohio, Arco, Exxon) consideră că, în North Slope (platforma înghețată din nordul Alaskăi) se află 9,6 miliarde barili de petrol. Doi foști guvernatori ai Alaskăi estimează rezervele la 20 miliarde. Alți experți, extinzînd zona, cred că subsolul ascunde între 300 și 600 miliarde barili. O adevărată «Arabie Saudită a Nordului». În penuria de petrol a zilelor noastre, fap-

Reni și rețele electrice; Alaska e încă un teritoriu nedescoperit

tu! că, de la început, acest petrol e mai scump, datorită condițiilor de exploatare, nu mai e luat în considerare. Aproape 1,5 milioane barili de petrol sînt pompați zilnic spre portul sudic Valdez — aproximativ 17 la sută din producția internă a Statelor Unite.

Rezervele de gaze naturale sînt, și ele, imense. Se știe că 27 trilioane picioare cubice pot fi obținute din cîmpul de la Prudhoe Bay, «United States Geological Survey» estimează, pentru întreg statul, o cifră mai ridicată — între 55 și 158 trilioane picioare cubice, iar autoritățile din Alaska cred că resursele ating 440 trilioane picioare cubice. Extragerea acestor resurse și pomparea lor spre marile centre industriale din sud vor ridica noi dificultăți pentru constructori. Din mai multe proiecte, s-a decis, în 1980, de comun acord cu Canada, construirea unui pipe-line paralel cu pipe-line-ul petrolier, pînă la Fairbanks, apoi străbătînd provinciile canadiene, către Middle West-ul american.

Cum se întregeste «portretul Alaskăi în petrol», ca urmare a acestor descoperiri și rezerve? Alaska nu are decît două industrii tradiționale, pescuitul și industria lemnului. Aproape totul e fabricat în altă parte și adus pe calea aerului, ceea ce sporește prețurile. Dar petrolul a schimbat mult viața locuitorilor, deși nu în măsura în care se așteptau ei. Mare parte din beneficiile statului sînt investite în cheltuieli pentru educație, ajutor pentru orașe, credite acordate întreprinderilor noi. Locuitorii Alaskăi au avut cel mai

scăzut procentaj de școlarizare și mortalitatea cea mai ridicată. Se prevede construirea unei rafinării la Valdez. Există planuri de realizare a unei autostrăzi paralele cu pipe-line-ul, care să înlesnească investițiile în mineritul cărbunelui, fierului, zincului și cuprului. În ultimii doi ani, însă, s-a dat o întreagă luptă pentru zonele care urmează a fi conservate. Congresul a adoptat, în noiembrie 1980, o «lege-compromis» prin care sînt protejate 104,3 milioane acri de pămînt; din aceștia, 56,7 milioane au fost interziși cu desăvîrșire mineritului, vehiculelor motorizate sau locuitului; restul va fi deschis unei anume dezvoltări, dar numai cu menținerea unor stricte reguli de preservare a mediului. Din totalul de 377 milioane acri ai Alaskăi, numai 8 la sută vor fi complet închise vînatului, 20 la sută explorării gazelor și petrolului și 34 la sută mineritului. Guvernatorul Jay S. Hammond recunoștea, într-un interviu acordat acum cîțiva ani revistei «U.S. News and World Report»: «Schimbarea a produs plusuri și minusuri — circumstanțe economice îmbunătățite, alături de supraîncărcare, prețuri mari, crime. Poate vom înfrînge șomajul care, tradițional, are cea mai ridicată rată. Sărăcia se amestecă cu prosperitatea. Beneficiile din dezvoltarea petrolieră nu se

În majoritatea așezărilor sînt încă numeroase casele tipice de birne

transferă echitabil comunității». Astăzi, Jay S. Hammond ar putea declara aceleași lucruri. Inflație, șomaj, crime și prostituție (Mafia a descoperit un paradis în Alaska). Apărătorii mediului au insistat pentru delimitarea unor imense suprafețe ca parcuri și rezervații naturale. Contradicțiile și paradoxurile se acumulează. Un referendum din 1976 a aprobat schimbarea capitalei de la Juneau, la Willow, în centrul statului, la vreo 70 mile de Anchorage. Willow avea vreo 300 rezidenți și, în 15 ani, urma să fie un oraș modern, cu 30 000 de locuitori. Dar alegătorii au refuzat să acorde fondurile de 2,4 miliarde dolari pentru construirea noii capitale. Nimic nu s-a mai schimbat.

Alaska nu e numai foarte bogată în resurse, ci și foarte tinără. Președintele Camerei Reprezentanților are 30 de ani; liderul majorității — 36; cei mai mulți președinți ai comitetelor Congresului local — în jur de 30 de ani.

...Cu decenii în urmă, așezările omenești se întîlneau doar pe țărmuri, în sud mai ales, unde vînătorii de vulpi aruncau pe teighelele negustorilor, după luni petrecute prin tundră și păduri, mormane de blănuri de preț. Astăzi, în zborurile gigantilor aerului peste Pol, oricărui călător i se arată, pînă la orizont, un șarpe argintiu desfășurat pe vreo 1 300 km, printre gheturi, zăpezi și stînci.

S.T.

Lume ca lumea, lume ca nelumea...

Post-scriptum

Celebrul fizician și matematician francez André Ampere (1775—1836) era, adeseori, foarte distrat. Pierzîndu-și o dată ceasul, după ce l-a căutat cu asiduitate, s-a apucat să-i scrie prietenului în casa căruia își petrecuse seara din ajun, considerînd că-și uitase ceasul acolo, și rugîndu-l cu insistență să i-l găsească și să i-l trimită. Scrisoarea poartă următorul P.S.: «Exact în momentul acesta, mi-am găsit ceasul. Ca atare, te rog să nu-l mai cauți și să nu mi-l mai trimiți!»

Spada

Înainte de bătălia de la Termopile (anul 480 înaintea erei noastre), regele perșilor, Xerxes, a trimis lui Leonidas — comandantul oștilor grecești — un mesager cu propunerea de capitulare, cerîndu-i, drept semn de acceptare, predarea spadei acestuia. «Să vină singur s-o ia!» — a fost răspunsul lui Leonidas. La care Xerxes i-ar fi comunicat: «Soarele o să se întunece din cauza săgeților noastre!» Și la aceasta, răspunsul a venit prompt: «Nu-i nimic, atunci o să ne batem pe întuneric!»

Proprietari

Fratele lui Beethoven, Johann, n-avea alt talent decît lăcomia de averi și snobismul cu care își etala averiile. Cel mai mult, acestuia îi plăcea să se plimbe prin Praterul Vienei într-o caleașcă trasă de patru cai, cu cîte doi vizitii la atelaje. O dată, trimițîndu-i o scrisoare fratelui său, a semnat-o astfel: «Johann van Beethoven, proprietar de imobile.» Genialul compozitor i-a răspuns semnîndu-și scrisoarea: «Ludwig van Beethoven, proprietar de creier!»

Cato

Înflăcăratul republican Marcus Porcius Cato (95—46 î.e.n.), partizan al lui Cicerone și înverșunat dușman al lui Cezar, îi aducea acestuia din urmă cele mai fanteziste acuzații, numai beiv nepuținîndu-i spune că e, întrucît Iulius Cezar era cunoscut drept antialcoolic. Dar Cato a știut să transforme și această virtute în acuzație: «Dintre toți, numai Cezar, treaz fiind, a căutat să înăbușe republica!»

«Istoria României este istorie care începe. Prea multe veacuri de suferință au plămădit sufletul românesc pentru ca el să nu proiecteze spre viitor, în virtutea unui fel de compensație naturală, comandamentele instinctului său de justiție».

Discurs rostit de N. Titulescu la primirea lui Paul Boncour, președintele Consiliului de Miniștri al Franței, la Camera Deputaților, București, 9 mai 1935

«Românii vor accepta orice greutate, dar nu vor accepta niciodată nedreptatea».

Insemnări, 1937

«Numai printr-o politică constantă de pace și de prietenie cu toate popoarele, fără deosebire, se poate asigura viața și dezvoltarea țării noastre, conform destinelor ei. (...) Nu cunosc limită în setea mea de înțelegere cu alții».

Discurs rostit de N. Titulescu în Camera Deputaților la 13 decembrie 1935

«Am dorit o politică de independență pentru România. Pot declara în mod ferm că, atâta timp cât am fost ministru al afacerilor străine, nu am primit niciodată ordine din afara frontierelor».

Insemnări, 1937

«...Am suferit destul. Balcanii au fost prea multă vreme cîmpii insingurate ale unei omeniri nebune pentru ca conducătorii responsabili să nu-și fi pus întrebarea: ce să facem pentru ca istoria să nu mai fie o repetiție neîntreruptă a unui trecut odios?»

La această întrebare nu este decît un singur răspuns: asocierea.

Cel care vrea să recurgă la război să știe că se va

CENTENARUL NAȘTERII LUI NICOLAE TITULESCU

(1882-1982)

«Am dorit ca România să aibă o politică de apărare a tuturor frontierelor sale, o politică pozitivă, o politică prin care Bucureștiul să devină un centru internațional și, înainte de toate, o politică de independență».

NICOLAE TITULESCU

În galeria personalităților de seamă ale vieții politice și diplomatice internaționale, în intervalul dintre cele două războaie mondiale, se înscrie la loc de cinste și numele românului Nicolae Titulescu, eminent om de stat, jurist și diplomat clarvăzător, apărător consecvent al intereselor permanente ale poporului român, al cauzei păcii, colaborării și înțelegerii între popoare.

S-a născut la Craiova, în urmă cu o sută de ani, la 4/16 martie 1882, în familia magistratului Ion Titulescu, președinte al Curții de Apel. După absolvirea cu rezultate strălucite a Colegiului din orașul natal, Nicolae Titulescu și-a continuat studiile la Paris, unde se specializează în drept, diplomatie și economie. Doctor în drept al Universității din Paris, de două ori laureat al aceleiași prestigioase instituții, Nicolae Titulescu se întoarce în țară în anul 1905, fiind numit, la vârsta de numai 23 de ani, profesor de drept civil la Universitatea din Iași și apoi, doi ani mai târziu, în aceeași calitate, la Universitatea din București.

Întrată în viața politică în anul 1912, ca deputat în Parlamentul României, el s-a situat pe poziții înaintate în problema votului universal și a rezolvării chestiunii agrar-țăranesti, pronunțându-se pentru îmbunătățiri în sistemul politic, economic și financiar al țării. Nicolae Titulescu a deținut, între anii 1917-1921, de două ori portofoliul Ministerului Finanțelor (10 iunie 1917 - 29 ianuarie 1918 și 13 iunie 1920 - 17 decembrie 1921).

Începutul activității diplomatice este marcat de numirea sa, în anul 1920, în calitate de prim delegat al României la Conferința de pace de la Paris, semnând, la 4 iunie 1920, în numele României, Tratatul de la Trianon. Un an mai târziu, în 1921, este numit trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Londra, post pe care îl ocupă între 16 decembrie 1921 - 6 iulie 1927 și 1 august 1928 - 20 octombrie 1932. În perioada 6 iulie 1927 - 1 august 1928 și 20 octombrie 1932 - 29 august 1936, lui Nicolae Titulescu i s-a încredințat funcția de ministru al afacerilor externe al României.

Nicolae Titulescu a reprezentat România la numeroase conferințe internaționale: Spa - 1920; Londra - 1924; Paris - 1925; Haga - 1929 și 1930; Lausanne - 1932; Montreux - 1936. Totodată, el a reprezentat țara noastră, în anii 1920-1936, la toate sesiunile Adunării Societății Națiunilor (exceptînd cele din 1922 și 1928) și la majoritatea lucrărilor Consiliului Societății Națiunilor. În anii 1930 și 1931, ca o recunoaștere pe plan mondial a activității sale pentru cauza păcii, a înaltelei calități diplomatice și oratorice, Nicolae Titulescu a fost ales președinte al celei de-a XI-a și, respectiv, al celei de-a XII-a Adunări a Societății Națiunilor, caz unic în istoria acestei organizații internaționale, cu vocație de universalitate.

Concomitent, Nicolae Titulescu a fost membru al Comisiei de cooperare intelectuală internațională de pe lângă Societatea Națiunilor (ales în 1930 și reales în 1935); membru al Comitetului pentru modificarea Pactului Societății Națiunilor (1930); membru al Consiliului de conducere al Institutului de Drept Privat de la Roma (1933); membru al Biroului director al Academiei Diplomatice Internaționale de la Paris, de la fondarea acesteia, vicepreședinte în 1927, el a fost ales în 1934 președinte al acestei instituții. În 1933, lui Nicolae Titulescu i s-a decernat titlul de doctor honoris causa al Universității din Atena iar, patru ani mai târziu, în 1937, a fost rindul Universității Komensky din Bratislava să-l onoreze cu același prestigios titlu.

Înlăturat din viața politică a României, la 29 august 1937, ca urmare a conspirației și presiunilor regimurilor fasciste și profasciste dintr-o serie de state europene și a intrigilor forțelor de dreapta din interiorul țării, Nicolae Titulescu s-a stins din viață la Cannes, la 17 martie 1941, în vîrstă de 59 de ani.

*

Activitatea politico-diplomatică desfășurată de Nicolae Titulescu în perioada interbelică s-a situat pe linia tradițiilor progresiste și democratice ale diplomației românești din epoca modernă, în fruntea căreia s-au aflat exponenți de seamă ai poporului român: Nicolae Bălcescu, Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și alții.

În întreaga sa activitate politică și diplomatică a slujit cu pasiune și fermitate interesele naționale ale poporului român, militînd neobosit pentru respectarea suveranității și independenței României, integrității sale teritoriale, egalității în drepturi cu toate statele.

Convins că «bunul cel mai prețios al unei țări este pacea prelungită, care singură îngăduie unei națiuni să-și găsească drumul, care singură îngăduie să se aducă civilizației generale binefacerile creatoare ale geniului național», Nicolae Titulescu a acționat neobosit pentru bararea, prin măsuri de securitate colectivă, a tendințelor revanșarde, revizioniste ale statelor fasciste, militariste. După instaurarea hitlerismului la putere în Germania, în condițiile creșterii pericolului fascist, revizionist, forțele politice realiste din România au inițiat noi acțiuni internaționale menite să asigure apărarea independenței și integrității țării. Pe linia acestor preocupări, la 16 februarie 1933, Nicolae Titulescu semnează, la Geneva, în numele României, împreună cu reprezentanții Cehoslovaciei și Iugoslaviei, Pactul de organizare a Micii Înțelegeri, iar, la 9 februarie 1934, la Atena, cu cei ai Greciei, Turciei și Iugoslaviei, Pactul Înțelegerii Balcanice — grupări defensive, antirevizioniste, chemate să contribuie la organizarea securității în această zonă europeană, la dez-

izbi de rezistență unită a tuturor celorlalți».

Discursul ținut de N. Titulescu la dejunul oferit de ministrul afacerilor străine al României în onoarea lui Tevfik Rüstü-Bey, ministrul de externe al Turciei, București, 11 mai 1934

«Noi înțelegem să nu ne amestecăm în așa-zisa luptă ideologică, atît cît se manifestă ea dincolo de granițele noastre. Dar noi nu vom accepta niciodată ca, sub pretextul libertății ideilor, să se instaleze în căminele noastre o propagandă abilă, care face ca spiritele noastre să se clatine; nu vom accepta niciodată să delegăm altora dreptul de a judeca pentru noi înșine».

Conferință ținută de N. Titulescu la Bordeaux, 26 iunie 1937

«Dacă această ordine nu este repede restabilă, tot ce se va face este inutil și omul va cădea mai jos decît pe vremea triburilor primitive, căci pe atunci soarta care îl aștepta era ascensiunea, pe cînd soarta care așteaptă, în împrejurările actuale, pe omul de mîine este durerea de a cădea de pe pîscuri într-o prăpastie.

Să acționăm, acesta e cuvîntul de ordine al timpului nostru».

Discurs rostit de N. Titulescu cu ocazia decernării titlului de «Doctor honoris causa» al Universității Komensky, Bratislava, 19 iunie 1937

«Din nedreptățile istorice suferite de poporul nostru, unii care au fost ferți de ele voiesc să deducă privilegiul pentru țara lor.

Noi nu revendicăm ranguri aristocratice în viața internațională; în schimb, nu vom renunța niciodată la egalitatea cu ceilalți, așa de greu cîștigată».

Discursul rostit de N. Titulescu în ședința Adunării Deputaților la 4 aprilie 1934

«Nu dau dreptul nimănui din afară să se amestece în treburile noastre lăuntrice; cer, dimpotrivă, ca directivele politicii noastre interne să fie pur românești.

Cu această concepție și în acest spirit am condus politica externă a țării și afirm că i-am asigurat o independență cu privire la înfririle din afară, care n-a fost niciodată depășită în trecut.

Dar tocmai pentru că vreau ca românul să fie stăpîn la el acasă, doresc să găsească el singur, în plina lui suveranitate, normele cele mai bune pentru păstrarea unității noastre naționale».

Interviu acordat de N. Titulescu ziarului «UNIVERSUL» 18 iulie 1936

«Granitele Tratatelor care au încheiat marele război sînt trase cu sînge și sînt fructul unor suferințe fără pereche».

Discursul rostit de N. Titulescu în ședința Adunării Deputaților la 4 aprilie 1934

«Nu mă îndoiesc nicidecum de triumful cooperării internaționale asupra tuturor năpăstelor ce ne amenință din umbră cu condiția ca fiecare să aducă aici, în opera de colaborare, cele trei elemente fără de care nimic măreț nu poate fi înfăptuit: dorința de înțelegere, voința și generozitatea.

A trecut ceasul vorbelor; a sunat ceasul faptelor».

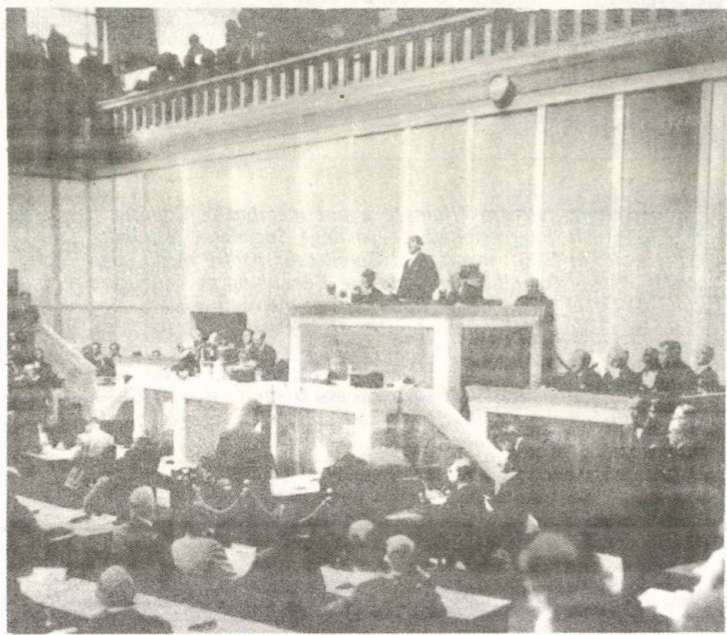
Discurs ținut de N. Titulescu, în calitate de președinte, la deschiderea celei de-a 11-a sesiuni ordinare a Societății Națiunilor, Geneva, 10 septembrie 1930

«La ora actuală, Europa seamănă cu o tabără de citadele fortificate care se ridică una împotriva celeilalte. Înalte bariere vamale le separă total. În interiorul fiecărei citadele, oamenii se înarmează, pretutindeni sub masca intereselor apărării naționale, deși se poate face

voltarea colaborării în Balcani, la garantarea integrității teritoriale a statelor semnate. Din rațiuni asemănătoare și în dorința de a lărgi colaborarea și întreține relații de bunăvecinătate cu statele limitrofe, la 3 și 4 iulie 1933, diplomatul român semnează, la Londra, Convențiile de definire a agresiunii.

De numele și activitatea lui N. Titulescu se leagă și efortul pentru realizarea legăturilor diplomatice cu U.R.S.S. La 9 iunie 1934, Nicolae Titulescu, în numele României, și Maxim Litvinov, în numele U.R.S.S., stabilesc — prin schimb de note — relații diplomatice între cele două țări. La 15 septembrie 1934, Nicolae Titulescu semnează, în calitate de ministru al afacerilor externe al României, împreună cu reprezentanții a 30 de state, scrisoarea prin care U.R.S.S. este invitată să intre în Societatea Națiunilor.

Sintetizînd magistral opțiunea sa politică în domeniul relațiilor internaționale și al raporturilor interstatuale, șeful diplomației românești, Nicolae Titulescu, declara la 11 iunie 1936, în discursul rostit la deschiderea Conferinței presei balcanice: «Vrem prietenia tuturor popoarelor fără deosebire: a Franței, a Marii Britanii, a Italiei, a Germaniei și a U.R.S.S. Dar în schimb

La tribuna adunării Societății Națiunilor, în calitate de președinte

nu vom renunța niciodată în favoarea nici uneia și nici chiar în favoarea tuturor marilor puteri împreună la principiul egalității statelor, adică la dreptul suveran de a dispune fiecare de soarta noastră și de a nu primi niciodată o hotărîre care să ne privească la care noi nu am fi consimțit».

Nicolae Titulescu s-a situat în rîndul oamenilor politici democrați care au luat atitudine împotriva fascismului intern, contra subordonării țării Germaniei naziste. Pentru activitatea sa democratică, antifascistă, pentru poziția sa intransigentă în apărarea Etiopiei, în anii 1935—1936 — victimă a Italiei fasciste —, pentru condamnarea hotărîră a ocupării zonei Rhenane de către Germania hitleristă, pentru simpatia arătată Republicii Spaniole, Comitetul Român al Reuniunii Universale pentru Pace l-a ales, în toamna anului 1936, ca președinte de onoare al acestuia.

Deși îndepărtat de la conducerea politicii externe românești, fără posibilitatea de a exercita vreo înfrînire directă asupra diplomației românești, Nicolae Titulescu a continuat să exercite o certă influență pe plan interna-

LUI NICOLAE TITULESCU

N. Titulescu împreună cu
Ostrowski, ministrul
U.R.S.S. la București

țional, prin conferințe publice, interviuri, declarații, convorbiri cu diverse personalități politice, să-și facă auzit glasul în apărarea păcii și colaborării internaționale, demascând cu toată vigoarea fascismul și revizionismul, pericolul de război care se apropia.

Opera politică și diplomatică a lui Nicolae Titulescu, concepția sa profund umanistă asupra relațiilor internaționale și activitatea pentru întronarea legalității și eticii în raporturile interstatuale, eforturile sale pentru menținerea și consolidarea păcii, lupta pentru înfăptuirea dezarmării și securității internaționale s-au bucurat de largi și elogioase recunoașteri și aprecieri.

Oricine studiază relațiile internaționale din perioada dintre cele două războaie mondiale va găsi, în sintezele lui Nicolae Titulescu, judecăți de mare profunzime care pun în relief, cu pregnanță, spiritul său lucid și clarvăzător, forța de pătrundere a esenței și de înțuire a cursului evenimentelor, capacitatea sa de angajare politică, de găsire a soluțiilor pentru rezolvarea problemelor care confruntau viața internațională, precum și hotărârea sa neabătută de a acționa, în numele marilor principii democratice, pentru organizarea și apărarea păcii, realizarea securității și colaborării, ideal căruia i-a consacrat întreaga sa viață, întreaga sa carieră și activitate politico-diplomatică.

Constantin I. Turcu

Oferim cititorilor Almanahului Revistei «Lumea» pagini inedite — elaborate la sfârșitul anului 1937 — din analizele dedicate de Nicolae Titulescu problemelor internaționale interbelice.

o distincție clară între cei care se înarmează pentru că sint amenințați și cei care nu sint amenințați, dar cu toate acestea, se înarmează, urmărind negreșit un anume scop...

În afara acestor citadele se face o propagandă activă pentru a obține dominația țărilor care au trăit pînă acum în libertate. Dar aici trebuie să se facă o distincție: cîteva dintre aceste citadele europene nu desfășoară nici un fel de propagandă în afara granițelor lor, mulțumindu-se cu a prezenta replici modeste marilor lovituri date opiniei naționale de către propaganda celorlalte. Anumite citadele fac o propagandă atît de intensă, încît s-ar zice că principala lor misiune este să cucerească cu cuvintele și scrisul țările pe care își propun să le subjuge cu armele.

Pericolul, marele pericol, este că această propagandă poate să reușească. Aceia care îndrăznesc să i se opună își riscă viețile și situațiile. Acest lucru nu îi împiedică să-și facă datoria cu riscul de a muri pentru țara lor. Dar ei mor în izolare, căci nici o persoană din afară, care le împărtășește vederile, nu le vine în ajutor. Misiunea diplomatică își schimbă aspectul și semnificația în raport de un grup sau de celălalt. Dacă, pentru anumite state, ea continuă să fie ceea ce a fost întotdeauna — inteligență și curtoazie puse în slujba unei bune înțelegeri între națiuni —, pentru alte state, misiunea diplomatică se confundă cu spionajul, cu cel mai direct amestec în treburile interne, cu acaparea posturilor de conducere...

Dacă cineva îndrăznește să afirme că, avînd în vedere o asemenea stare de lucruri, războiul nu va izbucni curînd, o asemenea persoană ar putea fi pe drept cuvînt calificată drept oarbă lipșită de inteligență sau de rea credință.

Conferință ținută de N. Titulescu în Camera Comunelor, Londra, 3 iunie 1937

1930: La reuniunea Comisiei internaționale de cooperare intelectuală

TITULESCU - inedit

pagini din 1937:

situația internațională în lume

Ar fi imposibil să nu se tragă din toate faptele de mai sus concluziile la care am ajuns cu privire la menținerea păcii actuale — pentru a nu vorbi, adică, de posibilitatea unui viitor război care, chiar dacă ar afecta numai Europa, ar îmbrăca în mod necesar un caracter mondial din cauza legăturilor existente între continentul nostru și toate celelalte.

Aici trebuie să facem o distincție între menținerea păcii actuale și victoria într-un viitor război.

Sînt convins că victoria va fi de partea Franței, Angliei, U.R.S.S. și Statelor Unite, chiar dacă acestea din urmă ar acorda Europei doar un sprijin moral.

Nu sînt chiar atît de sigur că, după politica care a fost urmată, pacea nu va fi din nou zdruncinată.

Ceea ce doresc nu este o a doua victorie, ci menținerea păcii așa cum este ea astăzi.

Acum mă tem de un viitor război european și, în special, de un război care ar avea loc în viitorul apropiat.

Există o singură cauză pentru un asemenea război: atitudinea acelor care, în pofida interesului lor în menținerea actualei ordini, au rămas pasivi atunci cînd au fost puși în fața creării unui «Nou Bloc» și au permis divizarea Europei în două tabere.

Și mai grav este că pasivitatea puterilor interesate în menținerea păcii actuale față de noul bloc a ajuns atît de departe încît a eliminat orice sancțiune pentru toți cei care violează dreptul internațional, cu condiția ca aceștia să fie state ale noului bloc.

Cu toate acestea, nu este mai puțin adevărat că tocmai absența sancțiunilor după prima violare a dreptului internațional a fost cauza violărilor ulterioare și baza sentimentului conducătorilor «Noului bloc» că nimic nu li se va întîmpla, indiferent ce ar face.

De la sfîrșitul lui 1924 și pînă acum, politica Europei a fost ca un mare joc de poker, în care unii dintre jucători nu au fost în stare să aibă atîta curaj încît să le spună celorlalți să pună cărțile pe masă și au plătit mereu potul pentru a evita spargerea jocului.

În consecință, astăzi ar fi foarte greu, dacă nu imposibil, să scoți din capul jucătorului de poker în chestiune ideea că jocul nu va continua mereu în același fel.

Avem în prezent nu numai o Europă divizată în două tabere, dar și o Europă din care o parte privește războiul fără teamă, în timp ce o altă parte îl consideră drept o catastrofă.

Știu că în ultimul timp s-a spus că a avut loc o oarecare refacere care a produs rezultate satisfăcătoare.

Este perfect adevărat.

Dar înainte de a avea loc această refacere, s-a permis împresurarea Franței prin abandonarea zonei care urma să fie demilitarizată potrivit Tratatului de la Locarno, și prin ocuparea Spaniei de către trupe străine, fără vreo reacție serioasă.

Un viitor război, dacă izbucnește, va afecta mai ales regiunile care prezintă un interes special pentru anumite state: Europa centrală.

Dacă va fi război, sau pur și simplu niște tulburări față de care se va manifesta grija de a nu fi numit război, în ce măsură va fi stînjinită eficacitatea acțiunii franceze în Europa centrală după ocuparea văii Rinului și după chestiunea spaniolă, al căror singur scop este de a implica Franța în probleme vest-europene care, în ceea ce o privește, nu existaseră înainte și care au fost ridicate recent pentru a da unor state libertatea de acțiune de care nu s-au bucurat niciodată în trecut.

CENTENARUL NAȘTERII LUI NICOLAE TITULESCU

Am fost martor al acestei perioade triste a istoriei politice europene și, prin urmare, nu pot stăpîni simțămîntul de adîncă amărăciune atunci cînd o descriu.

Încetineala cu care s-au realizat acordul anglo-francez și acordul franco-rus, adică acordul anglo-franco-rus, deși se putea să constituie un instrument pentru prevenirea războiului, îngăduința manifestată față de anumite state, cu credința că ele ar putea fi desprinse de noua lor atitudine și readuse pe făgașul politicii lor anterioare sînt acțiuni pe care istoria le va judeca cu severitate.

Îngăduința a fost considerată drept slăbiciune, iar ca urmare statele care aveau pretenții de ridicat s-au aflat mai puternice decît înainte.

Ceea ce s-a oferit în cadrul acestei politici de îngăduință a fost primit ca un cadou și, imediat după primire, am auzit iar multe vorbe despre drepturi.

În Europa de azi avem războiul din Spania care, ținînd seama de numărul important de voluntari străini care iau parte în el, nu mai poate fi numit un război civil. În plus, în Asia, avem războiul chino-japonez, fără a mai menționa faptul că s-a recurs la arme și în alte regiuni.

Și totuși continuăm să vorbim de pace ca despre ceva care există în realitate și a cărei dispariție ar fi egală cu o catastrofă.

Deschideți ochii: catastrofa a venit.

Interesele Marii Britanii și Franței sînt azi amenințate direct de țările a căror prietenie noi o dorim.

Cînd examinezi trecutul recent, cu o vechime de abia trei ani, este ușor de văzut cît de adevărate sînt cuvintele de mai sus.

Nu, acestea nu sînt zile ale loialității. Cei care se bucură de cea mai mare considerațiune nu sînt cei care sînt credincioși. Epoca noastră aparține aceluia care acționează în mod echivoc și care, prin aceasta, creează temerea că se vor eschiva. De aici — politica de a-i concilia.

...Un stat care a violat clauzele militare ale Tratatului de la Versailles în mod unilateral a fost Germania.

Ce i s-a întîmplat? Nimic, cu excepția onoarei făcută prin vizita unor înalte personaje la Berlin și prin oferirea de către Marea Britanie a unui Pact Naval, pe care Germania s-a grăbit să-l semneze.

Un alt stat care a violat dreptul internațional, și anume acea prevedere care este cel mai ușor de aplicat, adică obligația de a-ți prezenta plingerea în fața Consiliului înainte de a recurge la război, a fost Italia. Ce i s-a întîmplat? La început s-a crezut că reacția va fi foarte serioasă. Au fost adoptate sancțiuni, nu sancțiuni complete, ci sancțiuni parțiale, graduale și nu **in globo**.

În ciuda insuficienței lor, sancțiunile luate împotriva Italiei trebuie să fie considerate drept cea mai serioasă încercare făcută pînă acum pentru restabilirea autorității dreptului internațional.

Totuși, ce acțiuni politice au avut loc paralel cu sancțiunile? Franța și Anglia au convenit, în cadrul convorbirilor bilaterale, să pună capăt războiului prin împărțirea teritoriului unei țări declarate în mod unanim de către Liga Națiunilor drept victimă a unei agresiuni. Planul Hoare-Laval nu a putut fi aplicat pentru că s-a lovit de o puternică opoziție din partea opiniei publice engleze.

Această reacție a fost atît de puternică încît Sir Samuel Hoare a trebuit să plece de la Foreign Office. Însă el a făcut o declarație atît de loială și de curajoasă asupra politicii sale încît la puțin timp după aceasta a revenit în cabinetul britanic preluînd un minister important.

Dl Eden l-a înlocuit pe Sir Samuel Hoare.

El a fost ortodoxia însăși în ceea ce privește aplicarea Pactului Ligii Națiunilor.

Însă opinia publică britanică se schimbase între timp. Ea se întreba de ce trebuie să între Marea Britanie în război cu Italia din cauza Etiopiei.

Dintr-o dată, dl Eden s-a aflat legat de mîini și de picioare.

Îl consider pe dl Eden unul dintre cei mai capabili oameni în domeniul politicii internaționale, dar nu l-am admirat niciodată mai mult decît atunci cînd a

Camp Martin le 21 Mai 1937

Les moyens pratiques de préserver le Paix Actuelle

Si l'on voulait englober dans une formule, l'ensemble des événements internationaux qui se sont produits depuis la fin de la Grande Guerre jusqu'à nos jours, je crois que celle qui correspondrait le plus aux réalités que nous avons vécues, serait de dire : nous avons gagné la Guerre mais nous avons perdu le Paix.

CENTENARUL NAȘTERII LUI NICOLAE TITULESCU

trebuit să ducă o politică contrară celei pentru promovarea căreia devenise el ministru al afacerilor externe.

Conflictul italo-etioopian a căpătat repede aspectul unui conflict anglo-italian.

Ne putem oare da seama de forța cîștigată de Noul Bloc atunci cînd Italia a putut zice triumfător, și continuă să zică: «Mi-am impus voința împotriva voinței Marii Britanii și a Ligii Națiunilor?»

De atunci auzim mereu despre eșecul Ligii Națiunilor și, în consecință, despre reforma Pactului, deși eșecul nu se datorează Pactului, ci oamenilor care, prin importanța țărilor lor, dau orientarea Ligii Națiunilor.

În ceea ce privește eșecul Marii Britanii, despre aceasta se vorbește mult mai puțin pentru că se știe că Marea Britanie nu uită niciodată, că tot ce se face împotriva ei este întotdeauna scris în registre și că, cu ea, ceasul răfuieiilor va veni cu siguranță.

Cancelarul Hitler a urmărit conflictul italo-etioopian foarte îndeaproape. El s-a gândit, probabil: «Dacă țări independente, locuite de diferite populații, pot fi ocupate fără nici un risc, de ce să nu ocup eu zona demilitarizată conform Tratatului de la Locarno, care este un adevărat land german, locuit de nemți».

De aci — «lovitura» din 7 martie 1936.

Aceasta nu a dat naștere vreunei reacții serioase.

Este adevărat că guvernul Sarraut și, în special, eminentul său ministru de externe a obținut pentru Franța un Tratat de Alianță deosebit de prețios cu Marea Britanie, întrucît aceasta din urmă își asuma cu anticipație — lucru de neconceput — obligația de a acorda asistență Franței în caz de agresiune neprovocată.

Facsimile din presa vremii: «Dl. Titulescu a aflat la Cap-Martin că nu mai este ministru». «Retragerea lui Nicolae Titulescu este un eveniment european»

Dar lucrurile acestea sînt importante pentru noi, specialiști.

În fața maselor, noi nu vom avea niciodată mult succes dacă pe un taler al balanței așezăm acțiunea spectaculoasă a cancelarului Hitler, care a dus la reocuparea zonei demilitarizate, iar pe celălalt taler, o simplă bucată de hirtie.

Deoarece iubirea mea față de Franța este bine cunoscută, deasupra tuturor vicisitudinilor, voi fi sincer:

După 7 martie 1936 erau oameni în Europa centrală care gîndeau: «Dacă Franța nu se apără pe ea însăși, cum ne va apăra pe noi?» Să o spunem deschis: credința în Franța s-a micșorat în Europa centrală.

Știu că această concluzie este greșită și că ceea ce face splendoarea Franței este reacția sa în ceasul al unsprezecelea.

Dar eu singur nu reprezint întreaga Europă centrală sau de est, iar alții nu gîdesc cum gîdesc eu.

Politica externă oscilantă a unor state din Europa centrală, politică ai cărei martori am fost în ultimul timp, izvorăște din acest fapt.

Iar, întrucît unele mari puteri sînt interesate în mod special în Europa centrală, pentru a face acțiunea Franței în această regiune cît mai ineficientă cu putință, ea a fost împresurată prin ocuparea Rhinland-ului și prin ocuparea străină a Spaniei.

Însă nu este mai puțin adevărat că, datorită politicii de pasivitate, Franța și Marea Britanie au noi preocupări în legătură cu ocuparea Spaniei și cu Mediterana.

Eu nu spun că punctele de vedere ale acestor două mari puteri nu vor avea, în ultimă instanță, cîștig de cauză. Dar este o perioadă în cursul căreia, chiar dacă Franța dorește altceva, Europa centrală va fi oarecum îndepărtată de ea.

Politica de neintervenție a fost dusă într-un spirit pacifist sincer, dar evenimentele au împins-o în fiecare zi ceva mai departe de intențiile autorilor ei, datorită acțiunii anumitor state.

Cred că am lăsat să treacă prea mult timp înainte de a începe acțiunea care este acum în curs.

În orice caz, cea mai mică ezitare pe acest teren va fi ultima picătură.

Dar ce va face România într-un asemenea viitor război?

a. Neutralitatea va fi imposibilă, din cauza situației sale geografice.

b. Adeziunea noastră la puterile Noului Bloc înseamnă înfrîngerea noastră și împărțirea teritoriului nostru (...).

c. Adeziunea noastră la Franța, Anglia și Rusia și, posibil, Statele Unite ne va aduce victoria. Totuși, vom cunoaște iar ocupația dușmană, ca și în trecut, dar vom avea marele risc de a vedea că România devine teatrul operațiunilor de război, pe care s-ar ciocni două armate formidabile.

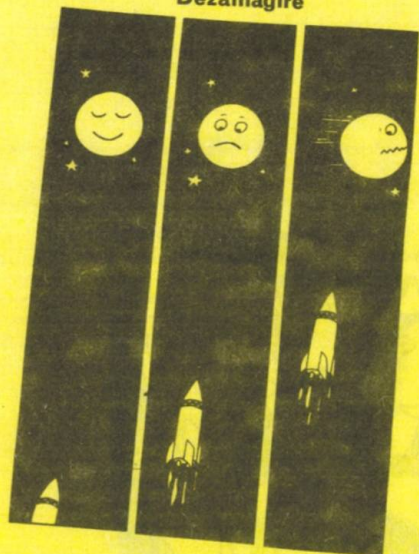
În plus, această cea de a treia ipoteză reclamă pregătiri diplomatice prelungite și tratate preliminare cu un scop foarte clar definit: ajutor și asistență, precum și angajamentul de a nu semna noi tratate de pace dacă frontierele actuale ale României sînt în vreun fel periclitate. Această politică nu poate fi rezultatul ezitărilor sau al compromisului cu oricine ar fi.

UMOR

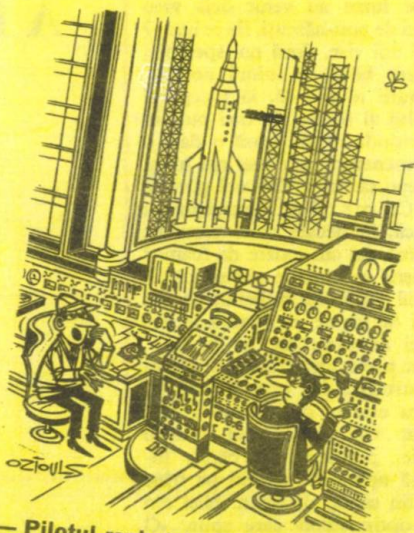
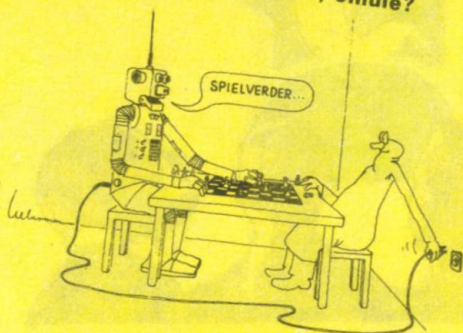
Arme și foamete

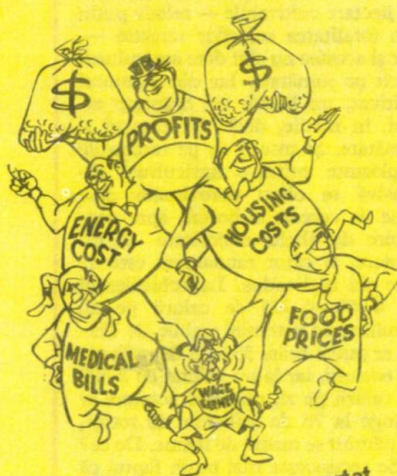
Dezamăgire

— De ce strici jocul, omule?

— Pilotul rachetei a telefonat că va sosi cu întârziere la bază... N-a izbutit să-și pornească automobilul

Poveri greu de suportat

Calculul e simplu: Minutul are șaizeci de secunde. Dar în acest răstimp, inima noastră bate, în medie, de șaizeci de ori. deci, o sută patruzeci de copii pe minut. Într-o oră ei vor fi opt mii patru sute. Într-o zi, peste două sute de mii. Populația unui oraș mediu. În cele aproximativ treizeci de secunde cite s-au scurs de cind citiți aceste rânduri, pe lume au venit deja vreo șaizeci de nou-născuți. Pe ce lume?

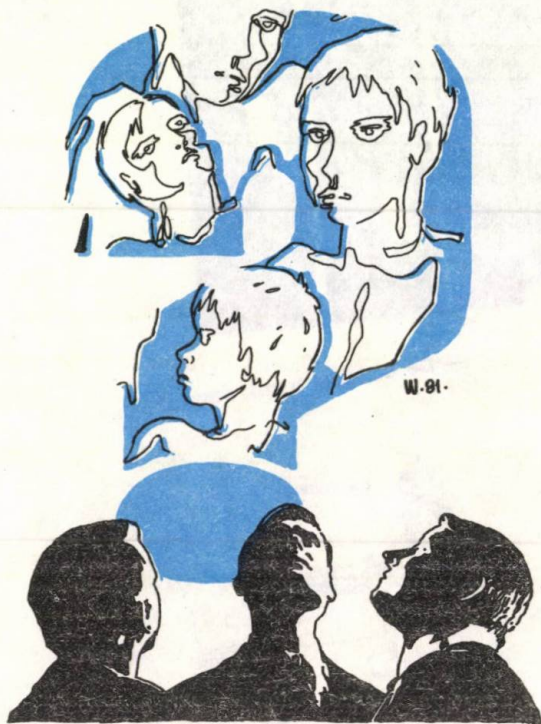
Două noi vise, două noi speranțe, cu fiecare bătaie a inimii noastre. Demografil afirmă că, la începutul mileniului al treilea, în mai puținul de o secundă cit pulsează o dată o inimă omenescă, alte trei noi inimi vor începe să bată. Trei noi guri de hrănit. Cu ce? Să ne «consolăm» cu gîndul că, la fiecare cinci secunde, pe pămînt, un om moare de foame? Specialiștii în nutriție afirmă că, la începutul viitorului mileniu, un om va muri de foame pe pămînt la fiecare trei secunde. Așa să fie?

Nu fac parte dintre defecșii adepșii ai catastrofismului care afirmă că omenirea este ca o locomotivă care și-a luat viteză înaintînd spre o prăpastie, pe marginea căreia încercă să oprească apăsînd pe frîne făcute din saboși de lemn. Nici din tagma «optimiștilor» care spun: «O luminișă se vede la capătul tunelului. Este un tren ce se năpustește spre noi!» Nici dintre cei gata să strige: «Opriți planeta, vrem să coborîm!»

Trebuie să fim lucizi. Omenirea nu-și pune decit problemele pe care este în stare să le rezolve. Pe ansamblul Terrei există peste trei miliarde de hectare cultivabile — relativ puțin din totalitatea solurilor terestre —, dar și acestea nu sînt date agriculturii decit pe jumătate. Iar din pămîntul cultivat, un hectar nu hrănește astăzi, în medie, decit doi oameni și jumătate. Și totuși, de pe terenurile exploatate printr-o agricultură intensivă se obșin aproximativ șase tone de cereale la hectar, spre deosebire de altele, majoritare ca întindere, al căror randament este de șase ori mai redus. La echivalentul de 4 000—5 000 de calorii pe zi, pămînturile potențial arabile ale Terrei ar putea hrăni 38—48 de miliarde de oameni, iar la un minim de 2 500 de calorii pe zi, numărul acestora ar ajunge la 76 de miliarde! Și totuși, pe pămînt se moare de foame. De ce?

Se recunoaște mai puțin faptul că sărăcia și foamea din anumite zone ale globului se datorează în primul rînd colonialismului care a secătuit economiile tradiționale ale țarilor subjugate, militarizării economiei, de-

ASCULTAȚI-VĂ INIMA: CU FIECARE BĂTAIE A EI, DOUĂ NOI INIMI ÎNCEP SĂ BATĂ PE PĂMÎNT...

gradăru termenilor de schimb, inegalităţii dintre parteneri, impunerea unor preţuri scăzute materiilor prime agricole şi minerale. Această «ordine» a inechităţii este menţinută prin societăţile multinaţionale aparate de marile puteri. Doar a douăsprezecea parte din populaţia lumii produce mai multe alimente decât poate consuma. În schimb, o treime a speţei umane face parte din cele cincizeci de naţiuni flămânde din Asia, Africa şi America de Sud. Între aceste ţări teribile de sărace şi naţiunile cele mai bogate în alimente se situează 75 de ţări în stare să producă sau să cumpere o hrană adecvată populaţiilor lor. În total, ele reprezintă 2,3 miliarde de oameni. Restul sînt «ceialţi» pentru care nu prea se găseşte loc la masa îmbelşugată, sau doar cumpătată, a planetei. Şi totuşi, lumea dispune de capacitatea fizică de a se hrăni. Tehnologiile, îngrăşămintele şi seminţele există, cu condiţia ca popoarele şi guvernele să fie dispuse să plătească preţul lor. Cu ce să plătească ţările sărace? De unde să strângă capitalurile pentru tehnologiile disponibile şi îngrăşămintele necesare? După datele oferite de Organizaţia Naţiunilor Unite, datoriile externe ale ţărilor în curs de dezvoltare neproducătoare de petrol s-au ridicat în 1980 la 335 miliarde de dolari, atingînd în 1981 cifra record de 440 de miliarde. Numai dobinda la aceste sume reprezintă 49 de miliarde pentru 1980, şi 60 de miliarde pentru 1981. Cît priveşte «ajutorul» de asistenţă alimentară dat de ţările bogate celor sărace, şapte optimi din sumele acordate se întorc sub forme deghizate la donatori.

Foameta n-are nici poezie, nici filosofie, ci doar statistici. Singurul aforism al subnutriţiei glăsuieşte: «Decît să alergi, mai bine să mergi; decît să mergi, mai bine să şezi; decît să şezi şi să vegetezi, mai bine să mori!»

O bătaie de inimă şi două ţipete de prunci care aspiră prima gură de aer. Ei vor cere nu numai hrană, ci şi îmbrăcăminte, case, carte, şcoli, meserii, locuri de muncă. Se spune că florile pămîntului sînt copiii. Flori care, în multe ţări sărace, nu se pot adăpa la ştiinţa de carte, deşi capacitatea lor de înţelegere, inteligenţa lor, datele lor bio-psihice nu sînt cu nimic mai prejos de cele ale semenilor lor care trăiesc într-o lume a condiţiei umane. «Familia ta nu sînt doar cei ce îţi aparţin — glăsuieşte înţelepciunea orientală — iar copiii tăi nu sînt doar cei pe care i-ai făcut, căci tu însuşi aparţi tuturor oamenilor lumii, şi toţi copiii

pămîntului sînt ai tăi...» Şi tot înţelepciunea celor mai vechi popoare de pe pămînt ne învaţă: «Dacă gîndul omului ţinteşte pînă la un an, să semene grîu; dacă bate la o depărtare de zece ani, să sădească un pom; dacă ştie să străbată timpul pînă la o sută de ani, să instruiască un popor. Semănînd grîu vei recolta o dată; sîdînd un pom vei recolta de zece ori; instruiind un popor vei culege roade o sută de ani!»

În 1985, aproximativ 273 milioane de copii de vîrstă şcolară — cu o sută de milioane mai mulţi ca în 1970 — vor bate la porţile şcolilor. Aceasta va impune pregătirea a peste cinci sute de mii de învăţători în fiecare an... Adică, 1 300 pe zi, 57 pe oră, aproape unul pe minut...

Noii veniţi pe lume în ultimele două decenii ale veacului XX vor cere să li se pună la dispoziţie produsele tehnologiei moderne, cu tot ceea ce aceasta implică în privinţa materiilor prime, a surselor de energie, a poluării şi risipei. Specialistul în domeniul populaţiei şi al urbanismului, Kingsley Davis, citat de revista «Nouvelles de l'UNICEF» în numărul special al acesteia consacrat temei «Copilul într-o lume suprapopulată», afirmă că, dacă tendinţele actuale vor continua, întreaga populaţie a globului va trăi în curînd în mediul urban, şi că, cei născuţi azi, vor fi încă în timpul vieţii lor martorii acestui fenomen. Migraţiunile timpurilor noastre — exodul rural către oraşe la scară planetară — nu duc decît la mizerie şi la abolirea demnităţii umane, deoarece acestea sînt generatoare de bidonville-uri, de cămine familiale dezunite sau distruse (şi, în consecinţă, provocatoare de delinţenţă juvenilă), de semi-şomaj şi şomaj cronic, de tulburări sociale. S-ar putea, spune Kingsley Davis, ca o administraţie municipală să se dovedească în stare să-i primească cu ospitalitate pe noii veniţi în «Oraşul universal». I-ar putea găzdui în construcţii înalte («zgîrie-nori» subterani), punînd în aplicare tehnicile agriculturii industriale, organizînd aprovizionarea cu alimente şi evacuarea dejecţiilor şi a gunoaielor. Ele ar putea «încăzarma» fiinţele umane în celule închise, asemănătoare cuştilor pentru creşterea industrială a puilor de găină, ori ca grajdurile combinatelor de bovine sau porcine. Rămîne de văzut ce sens s-ar putea da vieţii omeneşti în astfel de circumstanţe. Şi poate că este momentul să ne întrebăm cite stabilimente psihiatrice pot fi prevăzute în proiectele unor «megapolisuri» de cite 60 de milioane de locuitori?...

Lordul Ritchie-Calder, fost profesor la Universitatea din Edinburgh, unul dintre cei mai mari specialişti contemporani în probleme de demografie, declară în revista citată mai sus: «Oare cum vor putea copiii de miine să speră că vor dispune de o educaţie decentă şi vor învăţa meserii, cînd şcolile sînt deja supraîncărcate? Este adevărat, nivelul de alfabetizare creşte în ţările subdezvoltate, dar, cu toate acestea, faţă de acum o jumătate de secol, numărul analfabeţilor este mai mare, datorită exploziei demografice tot mai galopante. Vorbim despre «calitatea vieţii», dar această calitate trebuie să existe în celula de bază a societăţii — căminul familial. O familie săracă sărăceşte şi mai mult cu fiecare copil nedorit care îi măreşte numărul. Nu mai este suficient doar să recunoaştem necesitatea limitării expansiunii demografice. Colectivitatea internaţională, şi în special ţările bogate, trebuie deopotrivă să înveţe a ţine cont de fapte, fie ele prezente sau previzibile. Sute de milioane, de fiinţe umane, care dispun exact de atîta încît să nu moară de foame, sînt lipsite de minimumul necesar unei asistenţe medicale adecvate. Soarta lor nu se poate decît înrăutăţi, pe măsură ce numărul acestora va continua să crească. Geniul uman, atît de des tentat de scopuri egoiste, periculoase sau vane, trebuie să ofere răspunsuri necesităţilor oamenilor. Cursa între producţie şi reproducţie a început».

Peste 60 la sută din cei ce vor fi încă tineri în anul 2000 deja s-au născut. Vom fi deci mai mulţi, iar problemele ce se pun în faţa noastră vor fi şi mai complexe. Tocmai de aceea trebuie să ne întrebăm ce trăsături umane va reprezenta profilul urmaşilor noştri şi ce calitate va avea viaţa pe care o vor trăi? Avem de rostît un cuvînt greu în faţa viitorului. Deoarece cu ei, cu cei ce se nasc astăzi — cite doi la fiecare bătaie a inimilor noastre —, viitorul a început. Acel viitor care ne aruncă mînuşa şi ne întreabă: Cum o ridicăm?

Cuteierînd drumurile lumii mi-a plăcut să privesc copiii. Ei, speranţa viitorului. Ei, ziua de miine a omenirii. Ei, cei ce vor fi oameni maturi în anul 2000 avînd la rîndul lor copii. Ei, cei ce ne cheamă la menţinerea trează a conştiinţelor, deoarece este ştiut că somnul raţiunii zămisleşte monştri. Ochii copiilor. Ingenuitatea, candoarea, puritatea lor. Ei privesc ce fac astăzi părinţii lor, căutînd să înţeleagă şi să pătrundă tîlcul faptelor lor. Iar aceştia, la rîndul lor, este firesc să se întrebe: Ce lăşăm în urma noastră? Pretutindeni, pe

pământ, copilul nou-venit pe lume este privit mai mult ca o bucurie decât ca o povară. Nu există, cred, rasă sau neam al seminției umane, țară, națiune sau trib, în care copilul să nu fie sinonim cu speranța. Nu există om cu sufletul născut drept, care să nu vadă în urmașul lui pe cel menit să-l continue întru desăvârșire. Nu există părinte care să nu vrea să fie depășit de propriul său copil. Ceea ce n-a putut el, speră că va putea cel cărui i-a dat viață. E firesc. E înscris în ordinea normală a lucrurilor. În însăși natura oamenilor ca ființe raționale care au capacitatea de a făuri și de a suporta istoria, fiind capabili să facă proiectii asupra viitorului.

În multe comunități africane copilul nu este «proprietate» exclusivă a părinților săi, ci se consideră că noii-născuți sînt aduși pe lume spre binele întregii colectivități. Adeseori, lor li se dă numele strămoșilor de mult dispăruți pentru ca astfel să se asigure o continuitate onomastică. În unele triburi din Kenya, primii patru copii ai unor părinți sînt întotdeauna botezați cu numele bunichilor din partea tatălui și ale celor din partea mamei. Copiii copiilor lor vor proceda întocmai, pentru ca numele neamului să se perpetueze. În mediul rural, cu cit familia este mai numeroasă, cu atât vor fi mai multe brațe de muncă pentru cultivarea pământului și pentru îngrijirea animalelor domestice. Arareori se consideră că un copil în plus înseamnă doar o gură de hrănit mai mult, dificultăți deosebite aparînd doar atunci cînd se pune problema școlarizării și educației acestora în afara locului de baștină. Cit privește «planingul familial» raționamentul multor africani este următorul: «Disponem de spații vaste în Africa. De ce nu sînt sfătuiți să-și diminueze populația, și să nu mai facă copii, mai întîi olandezii sau belgienii care se laudă cu cea mai mare densitate a locuitorilor pe kilometrul pătrat?» Alastair Matheson, unul dintre specialiștii UNICEF-ului în problemele populației, afirma: «Dacă abordăm problema rezistenței africanilor față de planingul familial, trebuie să ținem cont de trecutul colonial încă foarte viu în spiritul populațiilor locale. Ar fi dificil să se eludeze legende cu o largă circulație pe continent, conform cărora limitarea nașterilor n-ar fi decît un colosal complot al Occidentului (sau al fostelor puteri coloniale) menit să frîneze progresul Africii, cu intenția de a repune mina pe vechile domenii. Astfel de opinii sînt foarte răspîndite în regiunile unde neocolonialismul

este deosebit de activ, ca și în statele legate încă foarte strîns din punct de vedere economic de fostele puteri coloniale». În unele ziare din Kenya au apărut numeroase scrisori venite din partea cititorilor. «Familiiile prea puțin numeroase produc copii egoiști cărora nu le pasă de nimic!» Sau: «Numai imitarea caricaturală a societății de consum provoacă exodul populației rurale către centrele urbane!». Mortalitatea infantilă deosebit de ridicată în unele zone ale Africii a făcut să se înrădăcineze convingerea că numai după trecerea virstei de cinci ani un copil poate fi socotit «salvare» — situație în care se considera «normal» faptul ca doi din trei copii să moară înainte de a implini cinci ani. Cu toate eforturile de ameliorare a serviciilor sanitare, cu toate efectele benefice ale vaccinațiilor periodice împotriva bolilor endemice, socotite «tradiționale», o astfel de concepție continuă să-și exercite presiunea asupra convingerilor ancestrale — efect al unei perioade quasi-revoluție în care pierderea unui copil sau a mai multora în sinul unei familii — din pricina condițiilor precare de viață — era socotită ca făcînd parte din «firea lucrurilor».

În istoria recentă a omenirii există recorduri absolute în privința natalității. Astfel, după cum relatează enciclopedia «Quid?», femeia care a născut cel mai mare număr de copii a fost o anume Vassilet, moartă în 1872, mamă a... 69 de copii aduși pe lume în... 27 de nașteri! Ea a avut de 16 ori gemeni, de 7 ori tripli și de 4 ori cuadrupli! Foarte puțini dintre ei au supraviețuit. Cea mai vîrstnică gravidă din lume a fost pînă în anii '70 o americană, Mrs. Shepard, care la 57 de ani și jumătate a adus pe lume o fetiță. În 1965, o țărăncă din Transkei — Africa de Sud —, în vîrstă de 36 de ani, a născut doi copii la un interval de cinci luni distanță unul de altul, primul fiind conceput cu patru luni înaintea celui al doilea. Astfel de cazuri nu sînt excepții absolute. În 1967 un caz analog s-a produs în Texas, doi «gemeni» născîndu-se la o lună distanță unul de celălalt; pentru ca, în 1968—1969, în Suedia, o mamă să aducă pe lume doi copii în două nașteri despărțite prin numai zece săptămîni. Șansa de a avea copii gemeni este relativ frecventă, statisticile stabilind un caz la 89 de nașteri. Frații tripli apar în medie la 7 921 de nașteri, cuadrupli la 740 969, iar chintupli — un caz la 62 742 241 de nașteri. Cit privește septupli, natura este ceva mai zgîrcită, nepermițînd o frecvență mai

mare de un caz la zece miliarde de nașteri!

Au existat însă și optupli — cazuri rarissime în istoria omenirii: în 1921 Enriquita Ruipa, din Mexic, a adus pe lume opt prunci, recordul ei fiind egalat de Tam Sing, din China, în 1934.

În limbajul specialiștilor în domeniul populației, și nu numai al lor, s-a încetățenit în ultimele decenii o expresie: «explozia demografică». Oamenii generației din mijlocul veacului XX știu cînd au fost declanșate alte explozii, mai concrete, mai vizuale, poate mai spectaculoase, în orice caz cu efectele capabile a fi pe loc calculate; dar cînd anume a început să se producă explozia demografică, nimeni nu poate spune cu exactitate. Bunăoară, se știe că prima explozie nucleară — la fază experimentală — a avut loc la 16 iulie 1945, ora cinci și jumătate dimineața, la Alamogordo, în Statele Unite. Celelalte două, care i-au urmat, de astă dată neexperimentale, ci puse să sîrtece în carne vie, au fost cele aruncate asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki, la 6 și respectiv 9 august 1945, în ultimele zile ale celui de al doilea război mondial.

Căutînd să situeze în calendarul istoriei cu cît mai multă precizie izbucnirea exploziei demografice, oamenii de știință au ajuns la concluzia că ea s-a produs cu zece ani înainte de cea atomică, și anume în februarie 1935. Atunci, o fetiță din Anglia, numită Hildebrande, era gata să moară din pricina unei infecții generale a singelui. Doctorii chemați la căpătîiul ei își pierduseră orice speranță de a o mai salva. Ajuns la disperare, tatăl fetei, doctorul Gerhard Domagh, i-a injectat în vene un colorant roșu, ale cărui efecte chimico-terapeutice nu fuseseră niciodată încercate asupra unei ființe umane. În mod «miraculos», Hildebrande s-a însănușit. Cit privește colorantul care exercitase un efect specific asupra microbilor care provocaseră îmbolnăvirea fetei, acesta era «prontosilul», cea dintîi sulfamidă descoperită de om. S-a trecut imediat la aplicarea noului medicament în tratamentul unei epidemii de febră puerperală, socotită pînă atunci, de către toți specialiștii, fatală. Rezultatele au fost uluitoare. Apariția sulfamidelor în panoplia de arme ale medicinei în lupta pentru sănătate i-a făcut pe cercetătorii Florey și Chain să dezvăluie în penicilina lui Fleming capacitatea de a stăvili dezvoltarea microbilor și a bacteriilor în însuși interiorul organismelor vii. Succesul istoric al noului medica-

ment a permis descoperirea unor noi antibiotice cu caractere specifice. Apariția ulterioară a insecticidului DDT, în ciuda caracterului persistent al acestuia, a permis desfășurarea unor ample ofensive împotriva bolilor transmise prin vectori, cum a fost, de exemplu, paludismul sau malaria. S-ar putea spune că penicilina a salvat, în primii zece ani de după cel de al doilea război mondial, mai multe vieți decât reușiseră să ucidă toate războaiele din istoria omenirii. Acestor noi medicamente li s-a adăugat vaccinul BCG, descoperit de doctorii Calmette și Guérin, punându-se astfel frâu unuia dintre flagelele care secerau milioane de vieți omenești în fiecare an — tuberculoza. S-a reușit astfel diminuarea considerabilă a efectelor nocive ale multor maladii mortale, care constituiau până atunci o formă «naturală» și implacabilă a dezamorsării exploziei demografice.

În 1952, efectele creșterii populației în țările cel mai grav afectate de maladiile endemice deveniseră suficient de evidente pentru ca unii savanți să vadă în asta «spectrul lui Malthus», cel care, cu 170 de ani mai înainte, a prezis marile catastrofe din perspectiva evoluției omenirii, afirmând că populația mondială va crește într-o măsură ce va depăși capacitatea ei de hrănire prin resursele alimentare de care dispune planeta noastră. În același an, profesorul A.V. Hill, laureat al premiului Nobel pentru medicină, declara în fața Asociației Britanice pentru Dezvoltarea Științei, al cărei președinte era: «Oare dacă ar fi fost posibil să se prevadă imensul succes al aplicării acestor noi descoperiri științifice, oamenii de bună credință ar fi considerat că era mai bine să se abțină de la folosirea lor pe scară largă, cu scopul de a se respecta ritmul progreselor realizate în alte domenii, și pentru ca dezvoltarea să poată fi mai întâi abordată printr-o planificare severă? Probabil că unii ar răspunde afirmativ, aducând argument biologic conform căruia, dacă oamenii se vor înmulți ca iepurii, este firesc să se aștepte a muri ca iepurii, până în momentul când progresele obținute în domeniul educației, și exigențele unui nivel de trai ameliorat, i-ar obliga să-și revizuiască ritmul de procreație. Dar, majoritatea ar răspunde: nu!»

Congresul mondial al populației care s-a desfășurat în 1974, la București, a constatat că multe din pozițiile oficiale retrograde s-au schimbat, că tabu-urile religioase au evoluat, că programele diferitelor state au devenit mult mai suple. Problema

politicii demografice a rămas să fie rezolvată de fiecare națiune în parte, conform situației sale specifice, planurilor sale de dezvoltare în perspectivă, neamestecului în treburile interne, liberei opțiuni privind reglarea curbei de creștere sau descreștere a curbei natalității într-o țară sau alta. O politică unică, impusă din afară, oricât de înalte ar fi forurile internaționale care ar preconiza-o, nu poate fi sortită decât eșecului. Unii consideră că, dacă se continuă diminuarea nivelului mortalității, fără o scădere corespunzătoare a natalității, în următorii 60 de ani populația mondială va crește de patru ori! Alți specialiști consideră că, o dată atins nivelul populației mondiale la o cifră cuprinsă între 15 și 16 miliarde de suflete, se va produce «automat» o stabilizare. Mai sînt însă și cei care nu văd posibilă nici o înfrinare de perspectivă a «exploziei» ce va continua la nivel exponențial, și că, în viitorul secol, populația pământului va atinge în mod sigur 50 de miliarde de locuitori, cifră teoretic suportabilă de către planetă, dar greu, dacă nu chiar imposibil de hrănit, cu toate calculele conform cărora pământul ar putea face față unei astfel de «încărcături umane». Dar numai în cei șase ani scurși de la Congresul mondial al populației, multe puncte de vedere s-au revizuit. Practica a arătat că, acolo unde se aștepta o creștere din ce în ce mai galopantă a populației «explozia» a fost dezamorsată, și că perspectivele nu mai apar atât de îngrijorătoare. Din contră, alte țări, cum este România, ale cărei planuri de dezvoltare în perspectivă solicită pentru viitor noi și noi contingente de forță de muncă, își pot continua planurile de creștere a populației până la un nivel optim, după care stabilizarea programată se va produce în termeni științifici. Același lucru se petrece cu țări cu o populație relativ redusă, care dispun de posibilități de perspectivă încă nepuse deplin în exploatare. Problema rămâne deschisă pentru țările suprapopulate; or, numai acestea, singure, își pot stabili cu responsabilitate și gravitatea cuvenite ritmurile eventuale de creștere, de stabilizare sau de descreștere a populațiilor lor prin metodele planingului familial.

Dificultatea unei vederi de ansamblu asupra problemei s-a dovedit evidentă încă din timpul lucrărilor congresului amintit. Se spune că demografii au greșit deja în trecut, și că ei sînt susceptibili să greșescă și în viitor. În fond, ei nu fac altceva decât să-și modifice continuu statisticile. Dar tot așa de cert este

„Syalon”

Motoare de automobil fabricate din același material din care sînt făcute banalele chiuvele? Specialiștii britanici au pus la punct o ceramică numită «syalon», mai dură — susțin ei — decât oțelul, fierul și chiar aliajele folosite la construcția navelor spațiale. Au utilizat, ca materiale de bază, silicon și aluminiu. Motoarele construite din «syalon» — precizează specialiștii britanici — nu necesită uleiuri lubrifiante, deoarece ceramica suportă căldura și nici nu suferă eroziuni.

Navă

În Uniunea Sovietică se pregătește construirea unei nave maritime de transport cu motor nuclear. Este vorba de o navă transportoare de lăcșere, care va putea efectua transporturi printre banchize de gheață. Forța motoarelor navei va fi de 40 000 CP. Nava va putea lua la bord 73 lăcșere — containere plutitoare — în greutate de aproape 500 tone fiecare.

3000 cuvinte

«Real Academia» din Spania încorporează, anual, în dicționarul pe care-l editează, 3 000 de cuvinte noi, multe dintre ele de proveniență ibero-americană — a declarat ziarului «Ya» profesorul Alonso Zamora Vicente. Multe dintre aceste cuvinte — precizează profesorul Zamora — sînt preluate din limbajul politic și din «mass media». Actuala Constituție a Spaniei — a explicat el — folosește termeni ce nu există în limba spaniolă. «Trebuie — este de părere profesorul Zamora — să introducăm în dicționar expresiile constituționale, pentru că, altfel, avocații ar avea mari probleme, în tribunale, cu clienții lor».

faptul că ei le modifică «în sus», și, adeseori, la recensămintele efectuate, multe state descoperă că populația lor este mult mai mare decât cea pe care o prevăzuseră. Aceste recensăminte arată nu numai o creștere numerică, ci și una de structură, privind vârstele populațiilor. În numeroase țări aflate în curs de dezvoltare, mai mult de jumătate din populațiile lor arată că cetățenii lor, în vîrstă de pînă la cincisprezece ani constituie majoritatea, tineri care, în viitorul imediat se vor reproduce la rîndul lor. Din punct de vedere biologic, statisticile devin astfel ineluctabile. Sînt și «specialiști» care afirmă că numai un holocaust nuclear ar mai putea modifica aceste cifre, și că nici o altă catastrofă naturală nu le-ar mai putea reduce în mod sensibil. Raționamente extreme, care fără să ignore faptul că, o dată cu accelerarea cursei înarmărilor, fiecărui locuitor al planetei noastre îi revine echivalentul a 15 tone de explosibil clasic, acumulat îndeobște în armele de distrugere în masă, refuză să vadă ce ar însemna reconversivitatea producției de război în producție pașnică, transformarea celor 15 tone de explosibil în echivalentul lor în piine, carne, lapte, carte, școli, spitale, locuri de muncă

— adică tot ce i-ar trebui unei planete a rațiunii pentru a evita un coșmar termionuclear generalizat ca «modalitate» de dezamorsare a «exploziei demografice».

Prin anii cincizeci se spunea: «Cu fiecare balans dus-întors al pendulei, pe pămînt apare o nouă gură de hrănit». Zece ani mai tîrziu se afirma: «Cu fiecare secundă bătută de ceasornic, încă o gură de hrănit». Astăzi (ca într-un dialog al surzilor) se spune: «Cu fiecare bătaie a unei inimi, alte două inimi încep să bată pe pămînt». La sfîrșitul veacului ele vor fi trei. La mijlocul veacului viitor vor fi... Cine știe cîte? Întrebați-vă însă ce trebuie făcut încă de pe acum, pentru ca viața lor să fie cu adevărat viață, casa lor casă, tihna lor tihnă, pacea lor pace. Pentru ca și ei, și copiii copiilor lor să se poată bucura de un pămînt sănătos, de ape limpezi și aer pur, fără să mai trăiască cu spectrul ciurpercii atomice, sau cu ideea unui holocaust generalizat capabil să pună sub semnul întrebării însăși civilizația contemporană. Ce trebuie făcut pentru ca săbiile să se transforme în pluguri? Pentru ca locuitorilor Europei (mai «avantați», deoarece, datorită armamentului nuclear acumulat pe continentul nostru, lor le

revin 75 de tone de trinitrotoluen pe cap — ceea ce echivalează cu o bombă de tip Hiroshima la 200 de locuitori) să le rămînă mîndria de a fi continuatorii acelor strămoși ce au făcut din acest continent leagănul unei mari civilizații, și mai puțin urmașii celor ce au declanșat de pe acest continent, în timpul unei singure generații, două războaie devenite mondiale! Vă bate inima o dată: doi copii s-au născut în lume. Vă bate inima de zece ori, unul dintre acești copii vede lumina zilei pe continentul european, acolo unde s-a acumulat atîta armament încît ar fi îndeajuns pentru a distruge de cîteva ori întreaga planetă.

În numele acestor copii, și înainte ca ei să înceapă să viseze, în numele viselor lor și ale celor ce ne vor fi nepoți și strănepoți, trebuie să acționăm încă astăzi. La orice explozie, fie ea nucleară sau demografică nu există decît o alternativă: Pacea. Numai în pace omenirea își poate rezolva cu adevărat problemele pe care și le propune spre rezolvare.

Timpul se comprimă, timpul se grăbește.

Vrem să apucăm anul 2000?

Nu putem să-l așteptăm cu brațele încrucișate!

Ioan Grigorescu

Umor englezesc

Chintesența pasiunii unor automobiliști pentru pavoazarea propriilor vehicule cu căfe și miini mișcătoare, pernuțe înflorete și abțibilduri colorate o constituie, fără îndoială, «mașina conjugală» a britanicilor Ken Hickey și Gloria Stevens din Stourport (Hereford). Cei doi, instalați în vehicul, dau impresia, nici mai mult nici mai puțin, că se află în virful patului, cu capul pe pernă și cu picioarele depășind, în fața capotei, o călduroasă plapumă de mătase. Efectul optic este extraordinar. «Am mai văzut comenzi extravagante și de la alți clienți, dar aceasta

bate toate recordurile» — a declarat presei Jan Grant de la vopsitoria Marshall McLaren din orașul Stourport. Echipa sa a lucrat două zile pentru a face mașina conformă dorințelor lui Ken și Gloria. Căci, în afara acestei scene conjugale, portiera din stînga îl prezintă — suprem rafinement — pe cîinele Trixie, alergînd alături de mașină, legat cu o lesă, la fel de imaginară, de mina stăpînei sale. «Mașina conjugală» a avut darul să trezească interesul impasibililor britanici. În orice caz, dacă panourile de limitare a vitezei și poliția stradală trec neobservate, Ken și Gloria au reu-

șit să încetinească considerabil viteza automobilelor din Stourport...

Grefe

La 29 octombrie, la spitalul Groote Schur din Capetown, a fost efectuată cea de a 50-a grefă de inimă. Pacientul: un italian, Daniel Mauro, în vîrstă de 39 de ani. Operația a fost «supervizată» de profesorul Christian Barnard, pionierul grefelor cardiace. «Vice-decanul» transplanturilor pe inimă, o femeie, Dorothy Fischer, a decedat la 19 octombrie, la Capetown, în vîrstă de 50 de ani, după ce a trăit, timp de 12 ani, cu o inimă străină.

CRONICĂ JUDICIARĂ ȘI SCANDALURI POLITICE

În culisele marilor afaceri...

La 15 octombrie 1980, la orele de vîrf ale vizionării, în timpul televiziunilor de seară, cele trei mari rețele de televiziune americană, A.B.C., C.B.S. și N.B.C., au difuzat un film — cu autorizația dată, chiar în acea dimineață, de Curtea Supremă de Justiție — în care se vedea clar cum un congressman, reprezentantul Michael Myers (la acea dată găsit deja vinovat de completul de judecată), accepta mită pentru anumite favoruri, din partea unui agent F.B.I. deghizat. Cîteva replici erau esențiale:

«Myers: ...Trebuie să folosești relații din interior ca să obții legături.

Agentul: Tocmai de asta punem toți banii ăștia. E-n regulă?

Myers: Absolut...

Agentul: (Și) știți că vorbim de o mare sumă de bani, okay?

Myers: ...O să vă spun ceva scurt și simplu. În acest fel de afaceri banul vorbește. Și același lucru se întîmplă acolo, la Washington.

Agentul: ...Cheltuiți-i bine.

Myers: Cu plăcere».

Iar într-o altă înregistrare — tot sunet și imagine — Myers se plîngea că n-ar fi primit decît o parte din cei 50 000 dolari promiși. Agentul îl liniștește și Myers, cu un pahar de whisky în mînă, adăuga, cu cinism: «Cui vrei să mă plîng, reprezentantului meu (în Congres)?»

Telespectatorii americani se aflau în fața unor probe evidente de corupție, dezvăluite într-una din numeroasele operațiuni inițiate în anii din urmă de Biroul Federal de Investigații pentru a stăvilă traficul de influență.

afacerile oneroase care se înmulțesc la nivel local și federal, precum și o anume colaborare între lumea interlopă, oameni de afaceri și legislatori corupți, bătută de multă vreme, fără existența unor dovezi limpezi.

„Abscam“ explodează

Totul a pornit — sau cel puțin în cîteva din marile operațiuni inițiate de F.B.I. — de la «acoperirile» de care dispuneau cei ce operau în afara legii. Prea izbindeau ușor, acolo unde existau restricții severe; prea reușeau să eludeze legile; prea le mergea mereu din plin. Atras de probleme complexe, precum traficul de influență și marile afaceri ale lumii interlope, F.B.I.-ul s-a angajat într-o serie de operațiuni secrete ale căror fire au dus chiar la legislatorii desemnați, între altele, ...pentru împiedicarea traficului de influență.

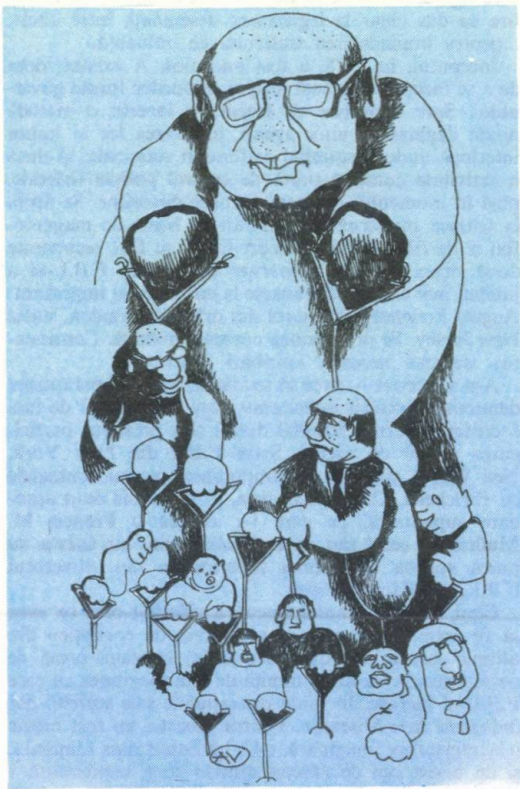
Începutul, în 1978, a fost anevoios. A existat ideea de a se începe o anchetă asupra bunurilor furate guvernului. Spre deosebire de trecut, se încerca o metodă nouă: deghizarea unor agenți, infiltrarea lor în lumea interlopă unde, dispunînd de fonduri suficiente, să ducă o activitate complet ruptă de centrul poliției federale, pînă în momentul obținerii tuturor dovezilor. Se apela la tehnica modernă: înregistrări pe benzi de magnetofon și de film. Cînd, în scurt timp, au fost recuperate două opere de artă dispărute de 13 ani, F.B.I.-ul a jubilat, mai ales că se ajunsese la un personaj important: Angelo Errichetti, primarul din orașul Camden, statul New Jersey. Se presupunea corupție politică. Continuarea anchetei necesita aprobări superioare.

Așa a început — avea să se afle în 1980 — operațiunea denumită codificat «Abscam», care, timp de 23 de luni, a costat guvernul 800 000 dolari și a presupus participarea a 100 de agenți. Șeful F.B.I. din New York, Neil Welch, și-a dat consimțămîntul pentru contactele cu Errichetti. Dar Welch avea, și el, nevoie de o aprobare superioară, pe care i-a acordat-o Francis M. Mullen jr., șeful său de la Washington. Iar acesta nu putea aproba fără știrea superiorului său, directorul F.B.I., William Webster.

Cînd, în iarna anului trecut, a răbufnit ceea ce avea să fie numit «cea mai mare afacere de corupție» din ultimii ani, pe teritoriul american, întreaga presă de peste Ocean avea să fie uimită de minuțiozitatea cu care F.B.I.-ul lucrase. În toate operațiunile sale secrete, dar îndeosebi în «Abscam». Pentru aceasta, au fost create o întreprindere imaginară, «Abdul Enterprises Limited», și un bogat om de afaceri dintr-o zonă neprecizată a Orientului, înconjurat de mai multe persoane, evident, cu toții, agenți ai F.B.I.-ului. Un yacht pe care Biroul Federal de Investigații îl confiscase în timpul unei operațiuni anti-drog, botezat «Corsair» și legându-se în apele Floridei, urma să fie una din reședințele «secului». Întreprinderea își avea sediul într-o clădire modernă din Long Island. A fost închiriată o vilă în stil colonial, la a cărei renovare agenții au cheltuit 25 000 dolari și pe care au decorat-o cu foarte scumpe antichități împrumutate de la Institutul Smithsonian. Renovarea includea — de la sine înțeles — un complicat sistem de alarmă, pentru protejarea antichităților, dar și noi candelabre și false plaofoane, în care erau ascunse microfoanele și camerele de televiziune. Au fost închiriate apartamente elegante la hotelurile Hilton Inn și International, de lîngă aeroportul newyorkez Kennedy, la hotelul Barclay, din Philadelphia, și în New Jersey.

Abia atunci agenții deghizați au lăsat să se înțeleagă cum că ar fi dornici să deschidă un cazinou la Atlantic City, în New Jersey, să investească în portul maritim Camden, să obțină permise de ședere, fără a face apel la procedurile normale de imigrare, să investească într-o mină de titan ș.a. N-au avut mult de așteptat...

În februarie 1980, când, la aproape doi ani după declanșarea operațiunii, au apărut relatările în presă — se pare că afacerea devenise prea complexă și ori s-a preferat dezvăluirea ei, ori unele verigi n-au reușit să păstreze secretul — a izbucnit o controversă. Avea sau nu dreptul Biroul Federal de Investigații să «tenteze» congresmenii? Departamentul Justiției afirma că n-a fost comisă nici o încălcare a legii. William Webster declara că Biroul «are obligația, atunci când obține informații în legătură cu criminalitatea, să urmărească (toate) firele».

Îndelungile procese

Numărul personalităților oficiale implicate în scandal se ridică la 30, între care și opt congresmeni. Unul din cei opt (John Murtha, democrat din Pennsylvania), care nu primise niciodată bani și care și-a mărturisit de bună voie vina, acceptând să colaboreze cu justiția, n-a mai fost implicat. Rămăneau ceilalți. Din august 1980 pînă în mai 1981, s-au desfășurat mai multe procese — trei la New York, două la Washington, unul la Philadelphia. În toate, acuzații au fost recunoscuți vinovați de juriile respective. În multe cazuri, cu deosebire în cele de acest gen, justiția americană înaintază

foarte încet. Un juriu stabilește, mai întâi, dacă cutare persoană trebuie pusă sub acuzare; are loc procesul și se stabilește vinovăția; se lasă timp pentru apel; se dă verdictul. Uneori, totul poate dura mai mulți ani. De aceea, la ora cînd aceste rînduri erau scrise nu se cunoșteau încă pedepsele celor găsiți vinovați.

Michael Myers, democrat din Pennsylvania, membru al Camerei Reprezentanților, a fost acuzat de a fi acceptat 50 000 dolari pentru a înlesni obținerea unor permise de ședere în America. Împreună cu el erau acuzați primarul Angelo Errichetti, avocatul Howard Criden și consilierul orașului Philadelphia, Louis Johanson. În fața dovezilor, singurul argument al avocaților apărării a fost că Myers n-a făcut nimic în schimbul banilor. Dar nu pentru asta era găsit vinovat. La 2 octombrie, Camera Reprezentanților hotărâ să-l expulzeze dintre membrii săi. Se întâmpla pentru prima oară de la războiul de secesiune.

În septembrie 1980, se încheia alt proces la Philadelphia, cu acuzarea fostului președinte al consiliului orașului, George Schwartz, și a liderului majorității din consiliu, Harry Jannotti. Primul luase 30 000 dolari, al doilea — 10 000 dolari pentru a înlesni un proiect de construcții. Filmul îl arăta pe Schwartz declarînd: «Controlez consiliul și pot trece legea». Era pasibil de o condamnare la 40 ani închisoare; Jannotti — la 20 ani închisoare. Procurorul Joseph Fioravanti declara: «Oamenii integri nu iau bani gheață dînd asigurări pentru proiecte despre care nu știu nimic, noaptea tîrziu, de la oameni străini... Anunță poliția și devin martori împotriva acelor oameni». Ceea ce, evident, consilierii nu făcuseră.

În octombrie 1980, a avut loc procesul lui John Jenrette, reprezentant democrat din Carolina de Sud. Prin intermediul unui om de afaceri din același stat, John R. Stowe a primit 50 000 dolari, la sfîrșitul lui 1979, pentru urgentarea unor legi privind imigrarea. În chiar aceeași zi, Jenrette a telefonat agentului deghizat care îl contactase, confirmîndu-i că «pachetul» a ajuns la destinație și acceptînd alți 50 000 dolari, după ce va fi reușit aprobarea legislației. O lună mai tîrziu, pentru alți 125 000 dolari, Jenrette s-a declarat de acord să-l convingă pe senatorul Strom Thurmond, republican din Carolina de Sud, să introducă o lege similară în Senat. Cînd operațiunea «Abscam» a fost dezvăluită, Jenrette încă nu discutase cu senatorul. Avocatul lui Jenrette a susținut că reprezentantul era beat de fiecare dată cînd a vorbit cu agenții F.B.I. deghizați. Oricum, la un moment dat, el declara, beat sau nu: «Am furțșagul în sînge». În mai puțin de cinci ore, juriul l-a declarat vinovat. Poate fi condamnat la 35 de ani închisoare. La începutul lui decembrie 1980, cu puțin înainte de a-și încheia mandatul în Congres, a demisionat, pentru a evita rușinea expulzării.

După ce, în noiembrie, fusese găsit vinovat (tot pentru a fi eludat legea în privința acordării de permise de ședere) un agent de la serviciul de imigrare și naturalizare, Alexander Alexandro jr. (banii primiți de el nu erau decît... 2 000 dolari), la începutul lui decembrie se încheia procesul altor doi congresmeni: Frank Thompson jr. (62 ani), reprezentant democrat din New Jersey, de 26 de ani membru al Camerei Reprezentanților (!), era președintele respectat al comitetului de administrație al Camerei. Cu un an înainte fusese contactat și el de agenții deghizați, tot prin intermediul avocatului Howard Criden, pentru a interveni în probleme de imigrare. Într-o primă înregistrare, Thompson declară că «nu umblă după bani». Dar mai tîrziu i se dau și lui 50 000 dolari într-o valiză pe care reprezentantul

o lasă în seama lui Criden: «Ai grijă de asta pentru mine». La proces a afirmat că socotea că valiza ar fi conținut numai documente. «Sîntem cu toții băieți mari — replica un membru al juriului. E limpede ce-au făcut». Thompson putea fi condamnat la 22 ani închisoare.

Simultan s-a desfășurat și procesul lui John Murphy, reprezentant democrat din New York, și el cu vechime în Camera Reprezentanților (18 ani) și președinte al unui comitet (pentru marina comercială). Și lui i s-au oferit 50 000 dolari pentru înlesniri similare; și el spunea tot avocatului Criden: «Howard, ce-ar fi să ai grijă de asta?» (geanta cu bani — n.n.). Mai târziu, Murphy declara că ar fi început o anchetă pe cont propriu. Juriul l-a găsit însă vinovat și putea fi condamnat la 9 ani închisoare.

În ianuarie 1981, se încheiau alte două procese. Raymond Lederer, reprezentant democrat din Pennsylvania, era găsit vinovat de a fi acceptat 50 000 dolari în schimbul promisiunii sprijinului în obținerea unor permise de sedere. Era singurul din cei șase membri ai Camerei Reprezentanților, învinuiți de corupție, care, surprinzător, cîștigase un nou mandat în alegerile din noiembrie. Comitetul de etică al Camerei Reprezentanților votează însă expulzarea sa și, la 5 mai, Lederer demisionează din Congres. Risca 15 ani închisoare.

Richard Kelly, reprezentant republican din Florida, a fost găsit vinovat tot în luna ianuarie. Dintre toți, era singurul care n-ar fi putut nici măcar o clipă să nege că n-a acceptat banii — 25 000 dolari. După ce își umflase buzunarele cu banchote, întreba: «Se vede?». A susținut că vroia să deschidă propria lui investigație asupra a ceea ce îi părea a fi o operațiune a crimei organizate.

De la început se știa că cel mai complicat va fi procesul senatorului Harrison Williams, democrat din New Jersey, de 22 de ani în Senat și fost președinte al puternicului comitet al muncii și relațiilor umane (ultimul mandat îi expiră la începutul lui 1983). Williams era primul senator inculpat după 1974 (Edward Gurney, achitat până la urmă). În întrevederile cu agenții deghi-zați a promis să folosească influența sa politică pentru a obține contracte guvernamentale pentru o mină de titan din Virginia. Falsul om de afaceri oriental ar fi investit 100 milioane dolari în acea mină; senatorul ar fi deținut 18 la sută din acțiuni, ceea ce i-ar fi adus un profit frumuseț de 12,6 milioane. Melvin Weinberg (parțial implicat, parțial folosit de F.B.I.) relatea la proces: «Îi spuneam senatorului, în iunie 1979, înainte de a-l întâlni pe falsul afacerist din Orient: E interesat doar de dumneata. Mergi și-i spune că e important ești. Cine ești. «Eu sînt omul. Eu sînt omul care o să deschidă ușa. Eu sînt omul care o să deschidă ușa ca să facă asta și voi folosi influența mea și garantez asta». Mă urmărești? N-o să deschidă gura. Vorbește prost englezește și îi e rușine de cum vorbește.

Williams: Dar înțelege?

Weinberg: Înțelege perfect.»

O bandă înregistrată îl arată pe senator promițînd «să vorbească cu președintele Statelor Unite» despre mină. La proces s-a încercat negarea evidențelor. «Omul ăsta minte și minte și minte», striga procurorul federal Thomas P. Puccio, acuzîndu-l «de a-și fi folosit influența ca să-și umple buzunarele». La 1 mai, juriul l-a găsit

vinovat — primul senator condamnat în timpul exercitării mandatului, din 1905. Senatorul riscă o condamnare la 15 ani închisoare.

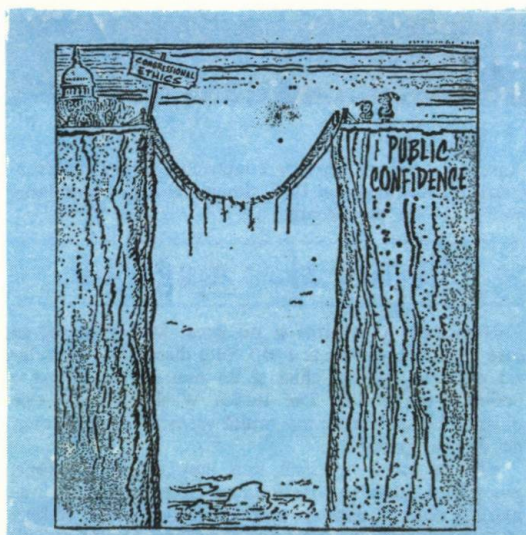
Dolari și... alegeri

«Abscam» a surprins și nu prea. Mulți din cei cu care agenții deghi-zați ai F.B.I.-ului discutaseră au refuzat orice raport sau chiar și un nou contact, după o perioadă de gîndire. Dar lumea Washingtonului este obișnuită — și încă de mai multă vreme — cu scandaluri de diferite proporții.

«Time» scria că există «un lanț al slăbiciunilor»: politicienii au nevoie de fonduri electorale mereu mai mari, și cînd le obțin în moduri nu prea clare, trebuie să-i răsplătească pe donatori. Senatorul Harrison Williams, spre exemplu, se pare că a acceptat 28 000 dolari de la o bancă, în campania din 1976, cu puțin înaintea votării unei legi care interesa instituția respectivă. În multe alte cazuri, s-a ajuns la curtea de justiție.

«U.S. News and World Report» stabilea o listă cu «congresmeni în boxa acuzațiilor», în deceniul trecut: 24 acuzați și doar 5 dezvinovați. Lista lor poate fi obositoare, dar numai aparent, întrucît cel puțin două aspecte se clarifică: largul diapazon al afacerilor în care erau implicați congresmenii și faptul că reprezintă aproape toate zonele uniunii americane.

Martin McKneally, membru al Camerei Reprezentanților, republican din New York, a fost găsit vinovat, în 1970, de violarea legii impozitelor asupra venitului; i s-a aplicat o amendă de 5 000 dolari. John Dowdy, reprezentant democrat din Texas, a fost condamnat, în 1971, la șase luni închisoare și 3 000 dolari amendă, pentru sperjur. Cornelius Gallagher, reprezentant democrat din New Jersey, a fost condamnat, în 1972, la șase ani închisoare și 10 000 dolari amendă pentru evaziune fiscală. 1973: Frank J. Brasco, reprezentant democrat din New York, a fost condamnat la trei luni închisoare și 10 000 dolari amendă pentru acceptare de mită; Bertram L. Podell, reprezentant democrat din New York, a fost condamnat la șase luni închisoare și 5 000 dolari amendă, pentru înțelegeri secrete și conflict de interese; J. Irving Whalley, reprezentant republican din Pennsylvania, a fost amendat cu 11 000 dolari pentru obstrucție a justiției. 1974: senatorul Edward J. Gurney, republican din Florida, a fost achitat pentru că a mințit un mare juriu, dar Georg V. Hansen, reprezentant republican din Idaho, a fost condamnat la două luni închisoare și 2 000 dolari amendă pentru că a violat legile privind finanțarea campaniei electorale. 1975: Andrew J. Hinshaw, reprezentant republican din California, a primit 14 ani de închisoare pentru acceptarea de mită în campania electorală; James J. Jones, reprezentant democrat din Oklahoma, a fost amendat cu 2 000 dolari pentru că nu a anunțat unele contribuții financiare la campania sa electorală; pentru abuzuri similare, Wendell Wyatt, reprezentant republican din Oregon, a fost amendat cu 750 dolari. 1976: James F. Hastings, reprezentant republican din New York, a fost condamnat pentru fraude poștale și declarații false; Henry Helstoski, reprezentant democrat din New Jersey, încă își aștepta procesul, anul trecut, pentru că obstrucționează justiția. În 1977, Richard

Puntea dintre etica congresmenilor și încrederea publică are nevoie de reparații (din «Buffalo Evening News»)

A. Tonry, reprezentant democrat din Louisiana, acuzat de a fi acceptat contribuții ilegale la campania sa electorală, a petrecut un an în închisoare. 1978: Charles C. Diggs, reprezentant democrat din Michigan, a fost condamnat la 3 ani închisoare pentru că a acceptat cote din salariile membrilor statului staffului său, dar a făcut apel; Frank Clark, reprezentant democrat din Pennsylvania, a fost condamnat, pentru evaziune fiscală și fraude poștale, la doi ani închisoare și 11 000 dolari amendă; Joshua Eilberg, reprezentant democrat din Pennsylvania, a fost condamnat la între 3 și 5 ani închisoare și 10 000 dolari amendă pentru abuzuri în legile federale; procesul lui Daniel J. Flood a fost amânat la nesfârșit întrucât acuzatul, bătrîn și nesigur pe facultățile sale mintale și pe memorie, nu mai putea depune mărturii clare; Richard Hanna, democrat din California, a petrecut un an în închisoare, pentru mită și trafic de influență. În 1979 a avut loc procesul lui Claude Leach, reprezentant democrat din Louisiana, acuzat de a fi cumpărat voturile unor alegători.

Agnew, după zece ani

Cel puțin oamenii aleși în funcțiile supreme să nu ne dezamăgească — își declară opiniile alegătorii americani în scrisori trimise unor ziare. Dar se întâmplă și altfel, cum a fost cazul cu vicepreședintele Spiro Agnew, obligat să demisioneze în 1973 și despre care s-a vorbit, din nou, în 1981. Deloc favorabil.

La începutul lui 1973, procurorul statului Maryland, George Beall, republican, începuse o anchetă care viza presupusele practici ilegale în atribuirea contractelor privind construcțiile civile și în încheierea unor spații destinate administrației locale și federale. Ținta o constituia o serie de funcționari democrați, între care și Dale Anderson, răspunzător, în administrația din Baltimore, cu atribuirea contractelor pentru construcții civile. Înainte de a fi fost guvernator al statului Maryland (1967—69), Spiro Agnew deținea exact acea funcție.

Ancheta a ajuns, spre surprinderea multora, la Spiro Agnew, pe atunci vicepreședinte. Jerome Wolff, pre-

ședintele unei filiale a firmei de proiectare și construcții «J.E. Greiner Co», și Lester Matz, unul din partenerii firmei «Matz, Childs & Co», au mărturisit că Agnew primise fonduri destinate campaniei sale electorale din partea unor firme specializate în construcții civile. S-a aflat, apoi, că se recurgea la procedee complicate, fie pentru evitarea fiscolei, fie pentru evitarea reglementărilor privind contribuțiile financiare la campaniile politice. Dar Agnew nu dispunea de acte care să dovedească faptul că aceste contribuții fuseseră transmise partidului republican. Că luase (sau «acceptase») mită în perioada cînt fusese guvernator se dovedea chiar mai puțin grav decît faptul că acțiunea ilegală continuase și după alegerea sa ca vicepreședinte. Cînd punerea sub acuză devenise inevitabilă, Spiro Agnew a demisionat, apoi a acceptat să-și recunoască vinovăția în privința unor acuzații, în schimbul renunțării la urmărire în legătură cu celelalte. A fost condamnat pentru evaziune fiscală, la o amendă de 10 000 dolari.

În 1976, trei studenți de la facultatea de drept a universității George Washington au decis să-și susțină teza pe acest caz, iar trei contribuabili din Maryland au deschis un proces fostului vicepreședinte, afirmînd că acele «donații» aparțin statului. Abia patru ani mai tîrziu autoritățile din Maryland au sprijinit cauza celor trei și a fost deschis procesul. Dar, numai cu puțin înainte, stîrnise nedumerire și indignare «mărturisirea» lui Agnew. Acesta afirma că adevărata cauză a demisiei sale ar fi fost teama că va fi asasinat din ordinele Casei Albe! În atmosfera plină de tensiune provocată de «afacerea Watergate», Casa Albă nu putea suporta un nou scandal. Agnew susține că ar fi primit un mesaj: «Pleacă în liniște, că altfel...» Cuvinte imposibile de verificat și dezmințite categoric de fostul președinte Nixon. «Mi-a fost teamă pentru viața mea — spunea Agnew. Dacă o decizie de a mă elimina avea să fie luată, printr-un accident de automobil, o sinucidere simulată sau orice altceva, ordinul nu avea cum să fie urmărit înapoi pînă la Casa Albă». O teorie ridicolă! — exclama Elliott Richardson, fostul ministru al justiției, care a negociat demisia lui Agnew. Vicepreședintele a demisionat întrucît «dovezile erau copleșitoare».

În mai 1981, judecătorul Bruce Williams din Maryland îl găsește vinovat pe Agnew de a fi acceptat 147 500 dolari și îl condamnă la înapoierea acestei sume, plus cei 101 235 dolari dobîndă calculată pentru vremea care a trecut de atunci. Printre martori s-a aflat un fost avocat al lui Agnew, George White, care a spus că, opt luni înainte de demisie, vicepreședintele admisesse că primise «donații» din partea celor care lucrau în construcții. La Palm Springs, California, Spiro Agnew a primit verdictul ursuz și tăcut. Avocații săi spuneau că va face apel și se amîntea că, între atîtea paragrafe de legi, pînă la urmă Agnew nu va mai plăti nimic...

„Miporn“, „Brilab“,
„Unirac“ și Mafia

Trafic de influență, donații, corupție, afaceri pe scară mai mult sau mai puțin largă. Uneori totul este atît de complex și misterios încît nu poate fi deslușit decît după foarte mulți ani. Alteori, afaceriștii își calculează greșit acțiunile și izbucnesc scandaluri care provoacă panică în lumea afacerilor. Cum s-a întîmplat,

în 1980, cu frații miliardari Nelson Bunker și Herbert Hunt, din Dallas, Texas, care speculaseră argintul și încercaseră să dicteze prețul pe piață. Până la urmă au pierdut un milion de dolari. Dar «Sun-Times» din Chicago relatează că mai mulți membri ai Congresului, care primiseră contribuții financiare pentru campaniile lor electorale, din partea familiei Hunt, împiedicaseră, timp de trei ani, un proiect guvernamental ce viza vinderea a 67 milioane uncii de argint, ceea ce ar fi împiedicat urcarea prețului.

Dar atenția Biroului Federal de Investigații s-a îndreptat, în anii din urmă, spre domenii de larg interes în care erau implicați și funcționari locali. În statele Noii Anglii — unde furturile marilor camioane care transportau mărfuri de orice fel deveniseră o plagă — prin operațiunea «Lobster» (homar), agenții deghizați au reușit să aducă în fața justiției 55 de hoți, să recupereze 17 camioane și mărfuri în valoare de 3,7 milioane dolari. Într-o operațiune similară, la Los Angeles, au fost recuperate bunuri în valoare de 42 milioane dolari și arestate 256 persoane.

Omul de afaceri din Philadelphia, Fred McCurry, se ocupa de comerțul ilicit cu țigărete. Mituiți oficiali ai orașului și nu era prins. În cele din urmă, tot printr-o operațiune a F.B.I.-ului, McCurry a fost demascat, arestat și condamnat, în iulie 1978.

La operațiunea «Miporn» («Miami pornography» — pornografia la Miami) au participat 400 de agenți secreți, în zece orașe din sud, după ce fusese «creată» și în acest caz, o întreprindere imaginară, ai căror patroni se arătau interesați de filme pornografice și nu de comerțul cu blue-jeans în care se angajaseră. Operațiunea a costat 417 000 dolari, dar a dus la confiscarea a 200 filme porno, a 100 videocasete porno și la arestarea a 54 de persoane, inclusiv a celor trei «boși» ai acestei «industrii» foarte profitabile (4 miliarde dolari anual).

Dar se pare că nici o operațiune n-a adus mai multă satisfacție F.B.I.-ului și autorităților decât cele având legătură cu lumea Mafiei și care, în cele din urmă, au dus la arestarea și condamnarea unor șefi ai lumii interlope «Unirac» (de la «union racketeering») începută în 1975, a descoperit însemnate afaceri de corupție în docurile de la New Orleans până în Noua Anglie și a contribuit, până anul trecut, la 128 de acușări și 110 condamnări. Printre cei găsiți vinovați: Michael Clemente și Tino Fiumura, membri de frunte ai «familiei» Genovese, din New York, care controlează activitatea din portul marelui oraș.

«Brilab» (de la «bribery labor»), începută în California, s-a extins imediat în Texas, Louisiana și Oklahoma. Agenții F.B.I., deghizați în agenți de asigurări, au oferit, timp de zece luni, mii de dolari mită unor oameni politici, funcționari municipali și șefi ai lumii interlope, în schimbul promisiunii unor contracte. Printre acușări — Billy Clayton, președintele Camerei Reprezentanților din Texas, care acceptase 5 000 dolari mită; M.L. Moore, conducător sindical din Houston; Jimmy Fitzmorris, adjunctul guvernatorului din Louisiana ș.a. Dar și Carlos Marcello, celebrul șef al Mafiei din New Orleans. «Time» scria că Marcello însuși — care a cinat și a călătorit împreună cu agenți F.B.I. ce reușiseră să ajungă până la el — ar fi oferit «pistele» până la conducerea statului Louisiana. Grație operațiunii «Brilab»,

Carlos Marcello a fost din nou acuzat, în iunie 1980, iar în martie 1981 i s-a deschis un proces care, se speră, va avea un alt sfârșit decât precedentele.

În vîrstă de 70 de ani, Carlos Marcello, «boss» al crimei organizate din sud-vestul Statelor Unite, a reușit să scape decenii la rând arestării sau expulzării de pe teritoriul american. A fost condamnat în 1930 pentru furt și în 1938 pentru trafic cu marijuana. S-a încercat expulzarea sa, între 1953 și 1961. În aprilie 1961 a fost înșălcat, pe o stradă din New Orleans, la ordinele lui Robert Kennedy, pe atunci ministru al justiției, urcat într-un avion și dus în Guatemala. În nici două luni era înapoi, i s-a deschis un proces pentru sperjur, dar juriul l-a găsit nevinovat. I s-au impus restricții de deplasare. S-a descoperit că aceste restricții au fost eludate chiar de un înalt funcționar al serviciilor de imigrări. În ianuarie a.c., înainte de a i se deschide procesul, o curte federală de apel a sprijinit un nou ordin al serviciilor de imigrare referitor la expulzarea lui Marcello. Dar vor reuși, până la urmă, autoritățile să-l condamne?

Cu alți mafiști de temut, lucrurile au mers mai ușor. 1980 n-a fost un an bun pentru lumea interlopă — scria «Newsweek». Peste 600 de membri ai Mafiei americane au fost condamnați de curți federale. Reviste și ziare de mare tiraj publicau ample reportaje, cu fotografiile criminalilor peste care se aplicase «ștampila» «condamnat». Frank Tieri, din New York; Nicholas Civela, din Kansas City; Joe Bonanno, din Tucson. Acuzarea s-a bazat îndeosebi pe mărturiile lui Jimmy Fratianno, zis «Nevăstuică», într-o vreme aflat sus în ierarhia Casei Nostra. Ca și în cazul șefilor din Los Angeles — Michael Rizzitello, Dominick Brooklier, Louis Tom Dragna, Samuel Sciortino și Jack Lociero — care au primit între 2 și 5 ani închisoare, iar unii amenzi de zeci de mii de dolari, pentru șantaj și corupție (procesul s-a încheiat în ianuarie 1981). Insistența cu care autoritățile luptă împotriva Mafiei o explică «Newsweek» într-un amplu reportaj: «Că vrem sau nu, gangsterul a devenit un fapt al vieții fiecăruia. Dacă cumperi haine, măninci la restaurant, cumperi la magazine care folosesc servicii particulare de gunoieri, joci la cazinouri, investești în stocuri care urcă, vrei cărți porno, nu poți începe ziua fără chifle proaspete și nu poți să sfârșești fără pizza, în toate gangsterul e prezent». Iar William Webster, directorul F.B.I., declara: «Crima organizată stoarcе milioane și milioane de dolari — dolari scutiți de impozite — din economia națiunii noastre».

O privire asupra unor hărți — desigur lipsite de toate amănuntele și încă nepuse la zi — ale activității Mafiei nu poate fi decât concludentă. În statele din Noua Anglie, șeful mafiot este Raymond Patriarca, cu sediul la Providence, Rhode Island; afacerile — jocuri de noroc și camătă. La New York acționează cinci «familii»: Bonanno, condusă de Philip Rastelli; Colombo, condusă de Carmine Persico; Gambino, condusă de Paul Castellano; Genovese, condusă de Frank Tieri; Lucchese, condusă de Anthony Corallo; afacerile — camătă, jocuri de noroc, narcotice, stoarceri de bani, industriile cârnii și salubrității. Philadelphia: șef — Philip Testa, afaceri — jocuri de noroc, asigurări, camătă, incendieri. Cleveland: șef — James Licavoli,

afaceri — șantaj sindical. Florida: șef — Santo Trafficante jr., afaceri — jocuri de noroc, servicii hoteliere. New Orleans: șef — Carlos Marcello, afaceri — corupție politică, averi imobile. Chicago: șef — Joey Aiuppa, afaceri — jocuri de noroc, camătă. Kansas City: șef — Nick Civella, afaceri — cazinouri. Las Vegas e un oraș deschis pentru toate grupurile de gangsteri, deși în principalele afaceri — jocuri de noroc și prostituție — Mafia din Chicago controlează cea mai mare parte. Los Angeles: șef — Dominick Brooklier, afaceri — pornografie, industria textilă.

Justiția americană și Biroul Federal de Investigații admit acum existența acestei lumi a crimei organizate — numită «Cosa Nostra» sau «Mafia» sau în altfel — după ce J. Edgar Hoover, faimosul director al F.B.I.-ului, se încăpăținase, decenii la rând, să o socotească o născocire. Și încă în ciuda numeroaselor dovezi. În mai 1950 fusese înființat «Senate Crime Committee», o comisie alcătuită din cinci membri și condusă de senatorul Estes Kefauver. Scopul ei era investigarea operațiunilor ilegale din Statele Unite, influența lumii interlope asupra liderilor politici, utilizarea fondurilor crimei organizate în investiții în afaceri publice, mituirea unor membri ai poliției. După audierea a 500 de martori, la sfârșitul lui aprilie 1951, se alcătuieste un prim raport. Se constata că peste 20 miliarde dolari sînt implicați în fiecare an în jocurile de noroc, aducînd un profit imens lumii interlope; se recomanda înființarea unei comisii naționale a crimei și întărirea legilor federale; se preciza că lumea interlopă se infiltrasă în restaurante, spălătorii, hoteluri, nightcluburi ș.a. Raportul final, cîteva luni mai tîrziu, recomanda atacarea crimei organizate la nivel local și continuarea investigațiilor. Dar nu s-a făcut nimic. Șase ani mai tîrziu, un comitet senatorial condus de John L. McClellan (și din care făcea parte și viitorul senator Robert Kennedy) descoperea legăturile dintre sindicatul Teamsters (al camionagiilor) și lumea interlopă; capii reușesc să scape justiției. În 1963, Robert Kennedy îl convinge pe Joseph Valachi să depună mărturie în fața unui comitet senatorial. Lucrurile sînt atunci limpezi: Cosa Nostra exista, Valachi cita nume, locuri de întîlnire, acțiuni la care participase sau despre care avea cunoștință. Nici aceste dovezi n-au convins cu totul, deși Valachi rămîne pînă astăzi cel mai cunoscut, dar nu și singurul, fost membru al Mafiei americane care a dezvăluit existența ei.

Dar, cu timpul, faptele se acumulează, răzlesc la suprafață, mentalitățile se modifică. Astăzi Departamentul Justiției a făcut din combaterea crimei organizate prioritatea numărul unu (ceea ce dorea, pe cînd era ministru la acest departament, Robert Kennedy). Forțele speciale de luptă au fost organizate în 26 de orașe. Se folosesc tehnici noi. Poliția profită din plin și de înfruntările între generațiile de mafioți. Tinerii sînt nerăbdători să ajungă în vârful ierarhiei și să-și diversifice afacerile, chiar și atunci cînd n-au o deplină acoperire; bătrîni par mai reticenți și nu cedează ușor scaunul. De multe ori, ca în anii '30, conflictele se încheie cu rafale de mitralieră. Fostul boss din Philadelphia, Angelo Bruno, 69 ani, părea necontestat pînă la asasinarea din martie 1980; răspunsul a fost uciderea unui asociat, o lună mai tîrziu, considerat ca răspunzător de înlăturarea lui Bruno. Mai înainte, ambițiosul Carmine Galante, din New York, fusese ucis în plină stradă, după ce își luase prînzul. «Crima organizată e puternică — afirmă Francis M. Mullen, director adjunct executiv al F.B.I. Nu sperăm s-o eliminăm. Sperăm doar să-i reducem influența».

Stelian Turlea

Lume ca lumea, lume ca nelumea...

Descartes

Marele filozof francez René Descartes era renumit nu numai datorită lucrărilor sale, semnate adeseori cu pseudonimul Cartesius, ci și gustului său deosebit pentru cele mai rafinate produse ale artei culinare. Întrebat de unul dintre prietenii săi, cum se face că un gînditor ca el să fie un atît de mare amator de bunătăți, Descartes a răspuns: «Crezi oare că natura produce lucrurile bune numai pentru ignoranți?»

Gustare

Marele industriaș și bancher Leopold Kronenberg (1812—1878) și-a măritat pe cea mai mare dintre fiicele sale, Maria, cu fiul prințului Karol Zamoisky. Înainte de nuntă, cei doi cuscri au purtat între ei următoarea discuție: «La gustarea de dimineață — spunea Kronenberg — eu îi dau fiicei mele un milion. Dumneata, prințe, ce îi dai fiului dumitale la prînz?». Răspunsul lui Zamoisky a fost net: «După așa o gustare, cred că fiul meu nici nu mai are nevoie de prînz!»

Tango

Ziarul american «Times», din 1913, scria: «La Philadelphia, 15 studențe, de la Swathmore College, au dansat, la o distracție publică, un tango». Motiv pentru care, rectorul respectivei universități a cerut să se facă o anchetă judiciară, studențele învinuite de «amoralitate» fiind pedepsite cu retragerea pe timp de două luni a dreptului de a mai participa la orice manifestări sărbătorești și distracții colegiale. În plus, s-a cerut celorlalți studenți să întrerupă orice relații amicale cu «destrăbălatele» dansatoare. Cincizeci de ani mai tîrziu, avea să fie inventat «rock and roll-ul»...

Autograf

Gerhart Hauptmann (1862—1946), scriitor și dramaturg german, era întotdeauna asaltat de amatorii de autografe prezenți la toate conferințele și la întîlnirile lui cu cititorii. Odată s-a apropiat de el o elevă plină de aplomb, care l-a implorat să-i acorde două autografe. Îndeplinindu-i rugămîntea, Hauptmann a întrebat-o dacă cel de al doilea autograf avea să-l păstreze tot ea? «Nu, maestre, a venit răspunsul, dar trebuie să știți că, în schimbul a doi Hauptmanni, pot obține un Lehar!»

•AMAZONIA•

pământ al speranței

Un uriaș bazin fluvial acoperit de cea mai întinsă pădure a tropicelor. O întindere de peste șapte milioane kilometri pătrați, reprezentând patru cincimi din cuprinsul Americii de Sud și a douăzecea parte din suprafața uscată a globului, unde se concentrează o cincime din disponibilitățile de apă dulce, o treime din totalul pădurilor virgine și o populație de numai două miimi din cea a Pământului, adică cu ceva peste doi locuitori la un kilometru pătrat. Opt țări — Brazilia, Bolivia, Peru, Ecuador, Columbia, Venezuela, Guyana și Surinam — stăpinesc, în proporții diferite, acest teritoriu imens, dar, în primul rând, Brazilia, căreia îi revine mai mult decât tuturor celorlalte laolaltă, mai precis 63 la sută.

Cufundat în amănunțime vreme de secole, acest colos verde a înfierbîntat imaginația multora, începînd cu căutătorii legendarului Eldorado. De cîțva timp, Amazonia a inaugurat o nouă etapă a istoriei sale, odată cu pătrunderea pe un front mereu mai larg a civilizației tehnice. Dimensiunile și implicațiile acestei pătrunderi furnizează subiecte de controverse, dar fenomenul ca atare pare ireversibil. De la inventarierea fabuloaselor resurse ale zonei — în plină desfășurare și acum — s-a trecut într-o serie de cazuri la exploatarea lor, cu rezultate senzaționale, grație descoperirii, în regiunea ama-

zonică, a celui mai mare strat de țiței din America de Sud. Ceva asemănător, dar de proporții mai mici, s-a petrecut și în selva peruană, în cea columbiană, venezuelană și boliviană. Deținînd «partea leului» din teritoriul amazonic, Brazilia a înregistrat cele mai răsunătoare rezultate în exploatarea și folosirea resurselor acestui «Eldorado mineral».

• Ierarhiile junglei

...Jungla amazonică. Aglomerare de trunchiuri și crengi multiforme, aglomerare exuberantă și nebulă, prin care șerpuiește în inele repetate o întreagă lume de liane, de paraziți verzi, încilceală de netrecut în fața omului fără topor sau cuțit. Nu vezi vreo tulpină care să urce liberă de tentacule spre a-și scălda virful în soare. Dîrele de lumină slabă coboară anevoios, pulverizîndu-se printre frunze și cioturi pentru a muri în mulțimea deasă a arbuștilor, al căror verde proaspăt nu pălește oricît de mare ar fi arșița de deasupra. Un strat de frunziș acoperă «dușumeaua» impunătoarei catedrale verzi, putrezind în frăție cu trunchiurile moarte, din care țîșnesc, de acum victorioase, spre viață gingașe petale de flori, deschise în eternul semiîntuneric. De abia la cîțiva metri înăl-

țime, încep să se întrîzărească strîmte culoare luminate în corpul compact al pădurii, balcoane de recreere pentru neamuri de maimuțe mărunte. Mai sus, mult mai sus, se întinde tavanul întunecat al coroanelor. Numai aici, razele zilei își pot etala grația, albind gîturile arborilor mai înalți și restituind, prin transparență, aripilor mulțimii de fluturi adevăratele lor culori de curcubeu fantastic.

La prima vedere, nu-i decît anarhie. Privind mai atent, descoperi că și jungla are o anumită ordine, o ierarhie a sa. Cel puțin trei păduri se suprapun. Cea a arborilor dominanți, care sorb grosul luminii, și cea a dominațiilor, paria ai fotosintetizei, oprind, la rîndul lor, plantele mărunte ce, la nivelul solului, luptă disperat cu lipsa de spațiu și soare. Cîte un palmier zvelt urcă precum racheta, mult dincolo de «cupolă», de parcă pădurea nebună ar simți nevoia unor posturi de observație a propriei sale vitalități debordante.

Copleșește acest dezamăgitor vegetal. La început, ochii fixează culoarea și contururile unui arbore, ale altuia și altuia, dar, după un timp, rămîi doar cu imaginea de ansamblu, căci nu e retină să poată culege o așa de mare varietate. Numai colectivitatea domnește aici: individul vegetal se depersonalizează și e meschi-

nizat de vecini, atîția cît nimeni nu-i în stare să-i numere. De vezi o porțiune a pădurii, e ca și cum ai fi văzut-o toată. Numai apa din lacuri, riuri și riulețe, sparge, oarecum, prin deschiderea de luminisuri, panorama uniformă. Un iz puternic de putreziciune se amestecă în răstimpuri cu arome de flori, cum nici în retortele laboratoarelor «Chanel» nu s-au distilat încă.

În apropiere, la cițiva pași, o limbă de apă placidă, întinsă între arbori, lasă să plutească bucăți de scoarță și frunze căzute. Neagră în întunecime, ea devine verzuie ceva mai încolo, sub lumina filtrată. Rămășiță a ultimului puihoi — periodic, jungla e inundată —, această apă rămasă captivă (iguapo), ca și infinitatea de ape de seama ei, aflate în perimetrul amazonic, servește ca soluție pentru descompunerea rapidă a resturilor vegetale și, cu infuzia preparată, alimentează hoardele de țințari, de attea alte insecte și paraziți care îi fac omului viața amară sau i-o curmă de tot.

S-ar crede că, într-o asemenea ambianță lichidă, doar un monstru preistoric ar putea trăi, dar băiețușul Pedrinho, urcînd în «canoă» — barcă făcută din trunchi de copac scobit la mijloc — mă asigură că el pescuiește foarte bine tambaqui și alți pești gustoși din acea putreziciune. Numai că, pe aici, și omul poate fi lesne «pescuit». Lucru de rutină să dai peste liane ce par serpi, dar și mai emoționant e cînd se întîmplă invers; rămi cu senzația că, în întunecimea aceasta, tot ce se încilcește și atîrnă e amestec între vegetal și animal, o masă viscoasă și tîrtoare a celeiași lumi de venin și groază.

● Cîntarea de moarte

«...Adînc despicat de limbile ascuțite ale topoarelor, acolo, în desișul acelei păduri de sequoia, am auzit maiestuosul arbore cîntîndu-și cîntarea de moarte».

Cîndva, într-un cunoscut poem, al său, Walt Whitman cînta astfel destelenirea pămînturilor, statornicirea omului în locuri ocupate pînă atunci de păduri seculare, intrarea civilizației acolo unde fusese doar împărăția arborilor. Versurile bar-

dului american mi-au venit în minte contemplînd priveștița unei exploatare forestiere pe malul lui Rio Negro, afluent al Amazonului. Într-un luminis — două bărci, iar, în jurul lor, cîteva zeci de hamacuri — «dormitorul» muncitorilor firmei care a croit largi culoare în trupul junglei. Cu ferăstraiele mecanice purtate pe umăr, de parcă ar fi puști-mitraliere, oamenii înaintează. O scurtă privire în sus, alta spre partea unde va cădea arborele și dinții ferăstrăului — se înfig în trunchiul de culoare roșcată. Peste cîteva minute, arborele gigant se prăvălește cu zgomot.

Pînă nu de mult, pe aici, ca și în cea mai mare parte a Amazoniei, se exploata numai ceea ce nu presupunea mari cheltuieli: seva lăptoasă a arborilor de cauciuc, castanele și plantele medicinale. Cîteodată, oamenii doborau și esențe prețioase de arbori, dar, în comparație cu imensitatea pădurii, tăierile erau un lucru cu totul neglijabil. Lucrurile s-au schimbat odată cu construirea de șosele, care înlesnesc accesul la junglă. În ultimii 15 ani, numai în Amazonia braziliană au fost despădurite, prin ardere sau tăiere, circa 80 000 de kilometri pătrați spre a face loc pășunilor pentru milioane de vite. Privită din unghiul rentabilității de moment — producție de cherestea și, apoi, de carne ieftină —, operația s-a extins cu toate avertismentele specialiștilor, care prevesteau că, din cauza particularităților de sol și climă ale Amazoniei, agricultura epuizează pămîntul în doi ani, iar creșterea vitelor în 15 ani. Rezultatul? O imensă suprafață pustie.

Pesemne că nicăieri în lume nu se găsește un asemenea loc care, păstrîndu-și intacte caracteristicile vreme de sute de mii de ani, să se fi întîlnit atît de brusc cu capacitatea distructivă a mijloacelor tehnice moderne.

● Exod

Așezați pe o bancă a autogării din Cuibă, Alberto și Luiza Guedes au privirea absentă a călătorului dezrădăcinat, pierdut între amintirea a ceea ce a lăsat și neliniștea în fața a ceea ce-l așteaptă mai departe. În jurul lor — trei saci și un cufăr, iar doi copii dorm întinși pe un țol, la umbră. Veniți din sudul țării, tinerii soți stau în așteptarea vreunui autobuz sau camion spre a străbate drumul lung și anevoios pînă la noul «Eldorado» amazonic: partea de nord a regiunii Mato Grosso și, mai cu seamă, teritoriul federal Rondonia. Acolo, au auzit ei și mulți alții, i-ar aștepta un pămînt miraculos, unde arbuștii de cafea cresc înalți de trei metri și un hectar de pămînt se cumpără pe o piine. Soții fac parte din valul celor cîtorva milioane de persoane migratoare, care se deplasează de-a lungul și de-a latul Braziliei în speranța unor noi «glebas» (pămînturi destinate colonizării) sau a vreunui «garimpo» (teren aurifer).

Altădată, brazilianul emigra de pe pămînturile aride ale nord-estului spre marile metropole din nord-est și regiunile agricole ale sudului, cu climă mai temperată. Astăzi, nepoții acelor «nordestinos» și, cu ei, descendenții ai emigranților italieni sau germani părăsesc exploatarea agricolă din statele Rio Grande de Sul, Santa Catarina și Paraná — unde mica proprietate, redusă de împărțirile succesive operate prin moștenire, nu-i mai ajunge țaranului pentru întreținerea familiei și, de voie de nevoie, trece în stăpînirea grupurilor agroindustriale — iar foștii proprietari își îndreaptă nădejdea spre orizonturile amazonice. Un flux migratoriu gigantic, întins pe vreo

Drum croit prin junglă

3 000 km, traversind Mato Grosso și pământurile indienilor nambikwara, pentru a atinge flancul occidental al celei mai vaste jungle de pe planetă, în căutarea de noi spații pentru trai. Se vinde un hectar în Paraná pentru a cumpăra 30 în Rondonia. Cei lipsiți de pmnt își încearcă norocul la oficiile Institutului Național pentru Colonizare și Reforma Agrară, care distribuie, selectiv, loturi de 50-100 de hectare, mai cu seamă de-a lungul drumurilor croite în ultimii ani, începnd cu imensa «colonan vertebrală» — Transamazonica. Anul trecut, cam 50 000 de familii au intrat astfel în Rondonia — mai demult un teritoriu aproape pustiu — pentru a se ocupa cu cultivarea cafelei, cacao și arborelui de cauciuc, conform unui program încurajat de guvern.

Dedesubtul avionului ce zboară între Cuiab și Porto Velho (sediul administrativ al Rondoniei), pădurea amazonic își întinde verdele întunecat, a cărui monotonie e interupt, ici-colo, doar de sinuozitățile citorva riuri; începe, apoi, linia roșcată și dreaptă a șoselei, și, ceva mai departe, ca și cum ar fi fost trasate cu echerul, cteva cuadrilatre perfecte, de un verde palid: este pădurea care cedează loc pășunilor pentru vite din rasa «zeb» sau cimpurilor cultivate cu cafea și cacao. Pe malul riului Madeira (afluent al Amazonului) apare Porto Velho, orașul care, în numai cțiva ani, și-a sporit populația de la 50 la 130 000 de locuitori. Orașul nou, de două ori mai întins dec centrul urban inițial, își împrăstie locuințele fragile în lungul unor artere trasate prin lutul roșcat, înecate în noroi vreme de șase luni, ct durează sezonul ploios, și de praf în restul anului. Mai puțin de jumătate din populația orașului dispune de apă curentă, canalizarea lipsește; două generatoare cu motorină furnizează curentul electric cu intermitențe, în funcție de combustibil și de defecțiuni.

Aproape totul costă, aici, mai scump cu o treime din cauza transportului dificil. «Muncim pentru copii noștri — spune un colon. Reușita și bunăstarea sînt pentru mai târziu. Ceea ce există nu-i încă destul pentru a atrage industria». Oricum, atmosfera de «Far-West» întîrziat se menține. Spre sud, de-a lungul șoselei federale care duce la Cuiab se înșiră cteva centre de colonizare agrară: așezările Ariquemes, Jiparana, Cacoal, Pimento-Bueno, Vil-

hena — foste relee telegrafice, care, cu un deceniu în urmă, numărau laolaltă doar cteva mii de locuitori. Acum au, fiecare, între 50 000 și 80 000 de oameni, ocupați în exploatarea agricole pe pmnturile zmulse junglei de-o parte și de alta a drumului. Dincolo de suprafața defrișată, zidul verde al pădurii închide orizontul. În aceste patruleter des-pdurite, autoritățile stimulează realizarea unui proiect ambițios de cultivare a arborilor de cacao, urmărindu-se ca, în viitor, să se concentreze aici cam o treime din producția braziliană a acestei culturi.

● Dramă cu personaje clasice

O atmosferă de euforie este întîrșinit de autorități care încurajează pe toate căile «spiritul pionier». Nu toți împărtășesc însă entuziasmul oficial. Un deputat al opoziției, Jernimo Santana, din Porto Velho, oferă o versiune diferită. După el, programul de colonizare ar fi eșuat, țăranii sînt înșelați de societățile de colonizare, care nu-și respectă angajamentele și nu creează infrastructura necesară. Din cauza greutăților, coloniștii sînt constrânși să-și cedeze loturile marilor proprietari; ca atare, se desfășoară un proces de constituire a latifundiilor și a unui proletariat agricol. Se regăsesc, spune deputatul, personajele clasice ale dramei țărănești braziliene: marele bancher din sud, poliștistul corupt, «jagunco» (omul-marionetă) și «grileiro» (traficantul de titluri de proprietate false), care se aliază spre a smulge pmntul micului agricultor, fără a ezita să recurgă chiar la crimă. Speculațiile funciare sînt tentante — și rentabile — în acest teritoriu care, pe deasupra, posedă mari rezerve minerale: sciterit, fier, cărbune, aur etc.

● Mirajul aurului

Cu excepția arhiobișnuitelor automobile «Volkswagen» și a autobuzelor, la Porto Velho și în împrejurimi totul pare să evoce cucerirea vestului american din veacul trecut: bănci, mici magazine, barăcile de lemn, șirurile de sticle — de astă dată nu de whisky, ci de «cachaça» (rachiu din trestie de zahăr) — din rafturile unui «saloon», și, mai ales, firma scrisă cu litere galbene de

deasupra ușii: «Restaurante do garimpeiro» (Restaurantul căutătorului de aur).

Între clienți, destui «cavaleri ai norocului», ușor de recunoscut după felul zgometos de a-și cinsti prietenii și siguranța cu care comandă pe datorie. Figuri familiare în oraș, căci mulți vin zilnic de la cel mai proaspăt «garimpo» (teren aurifer), situat la vreo 30 de kilometri, într-o zonă despdurit. E vorba de un nou acces de febră în lumea căutătorilor de aur. Aici, cam două mii de oameni sapă de zor pmntul, îl spală, îl cern în site cu atenția încordată în așteptarea sclipirii vreunei pepite sau măcar a unui grăunte de aur. Cu numai o sptmin în urmă — mi se povestește — nimic nu tulbura liniștea acestor locuri. Pînă ce la televiziune. S-a anunțat că un șofer aflat cu treburi prin zonă ar fi găsit, din întîmplare, o mare pepit de aur și, în cteva zile, un nou «garimpo» se năștea din senin, ca atitea altele care apar și dispar tot atite de brusc în acest univers verde. Probabil că mulți din cei veniți speră să reediteze aici isprăvile de la «Serra Pelada», acel munte de aur din statul Par, pe care, cu un an înainte, 25 000 de «grimpeiros» l-au răvășit pentru a scoate din el unsprezece tone de aur, în mijlocul junglei.

Dacă 2 000 de oameni s-au adunat în cteva zile, cți vor fi peste o lună? Mai toți sînt îmbrăcați doar în chiloți, poartă pălărie de paie cu

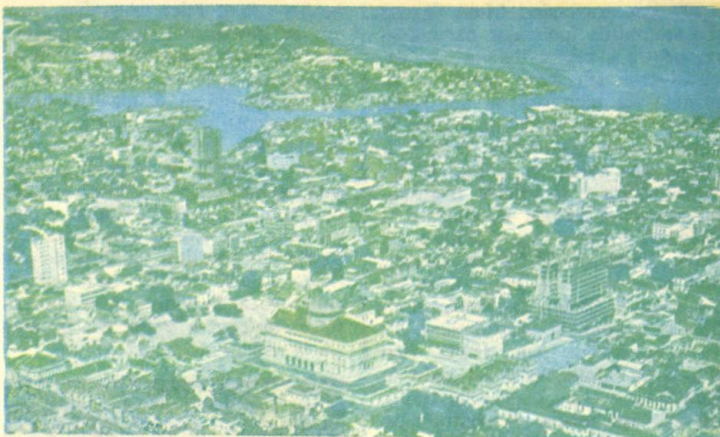
O aglomerare exuberantă de trunchiuri și crengi multiforme...

boruri largi și o mică sacoșă de plastic agățată la gît sau la briu, unde își păstrează averea: documente de identitate (cei ce au așa ceva), fotografii de familie și, învelite în staniolul de la batoane de ciocolată sau închise în tuburi de medicamente, grăuncioare de aur, pe care, în răstimpuri, le admiră făcîndu-le să se rostogolească sub lumina soarelui în palmele lor crunt bătătorite. Căutătorii, cu cîte o valioară în mină, ajung aici venind de peste tot, chiar de la distanțe mari, călătorind zile întregi cu autobuzul sau cu camioane de ocazie.

Prima treabă a noilor veniți, împărțiți în grupuri de patru-cinci persoane, este să-și instaleze locuința «de campanie», respectiv patru țăruiși înfipti în pămînt și o prelată de plastic prinsă deasupra. De multe ori «acoperișul» e întins între patru arbori. Genivaldo, om între două vîrste, cu pălărie de fetru și o largă cicatrice deasupra sprîncenei drepte, nu se arată mulțumit. El este «garimpeiro» profesionist și ține să o știe ceilalți, în mare majoritate amatori de nevoie. Genivaldo a venit cu avionul tocmai de la Jatai, după ce a aflat de vestea difuzată la televiziune. L-a costat mult drumul, dar, așa cum se cade unui expert în prima zi de lucru, a găsit aur de valoare echivalentă cu costul biletului de întoarcere, performanță de invidiat, față de cei mai mulți pentru care poate trece săptămîna fără să se aleagă cu ceva. Cu tot ciștigul promițător, profesionistul s-a hotărît să abandoneze treaba, întrucît, după calculele sale, locul nu are perspective compensatorii. Cît despre euforia celor de la televiziune, el spune: «Am observat că se vorbește de aur numai cînd se înmulțesc șomerii. Cred că se face dinadins».

● Progresul sfințește locul

Oricît de multe ar fi adversitățile și riscurile în spațiul amazonic, ele

nu justifică vechea faimă de pămînt blestemat, incapabil de a compensa eforturile creatoare ale omului. Falsitatea aserțiunii o dovedesc multe exemple. Între ele, unul deosebit de edificator este Nova Olinda, așezarea petrolieră de pe cursul râului Madeira, împlîntată ca o enclavă a progresului în imensitatea junglei. Cu ani în urmă, Societatea braziliană de stat «Petrobras» a început să instaleze, aici, baze de prospecțiuni dispersate în încăleceala de arbori și liane. Un hidroavion al întreprinderii făcea legătura, de două ori pe săptămîină, între echipele de cercetări și prospectări, transportînd oameni, poștă, hrană, medicamente. Cu hangarele ei aliniate, locuințele cu straturi de flori în față, spitalul, atelierile de reparații, școala, oamenii ce purtau căști din aluminiu, așezarea semăna cu orice orașel petrolier, doar situarea ei în plină junglă îi dădea o notă aparte. Coloana de țigeci, care țîșnise la un moment dat, a încetat pe neașteptate după un timp. Acele zăcăminte, susțineau specialiștii, au particularitatea că «fug» prin straturile poroase, se ascund și, numai din cînd în cînd, își trădează prezența, țîșnind sub presiune joasă, care se termină repede. Dacă zăcămintul e «bombardat», costul ar fi mult prea mare. Nu știu dacă, acum, în plină criză internațională a petrolului, criteriul prețului cîntărește la fel, dar, pe atunci, tehnicienii sperau ca amintitului capriciu să i se găsească o soluție, și cîteva sute de brazilieni, angajați într-o permanentă sfidare a junglei, continuau sondajele.

Care este prețul uman al înfruntării junglei? — l-am întrebat pe unul din ei. Relatarea lui nu se potrivește cu versiunea atît de vehiculată că Amazonia ar fi un pămînt al pierzaniei, inapt populării. La început, da: malaria, febra tifoidă, verminozele și alte boli făceau ravagii în rîndurile pionierilor «Petrobras». Medici epuizați, un dispensar supraaglomerat, decese multe... Dar, cu încetul, prin montarea de filtre pentru alimentarea cu apă potabilă, prin canalizare, aplicarea de plase contra insectelor la ferestrele locuințelor, instalarea de băi, stropitul regulat cu insecticide și alte măsuri s-a modificat radical acest cadru sumbru. Acum, îmi spunea, medicul tratează, în majoritate, cazuri mărunte, comune în oricare centru urban, între ele gripa și angine contractate în rarele nopți mai răcoroase.

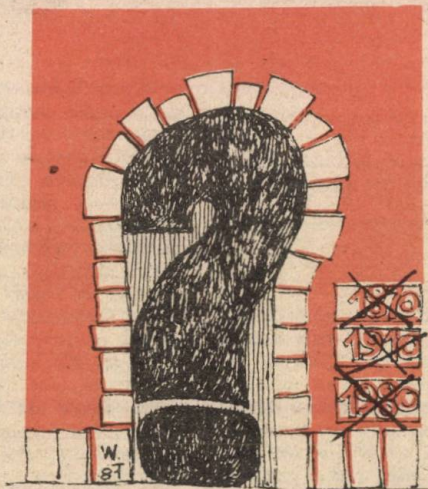
În spitalul aproape pustiu, medicul ține să explice:

— Nu vă mirați. Pămîntul acesta, orice s-ar spune, nu-i mai hain decît în Europa (aici, europenii probabil că ar avea obiecții — n.a.), unde, chiar la sfîrșitul secolului trecut, ciuma, holera și alte boli decimau populația. Treptat, igiena și, în genere, cultura le-a dominat. Aici dăm aceeași bătălie...

După cei cîteva sute de mii de morți lăsați în urmă de aventura cauciucului, după alte mii și mii de înghițiți ulterior de junglă sub multiple forme, în Amazonia se dă, de fapt, o bătălie întîrziată cu subdezvoltarea în sensul ei cel mai larg.

Vasile Oros

„TUNELUL MÎNECII“

— speranțe, proiecte, abandonuri

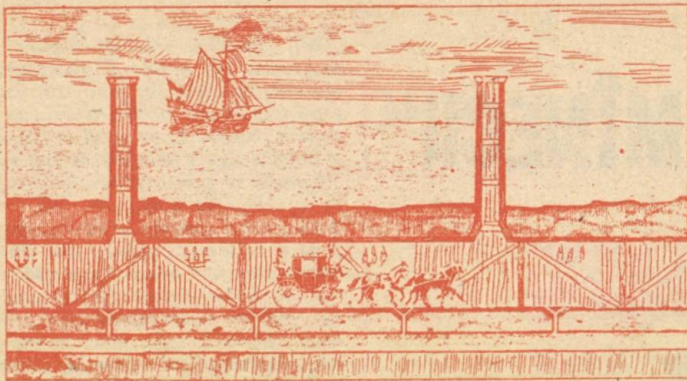
La începutul lunii martie 1981, comisia pentru probleme de transport a Camerei Comunelor, după ce examinase 12 proiecte, și-a exprimat preferința pentru un tunel pe sub Canalul Mîneicii care, într-o primă etapă, ar avea o singură linie de cale ferată. Camera Comunelor și guvernul britanic urmau să ia o hotărîre către sfîrșitul anului. La fel și guvernul francez. Se va îndeplini, oare, un vis vechi de peste două veacuri?

23 de decenii înseamnă mult? La scara istoriei — o clipă. Dacă sînt avute în vedere proiectele inițiate de om pentru a-și înlesni viața și realizarea lor — enorm. Cam de atîta vreme se discută despre o legătură între continentul european și arhipelagul britanic, peste Canalul Mîneicii. Pro-

iecte numeroase, unele ingenioase, altele fanteziste, altele, în sfîrșit, cu totul irealizabile. Francezul Demarets propunea, în 1750, un pod peste Canal; faptul că a fost ironizat și nimeni nu l-a luat în serios nu surprinde. La acea vreme, nici măcar locomotiva cu aburi nu apăruse. Dar prin 1796,

Albert Mathieu (tot un francez), imaginează alt proiect și înaintează planurile în 1802; un tunel zdrăvăn, captușit și întărit cu birne, pavat tot cu lemn, luminat la tot pasul cu lămpi și făclii de ulei și suficient de larg ca diligențele să poată călători întocmai ca la suprafața pămîntului. Din loc în loc, «guri de aerisire», și ele captușite cu birne de lemn, se ridicau pînă dincolo de suprafața mării. Nu se spunea o vorbă despre pericolul de incendiu. Iar astăzi ne putem întreba cum ar fi reușit oamenii să sape, numai cu unelte tradiționale, o asemenea gaură imensă? Oricum, lucrările nici n-au fost deschise, pentru că un război crîncen izbucnise între Anglia și Franța. Alt inginer francez, Aimé Thomé de Gaumont, și-a dăruit întreaga viață proiectului unei tunel prin Canalul Mîneicii. În 1833, la 26 de ani, făcea primele planuri, după ce studiasse profilul fundului Mării Mîneicii, alegînd traseul unei viitor tunel în strîmtoarea Dover. În 1855, la 48 de ani, coboară în mijlocul strîmtorii, pentru a studia adîncimea. Napoleon al III-lea și regina Victoria sînt entuziasmați de proiect, care prevedea o platformă fixă, în mijlocul Canalului, ca o citadelă, de la care porneau, prin tunel, liniile ferate. Dar totul e abandonat în 1858, pentru că bombele cu care se atentase la viața lui Napoleon al III-lea erau de fabricație engleză.

Mai puțin decît asupra dificultăților, oamenii se întrebau asupra consecințelor. Anglia se mîndrea cu izolarea ei, dar se temea în egală măsură de o invazie înlesnită de tunel. Caricaturile vremii, la începutul secolului trecut și chiar mult mai tîrziu, îl arătau pe temutul leu britanic fugărit de cocoșul galic sosit prin tunel. Cert este că majoritatea proiectelor a aparținut francezilor, în timp ce societățile cele mai numeroase pentru aplicarea acestor proiecte se aflau în Anglia. Orice abandon îi îndirjea pe cei ce se gîndeau la o legătură între arhipelag și continent. S-a propus un pod de vase strîns legate între ele; cum ar mai fi circulat navele prin strîmtoare? S-a propus pulverizarea unei pături groase de stejar de plută, capabilă să susțină și tremurile. S-a propus un pod suspendat; lucrarea ar fi prea îndrăznească chiar și astăzi. Tunelul părea să fie soluția cea mai convenabilă. După noi proiecte în ultimele decenii ale secolului trecut s-a încheiat un acord între două societăți, britanică și franceză, și lucrările pentru tunel au început la Sangatte (Franța) și Dover (Anglia); se săpase numai 1 400 metri de fiecare parte și statul major britanic intervine pentru sista-

Primul plan al unui tunel pe sub Canalul Minecii datează din anul 1802 și aparține francezului Albert Mathieu

rea lucrărilor. Camera Comunelor a discutat subiectul, între 1882 și 1950, în 35 de sesiuni, au fost votate 10 legi favorabile și pe urmă abandonate. Sir Edward Watkin a încercat în zadar să obțină aprobarea pentru un proiect al său, în 1888, 1889, 1890. Ceea ce n-a reușit Sir Edward, a obținut baronul londonez Frederik Emile d'Erlanger (numele îi este cam prea francez!), cel care conducea, în 1906, «The Channel Tunnel Company». Dar deși el dispunea de acordul parlamentului, lucrările n-au demarat pînă la primul război mondial. Mai tirziu, mareșalul Foch, viitor președinte onorific al «Comitetului permanent al tunelului», afirma că războiul ar fi fost cu doi ani mai scurt dacă englezii și francezii ar fi construit tunelul pe sub Canal.

Alte proiecte și alte abandonări s-au succedat. Numărul lor ajunsese la 22, cînd, în 1957, ideea este reluată. O nouă societate de studii ia ființă în 1961, pentru construirea unui pod, iar doi ani mai tirziu — o societate mixtă pentru studiul tunelului sub-marin. La 20 octombrie 1972, se semna la Paris și la Londra «Convenția nr. 1», în care erau definite limitele mari ale realizării și finanțării proiectului. Lucrările urmau să înceapă în 1973. Proiectul cuprindea cîte un tunel pentru fiecare sens de circulație, plus un al treilea, de serviciu; din 53 de kilometri de tunel, 37 se aflau sub mare. Canalul putea fi traversat chiar și în automobil, dar automobilele urmau să fie transportate de trenuri speciale, cu etaj. Trei ani mai tirziu, Marea Britanie sistează lucrările începute și anunță că, din motive financiare și de criză economică, nu este în stare să acopere costul enorm al construcției. Optimiștii mai au cîteva tentative timide, dar criza economică

persistă și se extinde pe ambele maluri. La sfîrșitul lui 1978, «British Rail» și «Société Nationale de Chemins de Fer Français» puneau la punct un tunel cu diametrul de 6,02 metri și o singură linie pe care trenurile ar circula «în valuri» — trei ore într-un sens, trei ore în celălalt, adică 120 de garnituri în 24 de ore. Costul construcției — 800 milioane lire. Mai tirziu, un consorțiu vest-european a înaintat un alt proiect, foarte asemănător, cu diferența că, scurtînd traseul tunelului pe pîrmuri, reducea costurile (desigur estimative), la 635 milioane lire sterline. Pentru acest din urmă proiect își exprimase preferința comisia de transporturi a Camerei Comunelor.

Va fi abandonată și cea mai recentă încercare de a stabili o legătură directă între continent și Marea Britanie, pe sub apele reci ale mării? Va fi realizat, în sfîrșit, visul vechi al incurabililor optimiști care, asemenea lui Jules Verne își devansau epoca? Avantajele unui tunel, chiar și limitat ca proporții (și indiferent de costul său, care nu poate fi decît foarte ridicat), nici nu trebuie discutate, toată lumea este de acord cu ele, îndeosebi în perspectiva dificultăților energetice. Mărfuri și oameni, în cantități mai mari și într-un timp cu mult mai redus, se vor scurge într-un sens și în celălalt. Dar... În 1973, îndată după semnarea amintitei convenții și înainte ca lucrările să fie deschise din nou, se făceau planuri formidabile. În 1980, construcția tunelului trebuia să fie încheiată; în 1981, ar fi trebuit să se circule pe sub Canalul Minecii. Oare aceeași soartă este rezervată și actualelor proiecte? Se evită, de aceea, să se vorbească despre momentul în care tunelul, vechiul vis, va fi realizat...

„Pepsi”-„Coca”

«Coca-Cola», «Pepsi-Cola» — două nume intrate în legenda americană. Între cele două băuturi, diferența de gust este minimă. Războiul dintre ele nu se va încheia, probabil, niciodată. Mai mult decît o băutură, «Coca-Cola» (pe care americanii o numesc «Coke») este, de cîteva decenii, un simbol al «american way of life» (modul de viață american). În anii '40, «Coca-Cola Co.» se afla singură pe piața americană. În 1950, raportul Coca-Pepsi era de 5 la 1 în S.U.A., 4 la 1 în afară. Pentru a cîștiga teren, «Pepsi-Cola Inc.» a desfășurat o neobosită campanie de marketing. Azi, raporturile sînt de 3-2 în S.U.A., 5-2 în străinătate.

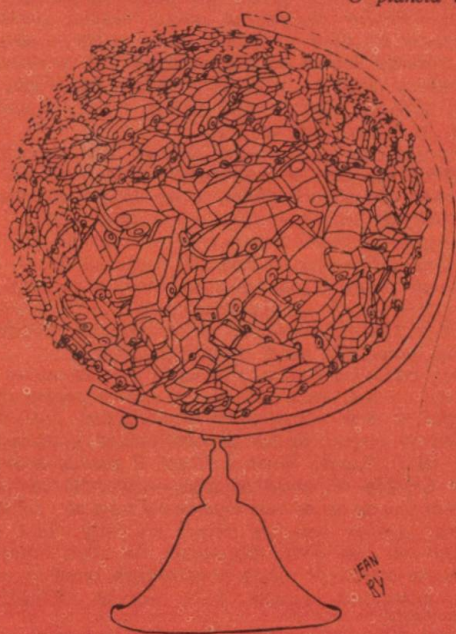
Rivalii nealcoolici nu s-au lăsat numai la producerea celor două băuturi brune. «Pepsico» propune, de pildă, o întreagă gamă complementară: pepsi dietetic, pepsi ușor, «Mountain Dew» etc. La rîndul său, Coca-Cola produce «Fanta», al treilea «soft-drink» din lume. În plus, ambele firme s-au implantat solid pe piețele adiacente ale «fast food» — alimentele rapid consumate, alături de «gustate» de americani, ale vinului sau... articolelor de sport.

Propulsat de această rivalitate perpetuă, consumul de «soft drinks» amenință, în Statele Unite, să depășească, curînd, pe acela al apei potabile...

S.T.

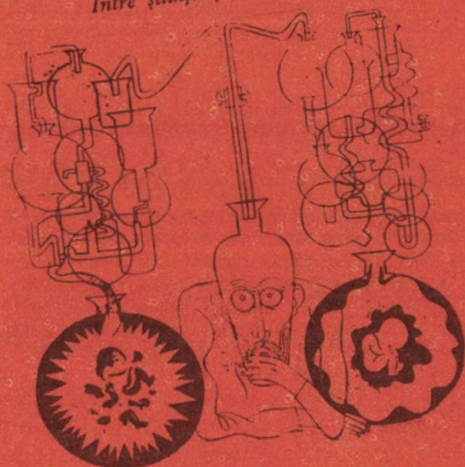
O planetă înghesuită...

Penurie de energie...

Între știință și conștiință...

O lectură amuzantă
pentru diavole...

UMOR

MUZEE ȘI COLECȚII mai puțin obișnuite...

Cineva — odată — voia să strângă mîna curajosului Old Shatterhand, dar vorba lui: «Nu poți intra în... ecran!»

Și totuși... eu am dat mîna cu legendarul personaj al lui Karl May, vizitîndu-l, undeva în apropiere de Dresda. L-am găsit, lingă un izvor limpede, țîșnind din coasta muntelui, cu palma streasîină la ochi, răscolind cu privirea zările în așteptarea bunului său prieten Winnetou, a marelui șef apaș Inciu-Ciuna, a drăgălașei Nșo-Ci și a altor și altor prieteni indieni în pitoreștile lor straie, cu chipurile arămate de soare și încununate cu însemnele bărbăției în luptă, penele de vultur.

I-am strîns mîna aievea sau, poate, numai mi s-a părut... Pentru că, pășind pragul acestui veritabil bungalow am găsit și altele — nenumărate — semne ale prezenței sale și ale prietenilor săi: un tomahawk, capcane și lasso-uri, alte ustensile pe care, firește, le va fi lăsat în păstrare cine știe ce «trapper» plecat puțin la o vînătoare de urși.

Muzeul care reconstituie atît de ficel atmosfera Vestului, așa cum a descris-o Karl May, se află la Radebeul, pe str. Holderlin, la nr. 15. O suburbie a Dresdei. Iar aici, la Muzeul «Old Shatterhand» — amenajat în fosta vilă a marelui scriitor ce ne-a încîntat copilăria și tinerețea — poți afla multe alte piese, un noian de mărturii, concrete, ale modului de viață al amerindienilor. E cea mai importantă colecție de acest fel de pe bătrînul continent: arme, costume specifice, unelte, obiecte și măști de cult, bijuterii.

Dar, colindînd lumea, cite astfel de alte muzee și colecții nu poți întîlni! Pasiunea omului pentru muzeistică și arta colecționării îmbrățișează cele mai variate — uneori, destul de năstrușnice — domenii. Iată, tot în R.D.G., Muzeul Faust. E găzduit la Weimar. Colecția — unică pe glob — prezintă cam tot ceea ce ține de cel pe care Goethe l-a vrăjit să... colinde lumea: legende populare despre vrăjitorul Faust, disertații din sec. XVII, monografii din zilele noastre, străvechi tratate de magie și astrologie, opere de artă și... capodopera «Faust», a lui Goethe, tradusă în 60 de limbi.

Tot la Weimar — unde, între altele, se află și o interesantă colecție de instrumente muzicale — la muzeul orașenesc poți întîlni un ceas montat într-o brichetă, căci colecția de brichete din acest muzeu (peste 600) numără exemplare rarissime, ca o brichetă de mărimea unei... unghii, una în formă de «cheiță de aur», și chiar un strămoș al acestui ustensil al fumătorilor: un exemplar din sec. XI!

Omuli... Creator, colecționar, călător... Lui, OMULUI, i-au fost închinete toate muzeele și colecțiile lumii. Dar iată că la Paris, pe colinele Chaillot, se află chiar Muzeul omului. El găzduiește circa un milion de exponate: obiecte etnografice, osteologice, arheologice, bibliografice etc., precum și un bogat material fotografic și sonor (înregistrări pe disc, bandă etc.). Un inestimabil tezaur al culturii și istoriei umane. Ca orice muzeu, și acesta își are raritățile sale — unele unicate: Venus din Lespugue, celebră sculptură în fildeş, mantia indiană din pene a tribului amazonian Tupi-namba (sec. XVI), măști ale popoarelor din multe zone ale lumii. Desigur că numai o parte (și nu cea mai mare) a obiectelor sînt prezentate în «expoziția permanentă» ce poate fi vizitată de public. Dar și numai atît e de ajuns să creeze vizitatorilor imaginea pîterii creatoare a omului de-a lungul tuturor timpurilor și la toate popoarele.

Curiozitatea l-a determinat pe un anume Andrei Lobanov, leningrădean, să întocmească cea mai completă colecție de... samovare. Casa lui e, firește, un muzeu al samovarului. De fapt, el a și avut norocul să moștenească multe dintre exponate de la bunicul său. Astfel se face că, astăzi, se poate mîndri cu adevărate obiecte-unicate, măiestrit făurite, de iscusii maeștri ai secolelor XVIII-XIX din Tula, Moscova, Ural. Unele închipuie castele, altele... Iată, de pildă, un unicat în formă de vapor; momentul-cheie în care apa atinge temperatura dorită, e semnalat de un fluerat de... sirenă! Din zilele noastre, colecția numără și capodopere moderne în materie: samovarele electrice.

Pasiunea de colecționar — și creator — i-a însuflețit japonezului Mosaiti Kaneko dorința de a transforma multe din obiectele de uz casnic în... flaute. Capodo-